

Jouko Kämäräinen
Sakari Laurila

KANARIALINTU KAIVOKSESSA

eli kuinka pelko tukahduttaa vastarinnan

KOLERA

Luet parhaillaan Kanarialintu kaivoksessa –kirjan maksutonta pdf-versiota. Jos haluat tukea kirjoittajien luovaa työtä, voit tilata kirjasta painetun kappaleen. Hinta 12 e sisältää lähetyskulut. Tilaukset osoitteeseen: [terhotie\(at\)kolumbus.fi](mailto:terhotie(at)kolumbus.fi). Kerro viestissä toimitusosoite ja haluttu kappalemäärä.

Jos haluat järjestää kirjan herättämien ajatusten pohjalta keskustelutilaisuuden, jossa myös kirjoittajat ovat paikalle – tai vain kertoa, mitä mieltä olit kirjasta – ota rohkeasti yhteyttä: [terhotie\(at\)kolumbus.fi](mailto:terhotie(at)kolumbus.fi).

Kirjan kotisivu: <http://kanarialintukirja.wordpress.com/>

Jouko Kämäräinen
Sakari Laurila

Kanarialintu kaivoksessa

eli kuinka pelko tukahduttaa vastarinnan

*“Jokainen, joka näkee ja maalaa taivaan vihreänä ja niityt sinisinä,
pitäisi steriloida.”*

Adolf Hitler
(Dorothy Thompsonin mukaan, New York Post 3.1.1944)

Copyleft.

Kaupallinen käyttö kielletty. Lukeminen sallittu. Voi käyttää myös takan
sytykkeenä tai vessapaperina.

Painettu Kolera kirjapainossa, Turku 2014

KULUTUSKAPITALISMI

Olla vai omistaa.....	9
Usko on pelkoa.....	20
Suoria kulmia.....	25
Elämän opetuslapsia.....	30
Yhteistä narunpätkeä työntämässä.....	36
Vallan nyörit.....	42
Öljyn kahleet.....	48

PONNETON VASTARINTA

Kapina galleriassa.....	55
Kestävyyssvaje, my ass!.....	59
Sikamessias.....	69

VIHERKAPITALISMI

Pakene henkesi edestä!.....	74
Vieras meissä.....	81
Viherkapitalismin puppugeneraattori.....	85

UUSI VASTARINTA

Eettinen minimi.....	91
No human, no problem.....	100
Tässä ja nyt.....	108

ESIPUHE

Tämä kirja on sodanjulistus vaihtoehdottomuutta vastaan. Teksti on kirjoitettu hetkellä, jolloin kulutuskapitalismi on siirtymässä näennäisesti ekologisempaan, eettisempään suuntaan. Kutsumme valittua suuntaa viherkapitalismiksi.

Media tarjoaa aiheuttamamme tuhon syistä ja seurauksista vain rippeitä. Se ei riitä. On mentävä pidemmälle, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen muutoksen juurelle.

Ihmiseen ja luontoon kohdistuva riisto ja väkivalta eivät ole – toisin kuin yleensä ajattelemme – aikamme tuotteita. Kysymys on tuhansia vuosia vanhasta hyväksikäytön kulttuurista. Sen syyt ajattelusamme ja toiminnassamme on nostettava yhteiseen, kriittiseen keskusteluun. Voimme ymmärtää aiheuttamamme tuhon laajuuden ja merkityksen ainoastaan tarkastelemalla tapahtunutta täysin uudesta näkökulmasta.

Aktivismia pidetään maailman parantamisen synonyymina. Tosi-asiassa aktivismin suhde kulutuskapitalismiin on ollut pitkään lempeä. Viherkapitalismissa suhde saa uusia ulottuvuuksia.

Viherkapitalismi ei toteudu ilman aktivismille tyypillistä eettistä kuvastoa. Viherkapitalismin ja aktivismin avioliitto peittää näkyvistä ihmiseen ja luontoon kohdistuvan globaalin hyväksikäytön maise-
man. Kysymyksessä ei ole sattuma.

Kuten mikä tahansa järjestelmä, myös huutoonsa tukehtunut kansalaisliike tuottaa omat jakojäänteensä, pienilukuisen kriittisten joukon, joka ei-kenenkään-maalla tarkkailee ja yrittää ymmärtää viherkapitalismin voittokulkua.

Edessämme on apatian muuri. Tämä kirja on reikä muurissa.

Pyydämme lukijan mukaan matkalle ei-kenenkään-maahan, haastamaan omaa ajatteluaan, luomaan näkemisen edellyttämiä konflikteja.

Idea kirjoittamiseen syntyi baareissa, aktivismiryhmissä, illallispöydissä, vallatuissa tiloissa, mielenosoituksissa ja kulttuuritapahtumissa käydyistä keskusteluista – niissä kritisoidaan räähäilyä kulutuskapitalismia sekä sen aiheuttamaa väkivaltaa ja kärsimystä, mutta ei sitä, miksi teoria on ristiriidassa käytännön kanssa. Miksi mikään ei oleellisesti muutu?

Guy Deborgin lause tuntuu pitävän päivä päivältä paremmin paikkansa:

”Yhteiskunnassa joka on mullin mallin, tosi on epätoden hetki.”

Päästessämme syvällisen, kyseenalaistavan keskustelun ja toiminnan kautta todellisuuteen käsiksi, oppiessamme väistämään merkien ja symbolien vieraannuttavaa vaikutusta, epätosi ja tosi kohtaavat.

Emme ole kehitysoptimisteja. Tästäkin kirjasta huolimatta tilanne todennäköisesti jatkuu entisellään. Olisi typerää luopua riistolla ja väkivallalla kuorutetusta kulutuseronesta, kun vaihtoehtona on vainainen vapaus.

Olemme jakaneet kirjan neljään osioon (Kulutuskapitalismi, Ponneton vastarinta, Viherkapitalismi, Uusi vastarinta). Jako on viitteellinen. Teksti ei perustu perinteiseen marssikaavaan, jossa ongelmaa seuraa kohti kliimaksia etenevä ratkaisu lähdeviitteineen. Emme usko yltiörationaaliseen maailmankuvaan, joten emme aio sellaista tuputtaa myöskään lukijalle.

Helsingissä 11.3.2014

Jouko Kämäräinen & Sakari Laurila

OLLA VAI OMISTAA

"Kenestä tahansa tulee hyvä myyjä!"

Jari Sarasvuo

Onko ainutlaatuinen elämämme olemista vai omistamista? Se näyttäisi perustuvan kuluttamiseen. Kuluttaminen puolestaan näyttäisi perustuvan riistoon. Jos näin on, voimme päättää kassakoneen ääressä, uhraammeko jotakin aivan liian arvokasta saadaksemme tankin täyteen, merkkilenkkarit tai uuden älypuhelimien.

Tämän kirjan yksi keskeinen tarkoitus on selvittää, miksi ajatteluumme iskostuneet kapitalistisen selviytymisen mallit kohdistavat mielenkiintomme omistamiseen. Vaikka yrittäisimme irrota omistamisesta, ajattelumme ja tekemisemme muuttuu huomaamatta, lähes automaattisesti, joko omistamiseksi tai yritykseksi omistaa. Yksi pitää kiinni mustasukkaisesti (omasta) vaimostaan, toinen (omasta) mersustaan.

Oletetaan, että sinulla on menossa mielestäsi erinomainen kirja-, sävellys- tai maalausprojekti – mikä tahansa hanke, joka koostuu yksinomaan ideoista, luomisen vimmast. Kerrot ideasta ystäville. Onko ensimmäinen projektiisi kohdistuva kysymys: Mitä sillä voi tienata?

Kuluttamisen pakko lamauttaa. Avaat itsesi ideoille, kerrot ihmisille ajatuksistasi, mahdollisista tavoista kuvata tai lähestyä todellisuutta, rikkoa todellisuuden eteen sijoitetut kuvat, ja mielenkiintoa herättää vain tekemisen kapitalistinen ulottuvuus, projektin muuttaminen rahaksi ja/tai vallaksi.

Kun päämääränä on tulla sekä vauraaksi että vaikutusvaltaiseksi, ei ole yllätys, että kaikkien tekojemme merkitys ja arvostus on kytkeyty melko yksioikoisesti kiinni rahan (ja vaikutusvallan) määrään.

Olemme, mitä ajattelemme. Vaikka ajattelun sisältö olisi sama, arvostuksessa on ratkaiseva ero riippuen siitä, harrastetaanko sitä työttömän kotisohvalla vai ajatushautomon cola-automaatin var-

jossa.

Yrityksen omistajaa toimistossaan norsunluutornissa rikastuttava markkinointipomo saattaa tienata 8 000 euroa kuukaudessa. Koti-sohvallaan elinvoimaisen elämän edellytyksiä hahmotteleva syrjäytynyt ansaitsee joka kuukausi 400 euroa. Ero arvostuksessa on monikymmenkertainen riippumatta ajattelun laadusta.

Kapitalistisen selviytymisen mentaliteetti estää vapauden. Puhumme – omaatuntoamme tyynnyttääksemme – etiikasta ja moraalista, vaikka tiedämme, että käyttäytymistämme ohjataan suuryhtiöiden pääkonttoreista käsin. Ne maksavat meille palkan ja ovat samalla kuluttamisen kohteita.

Kuluttaminen kätkee näkyvistä sisällöt. Kuluttaminen on savu-verho, jonka suojassa voimme mennä yhdentekevään työhön, hankkiaksemme tavaroita, joita emme tarvitse. Hankkiaksemme tavaroita, joita emme tarvitse, meidän on mentävä yhdentekevään työhön.

Kuluttamisen maastossa toimintaan liittyvät motiivit pysyvät turvallisesti piilossa. Tämä on olennaisesti liitoksissa kulutuksen arvon muodostukseen, asioiden ja suhteiden muuttumiseen tavaraksi.

Kulutustamme määrittelevät arvot eivät pohjaudu luonnollisiin tarpeisiin. Ne pohjautuvat symboleihin, piiloviesteillä ladattuihin merkkeihin, jotka mahdollistavat käyttöarvon muuttamisen vaihtoarvoksi. Satoja ja tuhansia vuosia sitten vallinneissa käsityöläis- ja keräilykulttuureissa väline tuotettiin käyttöä varten. 2000-luvun kertaikätkökulttuurissa väline tuotetaan lähes yksinomaan vaihtoa varten. Vaihtoarvon sisältävä tuote ei välttämättä tarvitse yhteyttä todelliseen käyttöarvoon. Sen tarkoitus on vain vaihtua (tulla myydyksi).

Kuinka tulisimme toimeen ilman mainostoimistoja, joissa työskentelevien AD- ja copywriter-työjuhtien tehtävä on luoda arvoa sille, millä arvoa ei ole – saada kuluttaja tilaan, jossa tämä ei osaa vaatia tuotteelta muuta kuin vaihtoarvoa!

Kuluttajaksi riisuttu yksilö kokee saman kohtalon: menettää itseisarvonsa. Kapitalismi tuotteistaa kaiken: ihmiset, kulutushyödykkeet, luonnon, kulttuurin. Supermarketin hyllyjen välissä voim-

me kiistellä hintalapuilla varustettujen asioiden ja ilmiöiden merkityseroista, mutta sellainen on merkityksetöntä. Vain itseisarvolla on merkitystä.

Tuotteet ovat merkkejä mahdollisesta tyydytyksestä. Ne sisältävät tyydytyksen lupauksen, mutta eivät tietenkään toteuta lupaustaan. Vapaudella, rohkeudella tai kauneudella myyty tuote ei tee kuluttajaa vapaaksi, rohkeaksi tai kauniiksi.

Tuote luo automaattisesti myös statuksen. Tavarat ja palvelut ovat merkkien ja symbolien suhdeverkostossa kommunikaatiovälineitä, joiden avulla luomme identiteettimme, välitämme tietoa itsestämme.

Yhdysvaltalainen populaarikulttuurin tutkija John Fiske kysyi 1980-luvun kulutushysterian huippuvuosina, mitä farkut ihmisille merkitsevät. Merkittävä osa ihmisistä vastasi farkkujen antavan heille ”vapauden olla oma itsensä”. Pukeutuessaan farkkuihin ihmiset kokivat ilmaisunsa vapautuneen.

Luomme merkkien avulla illuusion yhteisöllisyydestä, tilasta, joka poistaa yksinäisyyden. Kuluttaminen antaa tunteen kuulumisesta tiettyyn ryhmään, vaikka muuta yhteistä ei välttämättä ole. Tuoteviidakko sanoo: Kuluttamalla olet turvallisesti osa isompaa joukkoa. Se ainoa kysymys, jota tuote ei esitä, on: turvallisesti vai näennäisturvallisesti? Onko kysymys olennaisesti vapauden pelosta? (Käsitlemme pelkoa toisaalla kirjassamme; väitämme, että pelko on keskeinen ajatteluamme ja toimintaamme ohjaava motiivi. Pelkäämme menettävämme jotakin. Mitä se voisi olla?)

Kuluttajuus lupaa vapautta, mutta vain sillä ehdolla, että ostat jotakin!

Kulutuskulttuurin rakenteeseen kuuluu kaksi olennaista peruselementtiä: vaihto ja määrä. Vaihtoa varten tarvitsemme anonyymin tilan, josta on poistettu laadun vaade. Näin synnyttämme vieraantuneisuuden markkinat (ääriesimerkkinä pörssi), jossa vastuu on ulkoistettu hallintarekistereihin, hierarkioihin, osakeyhtiöihin, palk-

katyöhön, äänestyskoppiin (mihin tahansa, johon se ei kuulu). Kun kaikki menee vikaan (kelvottomasti rakennettu tehdas luhistuu tai markkinoille pääsee tappavan myrkyllinen ruokaerä), pörssiyhtiön pomo syyttää lainsäädäntöä, lainsäätäjä pörssiyhtiön pomoa.

Yhdysvaltalaisen oikeustieteilijä, kirjailija Joel Bakanin mukaan osakeyhtiö tottelee lakeja vain, jos rikoksesta aiheutuvat kustannukset ylittävät näköpiirissä olevan voiton. Yhtiö toimii yleisen edun hyväksi silloin, kun siitä on etua yhtiölle itselleen.

Nobel-palkittu taloustieteilijä Milton Friedman komppaa: yhtiöiden yhteiskuntavastuu on moraalitonta toimintaa. Se voidaan hyväksyä vain silloin, kun se on epärehellistä. Yritysjohtaja, joka käyttää yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyviä arvoja hyväkseen lisätäkseen omistajien voittoa, toimii oikein.

Henry Ford (1863 - 1947) maksoi työntekijöilleen keskimääräistä parempaa palkkaa ja palkitsi asiakkaita laskemalla Fordin T-mallin hintaa. Osakkaat nostivat Fordia vastaan kanteen. Ford puolusti itseään oikeudessa väittämällä, että liiketoiminta on palvelua, ei kulta-kaivos. Tuomari laittoi Fordin ojennukseen: yhtiön toiminnan tavoitteena on tuottaa voittoa omistajille.

Dodge vs. Ford on edelleen Yhdysvalloissa voimassa oleva oikeusperiaate. Sama periaate dominoi useimpien markkinatalousmaiden yhtiölainsäädäntöä: yritysjohtajalla on lain säätämä velvollisuus asettaa omistajien etu muiden intressien – ympäristön, työntekijän, kuluttajan – edelle.

Bakan on löytänyt kirjaansa (Yhtiö. Sairaalloisen voiton ja vallan tavoittelu. Art House 2010) haastateltaviksi useita järkiinsä tulleita huippujohtajia. Maailman suurimman kaupallisen matonvalmistajan, Interfacen, perustaja Ray Andersonin tarina on pähkinänkuoressa tämä: mies luki sattumalta ekologiaa käsittelevän kirjan, törmäsi käsitteeseen "the death of birth" ja entinen elämä luhistui.

"Se oli kuin isku sydämeeni. Kun jatkoin lukemista, isku tuntui aina vain syvemmällä. Se oli kuin ilmestys, ajattelutapani muuttui täysin. Me olemme kaikki syyllisiä. Jonakin päivänä minun kaltaiseni ihmiset

set joutuvat vankilaan.”

Bakanin mukaan yhtiöiden diktatuurin tiellä on yksi este: julkinen sektori. Vuorineuvos Gustav von Hertzen lieenee samaa mieltä vaatiessaan julkisia palveluita ulkoistettaviksi (HS Vieraskynä 27.12.2010):

”Seuraavaan hallitusohjelmaan tulisi saada kohta joka avaa yksityiselteisesti kaikki hallinnonalat ulkoistamiselle.”

Kun kymmenien tuhansien eurojen kuukausieläkkeelle siirtyneen Cultorin toimitusjohtajan toive on toteutettu ja yhtiöt ovat Suomesakin – avohakkuiden luvatussa maassa – soluttautuneet koulujen opetussuunnitelmiin, voimme täälläkin esittää koululaisille Bakanin mainitseman Procter & Gamble -yhtiön Decision Earth -ohjelman, jossa tuleville luonnonsuojelijoille kerrotaan, kuinka avohakkuu avaa villieläimille uusia elinpiirejä ja auringon valolle avoimen väylän maahan, jolloin eläimille kasvaa enemmän ravintoa.

Kulutuksen kautta meillä on tunne siitä, että kontrolloimme elämäämme. Tämä on kapitalistisen designin (tuotesuunnittelun) keskeinen tehtävä: luoda tunne kuluttajan kontrollista johonkin sellaiseen, johon hänellä ei sitä voi olla. Kontrollin illuusio tuo turvallisuuden tunteen.

Voimme vain kuvitella, mitä tapahtuu, kun mahdollisuus ostaa turvallisuuden tunnetta katoaa. Kallis katumaasturi ei enää käynnisty, televisio ja internet sammuvat, urheilijat ripustavat (merkki)-tennistossunsa naulaan, vaatekauppojen ikkunat ammottavat tyhjiyttään, automaattilukot pitävät ostosparatiisin ovet suljettuina.

Mitä jää persoonastamme jäljelle, jos omistamamme tavara poistetaan ympäriltämme? Kuinka paljon olemme rakentaneet itseämme ostamalla? Kuinka usein ajattelemme, että elämämme on itse asiassa suunniteltu valmiiksi – eräänlainen tuotteistettu vankila? Voimmeko nähdä itsemme mainostoimiston aamukokouksen keskeisenä keskus-

telun aiheena? Missä suhteessa olemme oman elämämme tekijöitä, missä suhteessa passiivisen kuluttamisen toteuttajia?

Mitä tapahtuisi, jos mainokset kehottaisivat meitä vähentämään ostamista? Olemaan läsnä, suorassa, spontaanissa vuorovaikutuksessa ympäristömme kanssa? Valmistamaan itse ruokamme puhtaista raaka-aineista? Haistattamaan paskat turhille kodinkoneille? Alkaisivatko merkit katoamaan, kulutuksen symbolit rapistumaan?

Yritysjohdajat hellivät innovaatio-sanaa. Mitä jo mekin käyttäytisimme innovatiivisesti ja kääntäisimme merkkien logiikan ympäri!

Merkkien ja symbolien ylläpitämä kulutustodellisuuden voima perustuu merkkien tietynlaiseen luonteeseen. Jos ne olisivat todellisuuden mukaisia, olisivatko ne ylipäättään enää merkkejä todellisuudesta? Miksi todellisuus tarvitsisi merkkejä kertomaan itsestään, kun saman voi kokea suoraan? Eikö todellisuus sisällä kaiken, jonka se sisältää? Onko merkkeihin perustuva todellisuuskokemuksemme valheellinen? Saitko suoran luontokokemuksen juomalla pullollisen Lapin ruskalla ratsastavaa olutta? Oletko aktivisti, oikeistolainen tai kristitty? Jos olet, voitko siirtää kokemuksesi pois otsikon alta? Mistä silloin on kysymys?

Puhumme kirjassamme paljon viherkapitalismista. Siitä on pitkälti kysymys. Viherkapitalismissa kuluttamisen identiteetin väri on vihreä ja kuvat eettisiä.

Kauniista, mahdollisesti hyvinkin uskottavasta kuvastosta huolimatta viherkapitalismi lepää samojen välinpitämättömyyden ja hyväksikäytön rakenteiden päällä kuin perinteinen ei-vihreä kulutuskapitalismi.

Jos esittäisimme työn suhteen kysymyksen ”Kuinka paljon tienaat?” sijaan kysymyksen ”Miksi tienaat?”, avautuisi keskustelu hyväksikäytön mekanismeista. Jos opimme käyttämään sujuvasti sanoja ei ja miksi, olemme mukana rakentamassa keskustelukulttuuria, jossa emme enää voi ohittaa riistoon liittyviä oleellisia kysymyksiä.

Eikö olekin mielenkiintoista, kuinka sujahdamme aamulla sujuvasti riistetyn paitaan, ja kun suljemme työpaikan oven ja siirrämme lompakkomme lähimpään kulutusparatiisiin, muutamme saumattomasti riistäjiksi? Ostosparatiisin sirot nuorukaiset kohtelevat meitä kuin Persian prinsessaa. Saamme korvauksen nöyryyttävälle työpäivälle.

Kannatti olla ahkera!

Jos haluamme purkaa hyväksikäytön rakenteet, kuluttamisen käsite on avattava perusteellisesti. Sama koskee työn käsitettä. Meidän on oivallettava, mikä on kuluttamisen ja työn välinen yhteys.

Pidämme työtä lähtökohtaisesti hyvänä asiana. Kun vetoamme työkiireisiin, saamme osaksemme ymmärrystä. Hannu, Kirsi tai Tapani ei voi osallistua lapsensa syntymäpäiville, koska hän on tärkeällä työmatkalla. Lapset heiluttavat ikkunassa, kun isä (tai äiti) raputtaa jätää pois auton tuulilasista ja lähtee töihin.

Tunnumme ylpeyttä työstämme ekspertteinä, moniosaajina, monen alan ja lajin avainhenkilöinä. Tunnumme olevamme turvassa kollegoiden ympäröiminä, yhteisten seinien sisällä. Nautimme hyvästä palkasta ja kenties työsuhdeautosta. Kuviossa on vaikea nähdä mitään lähtökohtaisesti ongelmallista.

Jos katsomme työn todellisiin suhteisiin, kuvio muuttuu erilaiseksi. Olemme tekijöinä tuotantokoneistossa, joka käyttää ihmisiä hyväkseen tavoilla, joista länsimaaisissa tavarataloissa ei näy jälkeäkään. Kestämättömiin olosuhteisiin alistettujen lasten voimaton itku peittyi kassakoneiden kilinään.

Kansainvälisen työjärjestö ILO:n mukaan maailmassa on yli 215 miljoonaa 5 – 17-vuotiaasta lapsityöntekijää. Heistä puolet tekee terveydelle vahingollista työtä: lajittelee länsimaista kehitysmaihin vietyä elektroniikkajätettä, purkaa käytöstä poistettuja laivoja, käsittelee tappavilla kemikaaleilla käsiteltyjä vaatteita. (Vertailun vuoksi: Suomessa on 800 000 5 – 17-vuotiaasta lasta. Jos haluaisimme alistaa heidät kaikki terveydelle vahingolliseen työhön, tarvitsisimme 135-kertaisen väestön.)

Anti-Slavery International -järjestön mukaan emme puhu orjuudesta, vaikka olosuhteet ovat samat: ihmisiä myydään kuin tavaraa, pakotetaan kotiapulaisen, prostituoidun tai sotilaan töihin ilman palkkaa tai vain nimellisellä palkalla. Työtä tehdään maatiloilla, ravintoloissa, kaivoksissa ja monenlaisissa hikipajoissa. On yhden-tekevää, onko taustalla (mahdollisesti periytyvä) velkavankeus vai pakotettu avioliitto. Lapsi- ja orjatyötä yhdistävä keskeinen tekijä on krooninen osattomuus. (Osattomuus-termi on hiukan laajempi käsite kuin köyhyys. Molemmat käyvät mainiosti.)

Tavoitteita on vain yksi: täyttää ostokykyiset maat Tavaralla. Koneiston jauhamat tuotot menevät omistusten kautta maapallon rikkaimmille, siis sinne, jossa rahaa ja kulutusmahdollisuuksia on jo enemmän kuin riittävästi. Jokainen työminuutti pahentaa globaalia köyhyyttä. Maapallon väestön köyhempi puolikas (3,5 miljardia ihmistä) omistaa pääomista yhden prosentin. Rikkain kaksi prosenttia omistaa globaalista varallisuudesta 51 %.

Maailman 100 rikkainta ihmistä ansaitsi vuonna 2012 noin 240 miljardia dollaria (180 miljardia euroa). Kansainvälisen hyväntekeväisyysjärjestö Oxfamin mukaan summalla voisi lopettaa köyhyyden neljä kertaa.

Vaikka työnteon ja voiton vääristyneet suhteet ovat silmiemme edessä – eikä kukaan omassa kokemuspiirissään voisi hyväksyä vastaavaa orjuutta tai ympäristötuhoa –, emme anna epäkohdan vaikuttaa tekemisiimme. Olemme sulkeneet itsemme suoralta vuorovaikutukselta. Koemme todellisuutemme merkkien kautta. Todellisuuden (todellisen kokemuksen, vuorovaikutuksen) on jatkuvasti karattava kauemmaksi; vieraantumisen on lisääntytävä, jotta oma mukavuutemme ei häiriinny ja tuotannon rakenteet säilyvät tehokkaina (tuhoisina, väkivaltaisina).

Todellisuutta ei pidä päästää häiritsemään bisnestä. Häiriötekijöitä on aina, mutta todellisuus ei saa kuulua niihin.

Tosiasiaa verkko, johon olemme sotkeutuneet, on monimutkaisempi. Se on monitasaisuudessaan suorastaan häkellyttävä kapine.

Kapitalismin hengästyttävä kyky suorittaa itsekorjaavia liikkeitä on muuttanut mustavalkoisen riistäjä-riistetty -kuvion värilliseksi mahdollisuus-sisällöntuottaja -kuvioksi.

Teollisessa yhteiskunnassa kuva oli selvä: työläinen tiesi olevansa riistetty, työnantaja riistäjä. Työtä tehtiin rahan vuoksi ja sitä annettiin tehtäväksi rikastumisen vuoksi. Työntekijä oli osa koko tuotantoprosessia ja tunsi oman arvonsa, mutta hänellä ei tullut mieleenkään nimittää itseään sisällöntuottajaksi.

Jälkiteollisella 2000-luvulla melkein mikä tahansa työ on ekologisin raja-aidoin eristettyä, luonnon ja ihmisen tarpeet huomioivaa sisältötuotantoa. (Myös sana jälkiteollinen on taitavaa propagandaa. Olemme ulkoistaneet teollisen tuotannon Kiinaan. Tekeekö se meistä jälkiteollisia?)

1950-luvulla metsuri oli metsuri. Nyt hän ohjaa valtavaa metsäsä ryskyvää videopeliä. Lastentarhanopettajat ovat pedagogisia täsmäohjuksia, moniala-aktivistien miehittämät mainostoimistot mainonnan kyseenalaistavia vastamainostoimistoja.

Rayban teki vuonna 2011 Barcelonan vallatulle keskusaukiolle kerrostalon kokoisen mellakkamainoksen. Kankaasta revittiin yrityksen logot irti. Mainoksen suutelevat nuoret muokattiin poliitikoiksi. Raybanin mainostoimistossa mainoksen tuhoaminen todennäköisesti otettiin ilolla vastaan. Muokkaus lisäsi mainoksen arvoa ja sopi täydellisesti Raybanin imagoon.

Kuinka mainoksen sitten olisi voinut kyseenalaistaa? Polttamalla? Räjäyttämällä? Kaatuuko Rayban mainokseen ulkoapäin kohdistettuun protestiin? Jos mainos poltetaan tuhkaksi, pitääkö media viime kädessä huolta Raybanin imagosta?

”Raybanin mainos ilkeiden kohteena!” ”Rayban kapinan ytimessä!”

Jos yrityksen mainoskampanja ei ollut vielä täydellinen, kaksi suomalaista kirjoittajaa pitää yrityksen imagosta huolta laatimalla siitä kirjaansa infoboxin!

Riistäjästä on tullut mahdollisuuden tarjoaja, riistetystä sekä itseään että yhteisöä pyyteettömästi kehittävä sisällöntuottaja. Työhuoneen seinällä on firman eettinen koodi, luontoa säästävissä tulostimessa luontoa säästävä mustekasetti. Kapitalistista on tullut viherkapitalisti. Sisällöntuottaja ei enää puhu taloudesta. Hän puhuu kestävästä taloudesta. Kasvun väri on vihreä. Kun kulutat, luonto tykkää.

Ennen rakennettiin autoja, joiden matka saastuttavasta, orjatyöhön perustuvasta kaivostoiminnasta autokaupan ikkunaan oli kyseenalainen. Nykyisin kuluttaminen on, Vihreiden kansanedustaja Osmo Soininvaaraa lainaten, ”ekologisesti harmitonta”. Autot ovat siistiin muovikuoreen pakattuja harmittomia tietokoneita. Ne keittävät aamukahvin, rupattelevat mukavia työmatkalla, hierovat selkää, antavat suikon työpaikan parkkipaikalla ja toivottavat antoisaa työpäivää (vihreän) sisältötuotannon parissa.

2000-luvun työ on ”uutta luova prosessi”. Valistuksen ajan profetiat olisivat ihmeissään tiedeuskovaisuuden saavuttamista uskonnollisuuden mitoista. Intuitioon perustuva tunnetieto on muuttunut läpironaaliseksi tietoisuuden projektiksi.

Ympäristöaktivisti Kai Vaaran sanoin: ”Intuitiivinen taju on aika lailla eri asia kuin se, kuinka tieverkostoa rakennetaan metsäteollisuuden tarpeisiin joka ikiseen niemeen ja notkoon.”

Rationaalinen merkitsee järkiperäistä, loogisen ajattelun mukaista. Irrationaalinen on jotakin, jota emme voi käsittää järjellä, määritellä tai mitata. Intuitio, ilmiön välitön sisäinen käsittäminen, on irratiionaalista toimintaa.

Aristoteleelta (384-322 eaa.) periytyvän länsimaisen kaksiarvologian valossa ”kaiken on joko oltava tai ei oltava, sekä nyt että tulevaisuudessa”. Länsimaisen ajattelun mukaan odotamme asioiden siis olevan joko tosia tai epätosia. Moniarvologian näkökulmasta katsottuna asiat voivat samanaikaisesti sekä olla että ei-olla.

Omena on hyvä esimerkki. Haukkaa omenasta. Mitä jää jäljelle? Jos omena on vieläkin mielestäsi omena, haukkaa vielä pari kertaa. Milloin omena muuttuu ei-omenaksi? Eikö olekin niin, että omena on

samanaikaisesti ei-omena?

Yhteistyötä helpottaaksemme olemme luoneet sopimusverkoston. Osapuilleen tietyn kokoinen ja värinen esine on omena. Sopimus ei määrittele omenaa tarkemmin. On oleellista oivaltaa, etteivät sopimukset ole muuta kuin (väljiä) sopimuksia. Muista tämä seuraavan kerran, kun kuulet talouspappien liturgiaa talouskasvun ja kilpailukyvyn tärkeydestä!

USKO ON PELKOA

”Jumalan kohtaaminen edellyttää, että ihminen tunnustaa itsensä keinottomaksi olennoiksi, joka ei tiedä, ymmärrä eikä osaa. Kun Jumala kohtaa ihmisen, kohtaa tyhjän tahdon täysi tieto ja ymmärrys, niin moniehtoiset ettei niitä käy käsittelemisen. Mutta silloin sata prosenttia, koko osakekanta on Jumalan kädessä. Ihmisellä ei ole mitään. Hänellä ei ole mitään. Hän on tehnyt konkurssin eikä hänellä ole toiveita tulevaisesta, temppuja varastossa, eikä mitään kätettyä omaisuutta, josta tulisi uutta ajattelua.”

Paavo Haavikko: Pimeys (WSOY 1984)

Vuosaaren seurakunnan papin, Kai Sadinmaan, mielestä globaali kapitalismi uhkaa vakavasti maapallon elämää.

”Totalitaarinen raha ja vahvojen valtaa ajava järjestelmä on luonut heitteillejätön ja välinpitämättömyyden kulttuurin. [...] Jos kirkko haluaa olla Kristuksen kirkko, sen ei tule kiltisti tyytyä hoivaamaan nykypolitiikan uhreja, vaan sen on vaadittava täydellistä suunnanmuutosta. Kirkon on politisoiduttava. Pappien on lopetettava kristityn sisäiseen elämä keskittyvä psykopaapatus ja saarnattava rohkeasti poliittista evankeliumia.”

Sadinmaa näyttäisi kyseenalaistavan rohkeasti kapitalismin, myös kirkon, joka lienee papille erityisen rohkea teko. Hän ei kuitenkaan kyseenalaista kapitalistista valtalogiikkaa palvelevaa uskoa. Tiedätkö? ”Täytyyhän jotakin olla!” (Puhumme ilmiöstä enemmän No human, no problem -kappaleessa.)

Mikä on tämä sanomaton pyhän alue, johon ei saa kajota, jonka täytyy olla? Kuinka voimme tietää, ulottuvatko kapitalistiset, alitavat rakenteet pyhän alueelle, jos emme voi tutkia asiaa?

Aki Kaurismäen Calamari Union -elokuvassa noin 15 Frankinimistä miestä kokee Kallion raskaaksi paikaksi asua. He lähtevät

etsimään myyttistä Eiraa, jossa ”raikkaat tuulet puhaltavat ja nurmi viheriöi”. Miehistä kaksi selviytyy perille. Loput sortuvat matkalle – joko suhteellisen helposti periksi antaen tai sinnikkäästi Eiraan pyrkien.

Miksi miesten on päästävä Eiraan? Onko kysymys pyhiinvaelluksesta? Vaikka Kalliossa bussien ilmastointi on keho, aikataulut mitä sattuu ja mummot väkivaltaisia, voisiko kaikkeen siihen kuitenkin sopeutua?

Onko Eira pyhä, alue, jonka täytyy olla – jonkinlainen kapitalistin taivas, se viimeinen tavara, jonka jälkeen ei ole enää mitään hankittavaa ja kaikki on hyvin? (Emme ole unohtaneet Ilkka Pyysiäistä: uskon psykologiassa olennaista ei ole uskon sisältö, olennaista on sitoutuminen yhteiseen uskoon.)

Tekevätkö Frank-nimiset seikkailijat väärän arvion kuvitellessaan, että Eira on löydettävissä, ja jos löytyykin, olisi läheskään kuvatus kaltainen paratiisi? Onko Eira yhteisössä perintönä kulkeva hauras mielikuva, joka särkyä löydettyä? Onko Eiraa ylipäättään olemassa?

Kun kaksi viimeistä Frankia saapuu Eiraan, ilmenee, että alue on jo löydetty ja rakennettu.

Siksikö suojelemmeko pyhää? Ettei selviäisi, että alue on jo rakennettu? Että tavaran ja kokemusten tavoitteluun perustuva ideologia on systemaattinen valhe?

Uskontoa painotetaan henkilökohtaisena kokemuksena. Vain uskonnollisen kokemuksen – valaistumisen – kokenut tietää, mistä siinä on kysymys. Ilmiö on viety kätevästi kritiikin ulkopuolelle. Uskovainen voi väittää mitä tahansa – Jeesus käveli veden päällä, paransi koskettamalla sokeita ja spitaalisia – ja ilmiön kritisoiminen on mahdotonta. Koska uskonto on henkilökohtainen asia.

Miksi emme voisi samalla logiikalla väittää, että kuu on juustoa ja paeta tiede on henkilökohtainen asia –nimikkeen taakse? Väittää, että kivikauden suomalaiset laittoivat ruisleivän päälle juustoa ja tomaattia, vakuuttaa, että kulttuuriantropologia on mitä syvimmin

henkilökohtainen projekti?

Lause ”uskonto on henkilökohtainen asia” toimii joustavana, valheellisena linkkinä kyseenalaistamisen prosessin ja uskon välillä. Linkki katkaisee prosessin, varmistaa aseman kriittisenä yhteiskunnallisena toimijana. Uskovainen tietää olevansa turvassa: linkki ehkäisee kyseenalaistamisen prosessin tunkeutumisen pyhän – Jumalan, rahan, työn – alueelle.

Uskonnota puhutaan yhteiskunnassamme aivan liian vähän. Uskontoon liittyvä pyhyiden kokemus sekä usko Jumalaan on voimakkaasti läsnä pelon masinoimassa kulutususkonnossa.

Uskonnon yhteydessä tulisi aina puhua pelosta. Onko pyhyys yhteydessä pelkoon? Pitääkö pyhä pelon aisoissa? Ihmisen turvallisuudesta vastaavat valtio, poliisi ja Jumala. Valtio ja poliisi eivät ole kaikkivaltiaita. Niistä voi puhua. Jumalasta – kaikkivaltiaasta, pyhästä – selvästikään ei.

Pitäisikö Matti Pellonpään dialogia Calamari Union -elokuvassa oikaista? Silakat purkeissa, purkit ikkunoiden takana, ikkunat poliisin takana, *poliisi Jumalan takana, Jumala vapauden pelon takana*.

Uskonnon yhteys pikkuporvarillisen *minun toimintani ei ole poliittista* –käsityksen kanssa on selkeä. Pikkuporvarillisuus on kapitalismin ydinaluetta. Samoin uskonto. Pikkuporvarillisuus on uskonto. Uskonto on pikkuporvarillisuutta, jotakin, jota ei tarvitse selittää tai perustella, koska sen täytyy olla.

Väite, että olen töissä monikansallisessa suuryhtiössä ja kysymyksessä ei ole ympäristöön ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvä poliittinen päätös, on yhtä mieletön kuin väite uskosta, joka on henkilökohtainen kokemus ilman poliittista ulottuvuutta.

Toteamme Kestävyysvaje, my ass! -kappaleessa, että aktivismin on tuhottava kapitalismiin olennaisesti kuuluvat fasistisen huumorin ja hiljaisuuden välitilat. Sen on tuhottava myös meidät syleilyynsä kietonut, piilonormien ympäröimä pyhä – meidän on ymmärrettävä, että matka unelmien Eiraan (riippumatta siitä, onko Eira olemassa vai ei) tuhoaa preesensin, mahdollisuuden olla läsnä juuri tässä ja

nyt.

Tuhotessamme pyhän tuhoamme samalla kapitalismin rakenteita tukevat piilonormit. Se on aktivismin tehtävä. Jos kyseenalaistamisen prosessi ei ulotu pyhän alueelle, prosessia ei ole. On vain ääneen lausumaton yhteinen sopimus suojeltavista, herkistä – pyhistä – alueista.

On hyödytöntä kysyä, mitä pelkäämme. Pelon kohteita on aivan liian paljon, osa tiedostamattomia, osa tiedostettuja.

On kysyttävä, mitä pelko on. Miksi pelkäämme? Vaihtoehtoisessa toiminnassa tulisi tunkeutua pyhän alueelle, katsella rohkeasti ympärille, ampua (kuvaannollisesti) pyhä alas tunnistamalla se, riisumalla naamari pois sen kasvoilta.

Useimmiten käy toisin. Aktiivisten kansalaisten toiminnan seurauksena syntyneet liikkeet rakentavat omat, kritiikin ulkopuolella sijaitsevat pyhät alueensa, turvasatamat, jotka eliminoivat pelon. Kukaan ei enää kysy, miksi mielenosoituksista on tullut kansalaisliikkeiden keskeinen sisältö. Pyhyiden käsikirja komppaa: täytyy olla!

On ilmeistä, että jos pyhät alueet kyseenalaistetaan, kyseenalaistamisen prosessi muuttuu helposti pyhäksi. Katsokaa, kyseenalaistamme itsemme! Tai: Katsokaa, perustimme kyseenalaistavaa liikettä kyseenalaistavan liikkeen! Kun se muutetaan pyhäksi, onko perustettava kyseenalaistavaa liikettä kyseenalaistavaa liikettä kyseenalaistava liike – hiukan samaan tapaan, kuin otamme pankista lainaa maksaaksemme lainan, jolla on maksettu laina?

Kun kyseenalaistamisen prosessi on betonoitu osaksi kapitalistisen ajattelun mieletöntä logiikkaa, on kohtuullisen hankalaa etsiä sopasta todellista kyseenalaistamisen vimmaa. Se saattaa olla siellä jossakin, kenties kasan alimmaisena, mutta saattaa olla myös olematta.

Kapitalismi kiittää. Pelaamme jatkuvasti sen pussiin. Olemme sopivasti kaavoihin kangistuneita. Koemme toisemme brändeinä, emme todellisina yksilöinä. Emme tunne enää mitään. Toimimme

kaavojen kautta, emme rakkaudesta tai puhtaasta elämisen riemusta. Oivaltamisen vimma on hautautunut kaavakasan alle. Nimitämme tilaa turvallisuudeksi.

Omaisuus, samalla tavalla sopivasti kangistuneet ystävät, kaa-vaan puettu koulutus, samoihin monokulttuurin kaavoihin tungetut lapset, kelvoton viihde, Occupy What Ever, itse maalatut, (ne to-della tiukat) banderollit, kaikki tämä lisää turvallisuuden tunnetta. Olemme kaikki samassa sellissä. Kätevää. Turvallista.

Pelkäämme, koska emme halua nähdä itseämme sellaisina kuin olemme. Pelkäämme, koska emme tiedä, mitä on sellin ulkopuolel-la. Heittäytyisimme kovin mielellämme epävarmuuteen, mutta halu-aisimme ensin turvaselvityksen sellin ulkopuolisesta maailmasta.

*Nyt on kesä mennyt
kuin ei sitä olisi koskaan ollut.
Auringossa on vielä lämmintä.
Mutta täytyy olla enemmän.*

*Kaikki on loppumassa,
kaikki putoaa käteeni
kuin viisisorminen lehti.
Mutta täytyy olla enemmän.*

*Elämä kokosi minut
suojaavien siipien alle.
Onni oli aina kanssani.
Mutta täytyy olla enemmän.*

*Ei yksikään lehti palanut,
ei yksikään oksa taipunut.
Päivä on puhdas kuin ikkuna.
Mutta täytyy olla enemmän.*

Arseni Tarkovski (1907-1989)

SUORIA KULMIA

”Minä yritin olla puhdas, täydellinen, hyväksyä sen, että olen luontokappale, jolla ei ole erioikeuksia. Ajoin itseni umpikujaan, jossa ei ollut enää henkistä liikkumavaraa. Minun oli ratkaistava, haluanko elää. Saako minulla olla henkistä liikkumavaraa?”

Lasse Nordlund

Mainitsimme fasismi-sanan kirjassamme moneen kertaan: väitämme, että kapitalismin ydinalueeksi kivunnut pikkuporvarillisuus on tila, joka yhdistää toisiinsa fasistit ja anarkistit, pankkiirit ja ekovihreät, nuoret ja vanhat; väitämme, että olemme maallanneet itsemme nurkkaan luomalla uhkakuvia (ja rajaamalla ne ulkopuolelle), jotka eivät mitenkään poikkea fasistien uhkakuvista; väitämme, että onnellisuuden tavoittelu saattaa johtaa kuluttamisen aiheuttaman syyllisyyden kautta ankaraan puhdistautumiseen, moraalifasismiin, josta putoaa jakojäännöksenä ulos fyysisesti ja emotionaalisesti rampa yksilö.

Tiedämme fasismista tämän: kun fasismin valtakausi toisen maailmansodan jälkeen päättyi, liike jatkui Kreikan ja Latinalaisen Amerikan sotilasjunttien tapaisina uusfasistisina liikkeinä.

Määritelmän mukaan fasismi on Italiassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen syntynyttä kansallismielistä totalitarismia: hallitusjärjestelmä, jossa oppositio on tukahdutettu ja tuotanto on valtion tiukassa ohjauksessa.

Fasismi-sana tulee latinasta: fasces, vitsakimput. (Fasismi rinnastetaan usein natsismiin, unohtaen, että fasismista puuttuu rotuoppi.)

Fasismi suosii suoria kulmia: lyhyitä, yksinkertaisia, tehokkaita syy-seuraus –ketjuja. Taustalla on valtava pakottamisen tarve. Ajatelimme yleisesti, että fasismi on vallan näkyvää, konkreettista keskittämistä. Kun risteyksessä seisoo poliisi, tunnemme olemme turvallisiksi: kysymys on normaalista liikennekurista. Kun risteyksessä seisoo kymmenen poliisia (tai sotilasta), tunnemme olomme

epämukavaksi. Kysymys saattaa olla fasismista.

Kuinka usein pohdimme (vaikkapa koulussa opettajan johdolla), että kenties kysymys on laajempi, moniulotteisempi. Entä jos fasismi piilee kaikissa yhteiskuntarakenteissa, peräti meissä itsessämme, sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta? Eikö silloin ole vain tosiasian väistelyä laskea risteyksessä seisovien poliisien lukumäärää?

Juuri siksi fasismi on vaarallinen ilmiö. Emme tunnista sitä. Hiilikaivostyöntekijät käyttivät aikoinaan kanarialintuja kaivoksissa varoittamassa metaanista ja hiilimonoksidista. Kun kanarialintu pökötyi, oli aika häipyä paikalta. Rakenteisiin hiipinyttä fasismia ei mikään lintu tunnista.

Fasismi on kaikkialla ympärillämme, mutta emme osaa täsmällisesti osoittaa, mikä osa toiminnastamme johtaa fasististen päämäärien toteuttamiseen, mikä ei. Mitä toimintamme osaa fasismi tarkasti ottaen määrittää, mitä ei? Voiko olla niin, että elämme fasismissa, vaikka risteyksessä seisoo vain yksi poliisi? Kun fasismi on täysin sisäistetty, tarvitsemeko yhtään poliisia?

Lapsen hoitaminen kotona ei varmaankaan ole fasismia, mutta entä hetki, jolloin lapsi viedään kouluun? Kaverin hyväntahtoinen pilkkaaminen ei ole fasismia, mutta entä kun kaveri suljetaan ulkopuolelle? Puiden jalostaminen paperiksi ei ole fasismia, mutta entä kun nopeasti kasvavien paperipuiden tieltä kaadetaan kokonainen sademetsä kyliseen ja elinkeinoineen? Puuveneiden rakentaminen ei ole fasismia, mutta entä autojen tarvitsema valtava tieverkosto, koko autoihin liittyvä massiivinen, energiaa ja kaivannaisia syövä teollisuus?

Puhumme mielellämme kehityksestä. Jostakin syystä emme havaitse, että samanaikaisesti kysymys on yleensä yhdenmukaistamisen prosessista. Jos kaikki yhteiskunnassa tapahtuva aktiviteetti tähtää talouden kasvattamiseen, voisiko kysymys olla fasismista? Kun taputamme käsiämme huipputeknologialle, jääkö meiltä näkemättä, kuinka se kadottaa tehokkuutensa abstrakteille tasoille, parantaa hyötysuhdettaan muokkaamalla toimintaympäristöämme yhdenmu-

kaiseksi?

Kysymys ei ole lopputuloksesta vaan siitä, mikä sopii teolliseen prosessiin. Kun kone suunnitellaan tekemään jotakin, se tekee vain suunniteltua tehtävää. Käsien suoritettava kitkentä, harvennus ja sadonkorjuu sietää monimuotoisuutta. Silmien ja käsien yhteistyöllä hoituu monien erilaisten tehtävien hoitaminen. Aivot eivät ilmoita järjestelmävirheestä kun käsien eteen osuu hyötykasvin lisäksi pieni, keskikokoinen ja iso rikkaruoho.

Koneellinen sadonkorjuu vaatii ympäristön standardoinnin. Pienviljelijälle mikä tahansa herne on herne. Puimurille asia ei ole yhtä yksinkertainen. Sen on saatava sisäänsä samankokoisia, samassa kypsyyssivaiheessa olevia herneitä.

Auton hyötysuhde paranee rakentamalla auton alle kattava, laadukas tieverkko. Varsinainen panostus ei ole auto. Se on tila, jonka auto vaatii.

Helsingissä elintilasta 25 % on rakennettu autoille. Tiedon ei pitäisi naurattaa edes fasistisen huumorin ystäviä.

Huumori on vallan väline. Istut ystävien seurassa. Joku kertoo arvojesi vastaisen vitsin. Tunnet sisälläsi vellovien tunteiden ristiriidan. Toisaalta pitäisi nauraa, toisaalta ilmaista ristiriita. Jos naurat, olet hyvä tyyppi. Jos ilmaiset ristiriidan, saat ikävän ihmisen leiman. Et selvästikään ymmärrä huumoria. Mahdatko olla porukan arvoinen? Kun havaitset ristiriidan, mutta pelko estää sen ilmaisemisen, fasistinen huumori on voittanut.

Taiteen sisältöjä voi helposti tarkastella fasismin näkökulmasta. Kuinka pitkälle Jimi Hendrix, Neil Young, Jim Morrison tai Bob Dylan mahtaisivat pärjätä Idols-, X Factor-, Talent- tai Popstars-tyyppisessä kilpailussa, jossa osaamisen kaava (ja tietenkin esiintyjältä vaadittu ulkonäkö) on tiedossa jo etukäteen?

Taidemaalari Rafael Wardin aistimuksia tulviva vihannestori kylpee kaikissa mahdollisissa keltaisen ja punaisen sävyissä. Ihmiset ovat keltaisia ja punaisia. Hedelmät ja vihannekset ovat keltaisia ja

punaisia. Autot, laivat, linnut, talojen seinät ovat keltaisia ja punaisia. Taiteilija on hylännyt fasismin logiikan, tunkeutunut todellisuutta määrittelevien kuvien toiselle puolelle.

Kulissitaiteella on tärkeä funktio meissä kaikissa piilevän fasismin tyydyttämisessä. Ihmiset janoavat turvallisia, helposti ymmärrettäviä, säännöllisiä muotoja. He ovat saaneet pienen annoksen, ja nyt he vaativat suurempaa. Taiteilija antaa sitä heille: hyväksyttyjä rakenteita, jotka me kaikki voimme helposti ymmärtää ja siten allekirjoittaa.

Aloitimme kirjamme Saksan valtakunnanjohtaja Adolf Hitlerin (1889 - 1945) kommentilla: "Jokainen, joka näkee ja maalaa taivaan vihreänä ja niityt sinisinä, pitäisi steriloida." Riippumatta siitä, onko lause Hitlerin sanoma vai ei, rappiotaide oli osa kansallissosialistista kulttuuripolitiikkaa. Avantgardetaiteilijat leimattiin valtion vihollisiksi. Modernin maalaustaiteen lisäksi kiellettiin moderni musiikki. Rappiotaiteilijoiksi leimattiin myös näyttelijät, ohjaajat ja kirjailijat, jotka eivät ymmärtäneet tuottaa natsien hyväksymää taidetta.

Taiteilija Teemu Mäen mukaan avantgarde [sovinnaisuuden rajoja rikkova vastakulttuuri] toteuttaa kaikkia neljää taiteen tehtävää: "[...] ei tyydy olemaan vain ajanvietettä, vaan lietsoo riitaa, kommentoi kriittisesti maailman menoa ja venyttelee kokemusmaailmaamme uuteen uskoon." (Teemu Mäestä lisää Sikamessias-kappalessa.)

"Nälkäinen mies, tartu kirjaan: se on ase."

Ehkä Bertolt Brecht (jonka mielestä hyvyys perustuu pelkoon) olisi myös voinut sanoa:

"Nälkäinen mies. Tartu avantgardeen. Se on ase."

Brecht teki pioneerityön siirtämällä huomion teoksen ja kokijan väliseen suhteeseen, provosoimalla katsojaa väittelemään teoksen

kanssa, haastamaan itsessään ilmenevän fasistisen kategorisoinnin tarpeen.

Jean-Luc Godard on iskenyt samaan tabuun paljastamalla elokuvan rakenteet, roolimme elokuvan katsojana. Kokemuksemme väritämä näkökulma elokuvaan ei ole koskaan neutraali. Tämä tekee mahdolliseksi fantasiaan pakenemisen, naiivin roolihahmoihin samastumiseen, joka on oleellinen osa kulutuskulttuuriksi köyhdettyä taidetta.

Puhumme Sikamessias-kappaleessa enemmän taiteen tehtävästä tuhota passiivinen, kuluttajaksi alistettu katsoja.

ELÄMÄN OPETUSLAPSIA

*“Mietittyäni asiaa viisikymmentä vuotta voin nyt sanoa että
maailma on sana.”*

Samuli Paronen: Maailma on sana (Otava 1974)

Yhdysvaltalaisella ympäristöaktivisti, kirjailija Derrick Jensenillä on kyseenalainen harrastus: hän pilkkaa ihmiset järjestelmään kahlitsevaa toivoa. Jensenin mukaan toivo aiheuttaa yliammuttuja odotuksia järjestelmän (yllättävästä, nopeasta) muuttumisesta. Vasta kun toivo kuolee, toiminta voi alkaa.

Kasvutaloudessa – joka on uskonto sinänsä – jokainen uskoo johonkin. Jos emme odota Jeesusta, odotamme, että moderni teknologia pelastaa ihmiskunnan. Uskomme hyvyyteen ja kauneuteen. Yhdelle sielunvaellus on totta, toinen panostaa helvettiin, kolmas odottaa joulupukkia, täyttää lottokupongin, ostaa luomua tai yrittää Vihreiden listalla läpi kuntavaaleissa. Kaikki tällainen on oleellisesti toivon täyttämää toimintaa.

Jensenin mukaan perättömät toiveet sitovat meidät

”sietämättömiin tilanteisiin, tekevät sokeiksi todellisille mahdollisuuksille. Uskooko kukaan todella, että Monsanto lopettaa monsan-toilunsa jos pyydämme kauniisti? Jos vain saamme vihreät hallitukseen, asiat ovat hyvin. Jos vain saamme läpi tämän tai tuon lain, asiat ovat hyvin. Hevonpaskaa. Asiat eivät tule olemaan hyvin. Ne ovat jo nyt huonosti, ja ne muuttuvat yhä pahemmiksi.”

Jensenille (Dreams. Seven Stories Press 2011) tiede on fundamentalistinen uskonto, yksi lisälinkki ketjussa, jossa kukin vuorollaan toittottaa oikeaa, kyseenalaistamatonta totuuttaan maailmasta.

Jensenin esittämät kysymykset ovat (ikävä kyllä) sekä vaikeita että hyviä: Jos tiede antaa maailmasta toden kuvan, miksi sen varaan ripustettu kulttuurimme näkee luonnon vain riistettävänä

raaka-ainevarastona? Miksi tiede ei – toistuvista lupauksista huolimatta – ole vapauttanut ihmistä?

Katolinen kirkko julisti keskiajalla, ettei kirkon ulkopuolelta löydy pelastusta. Nykytiede hiihtää samoja latuja: se mielellään väittää, että tieteen ulkopuolella ei ole tietoa. Mikä olennaisesti erottaa tieteen katolisesta kirkosta?

Suomessa auktorisoiduiksi tiedepapeiksi ovat julistautuneet avaruustieteen professori Esko Valtaoja ja (uskonnottomuuttaan joka käänteessä kiihkolla korostava) kosmologian professori Kari Enqvist.

Enqvistin mukaan tutkijayhteisöön ”ei liitytä vaan kasvetaan”.

”Se tarkoittaa sen [tutkijayhteisön] tapojen, arvostusten ja peruseetoksen omaksumista, kaikkea tuota hiljaista tietoa, jota ei voi oppia kirjoista.”

Antaako lause huomaamattaan vastauksen kysymykseen korkeakoululaitoksen piirissä vallitsevasta kritiikittömyydestä? Siksikö korkeakoululaitos ei kykene tarjoamaan puhdasta konfliktia, kyseenalaistavaa ajattelua, jonka voisi kuvitella putkahtaneen ulos sivistysyliopistosta, koska tulevat tutkijat petaavat jo tulevia pestejään käyttäytymällä omaksutulla tavalla, pitäytymällä omaksutuissa arvostuksissa?

Enqvist kirjoittaa teoksessaan Uskomaton matka uskovien maailmaan (WSOY 2012), kuinka tiede on arkisen havainnoinnin ja päätelyn huippuunsa hiottu jatke. Miksi kirjoittaja ei ota huomioon, että arkinen havainto- ja päättelykykymme saattavat jo olla huippuunsa hiottuja jatkeita? Entä jos ihminen saa lopullisen tietonsa maailmasta intuitiivisesti – dynaamisessa vuorovaikutuksessa elävän luonnon kanssa?

Tiedeuskovien kanssa ei voi keskustella järkevästi. He typistävät moniarvoisen, jatkuvassa liikkeessä olevan, määrittelyä pakenevan todellisuuden kaksiarvoisen logiikan pakkopaitaan, ymmärtämättä vahingon suuruusluokkaa.

Tunkiessaan ajatteluaan ja havaintojaan uskonnottomuuden hau-
likonpiippuun, Enqvistin ja Valtaojan kaltaiset toimijat eivät näe
sekasotkua, joka syntyy osan tavarasta levitessä jalkojen juureen.

Teknologiauskoon kääriytynyt tiede on todellinen uhka. Se va-
kuuttaa meidät teknologian mahdollisuuksista. Uskomme naiivisti,
että teknologialla on kyky kyseenalaistaa itsensä, tarkkailla itseään
ulkopuolelta, kehittyä tasolle, joka ei hävitä ja tuhoa, luoda jotakin
täysin uutta ja kestäväää.

Helsingin yliopiston vuoden 2012 alumniksi valitun professori
Laura Kolben mukaan yliopistojen mielipiteestä on tullut ”yksi
muiden joukossa”. Siihen ei pidä tyytyä:

*”Rationaalista, tutkimukseen perustuvaa ajattelua ei voi rinnastaa
tunteisiin vetoavaan, populistiseen asioiden hallintaan.”*

Tuohon voi vastata vain vastakysymyksellä: Miksi ei? Millä perus-
teella sisäsiistin, kliinisen Suomi-kuvan lähettiläs Kolbe väittää, että
rationaalinen on parempi kuin irrationaalinen? Mitä hän tarkoittaa
”tunteisiin vetoavalla populistisella asioiden hallinnalla”? Hylkääkö
Kolbe tunne- ja mielikuvitusihmisen, ajattelee, että käsittämättö-
mästä saa paremman otteen kaksiarvoisen tieteen rationaalisella ih-
mehansikkaalla?

Tutkija Antti Kasvion virsi on veistetty samasta puusta:

*”Tiedemiesten on saatava kansalaiset ja päättäjät tajuamaan, minkä-
laisten uhkien keskellä me itse asiassa elämme.”*

Niin. Minkälaisten? Jos uhkien kartoittamiseen ja kertomiseen vaa-
ditaan tiedemies, kuinka ihmiset pärjäsivät ennen tieteen voitto-
kulkua? Katosiko Homo neanderthalensis maailmankartalta, koska
tiedemiesten lukumäärä populaatiossa oli liian vähäinen?

Kasvion mukaan tieteen tarjoamat mahdollisuudet on ”viipymättä
hyödynnettävä”. Viesti on selkeä: on olemassa tietoinen (tiedemie-

ten ja naisten muodostama) ryhmä, jota meidän muiden on viipymättä kuunneltava ja seurattava.

Emme tässä kirjassa väitä, että korkeakoululaitos olisi kokonaan tuulijallolla. Tiede ei ole monoliitti. On hyvää ja tarpeellista tiedettä, on huonoa ja vahingollista tiedettä. Emme voi väittää, että tieteellä ei olisi mitään tarjottavaa valtauksen edellyttämälle vaihtoehtoiselle, kyseenalaistavalle ajattelulle. On rehellistä todeta, että tämän kirjan kirjoittaminen olisi ollut hankalaa – jopa mahdotonta – ilman lukuisten tutkijoiden tarjoamia huikeita elämyksiä, jotka ovat toimineet arvokkaina tajunnan rakennusaineina.

Silti jäljelle jää kysymys: Kuinka me (kohtalaisen valistuneet eietiedemiehet ja -naiset) saisimme Kasvion ymmärtämään, minikälaisten uhkien keskellä elämme? Ymmärtääkö Kasvio, että yksi aivan keskeinen uhka on auktoriteettien tuputtama käsitys rationaalisesta, tutkimukseen perustuvasta ajattelusta ainoana oikeana tapana lähestyä todellisuutta? Kuinka saisimme tutkijat ymmärtämään, että todellisuus ei lue tutkijoiden raportteja?

Viisi Fieldsin mitalin saanutta matemaatikkoa ja 36 Nobel-palkinnon saanutta tiedemiestä kirjoitti vuoden 2012 lopussa avoimen kirjeen EU-maiden hallituksille ja EU-instituutioiden johtajille, kysyen, mikä on tieteen rooli Euroopan tulevaisuudessa.

Kirjoittajille asia on selvä: tiede auttaa löytämään ratkaisut ongelmiin. “Olemme uuden vallankumouksellisen ymmärryksen kynnyksellä sen suhteen, miten ihmiskeho toimii.”

“Tieteellisen tiedon muokkaaminen uusiksi innovatiivisiksi tuotteiksi, palveluiksi ja teollisuudenaloiksi on ainoa tapa turvata Euroopan asema kilpailun kärjessä nopeasti muuttuvassa globaalissa maailmassa ja varmistaa Euroopan vauraus tulevaisuudessa.”

“Innovatiiviset tuotteet.” “Asema kilpailun kärjessä.” “Vauraus.” Rehellistä puhetta kilpailun puolesta. Kirjoittajat eivät kerro, millä logiikalla turhien tavaroiden ja palveluiden tuotantoon itsensä

valjastanut tiede selvittää ongelmat, joita se on ollut keskeisesti aiheuttamassa. Eivätkö luonnon resurssirajat ole tulleet vastaan osittain juuri siksi, että tieteen tarjoamat mahdollisuudet on hyödynnetty (pääsääntöisesti viipymättä)?

Tätäkö Kasvio haluaa: yhä uusia tuotteita, palveluita ja teollisuudenaloja? Lisää kilpailua? Lisää vaurautta? Aseman kilpailun kärjessä?

Kuinka rationaalisuuden kannattajat mahtavat suhtautua irratioonaaliseen olemukseensa? Aiheuttaako se pelkoa vai luottamusta? Mitä tapahtuisi tieteelle, jos sen edustajat myöntäisivät, että todellisuus ei mahdu – eikä tule koskaan mahtumaan – kaukoputkeen tai mikroskooppiin?

Yksilön psyyke ei muutu järkipäiseksi ja loogiseksi laatikko-leikiksi syöttämällä sille tieteellistä näkökulmaa. Ilmastonmuutoskeskustelu on tästä hyvä esimerkki. Siinä asiantuntijat ajattelevat, että selittämällä ihmisille loogiset tosiasiat he muuttavat käyttäytymistään.

Vilkaisu peiliin riittää: asiantuntijat eivät ole muuttaneet edes omaa (kulutus)käyttäytymistään, vaikka juuri heillä on pääsy keskeisen asiantuntijatiedon lähteille.

Mikä olisi sopiva ympäristö opettamaan inhimillisen kokoisia rakenteita, kasvatusten olemisen dynamiikkaa? Kuka kertoisi meille, että totuudeksi betonoidut ilmiöt ovat fasismia? Voisiko aivan uudenlainen yliopisto olla sellainen paikka?

Antti Salminen, Tere Vadén & Juha Suoranta kirjoittavat pamflettissaan *Tuleva yliopisto* (Tampere 2009), kuinka yliopisto käsittelee todellisuutta mitattavina ilmiöinä. Kirjoittajien mielestä yliopistopoliittista realismia parhaimmillaan olisi olla selvillä, paljonko opiskelija syö päivässä, mistä ruoka tulee, kuinka paljon energiaa luentosalin lämmittäminen vaatii, kuinka se tuotetaan; missä yliopistoilla voi ”nukkua, rakastella ja pilkata rehtoraattia”.

Tässä lainaus tekstistä, jonka pitäisi kuulua jokaisen opiskelijan tiedostoarsenaaliin (kirjan voi ladata ilmaiseksi internetistä):

”Suomessa on x kansanopistoa, y lukupiiriä, z nettiyhteisöä, m autotallipajaa, k terapiaryhmää, h vallattua taloa. Vähimmillään tarvitaan ihmisiä, kynä ja paperia. Tuusulassa on Platonin akatemia lukiolaisille, Orivedellä kirjoittajakoulu, Helsingissä kriittinen korkeakoulu, ekoyhteisöillä kestävä elämäntavan kiertokoulu. Elämän yliopistoksi kutsuttu tapahtumasarja kaikkine osallistujineen on käynnissä, koko ajan. Tulevilla yliopistoilla on jo sijansa; ne pitää tunnistaa ja tunnustaa. Pelkästään jo se tosiasia, että jokainen meistä on elämän opetuslapsi, riittää räjäyttämään sisäänpäin nykyisen yliopistopolitiikan.”

”Näkymättömät yliopistot ovat siellä, missä yliopistolaiset itse. Ne ovat vertaisten, kaltaisten ja kollegoiden epävirallisia verkostoja, jotka kokoontuvat avoimina salaseuroina, epävirallisina lukupiireinä ja keskustelun juhlina. Tieteellinen ongelma selviää harvoin tutkimusinstrumenttien keskellä, kuten tieteen nerokuvasto tahtoo uskotella. Tieto syntyy kohtaamisesta, ja se on mahdollista missä tahansa. Vapaasti muodostuvat tutkimukselliset verkostot ovat tieteellisen tiedon hermosto. Tämä kirja on kirjoitettu näkymättömässä yliopistossa, jota ei tarvitse vaivautua auditoimaan.”

Mielestämme havainnon elämän opetuslapseudesta pitäisi olla ilmi-selvä. Kysymmekin, eikö sen pitäisi riittää räjäyttämään sisäänpäin koko nyrjähtänyt demokratia, ei vain yliopistopolitiikkaa?

Ehkä se mahdollistaa pääsyn lähelle sitä, mitä tässä kirjassa etsimme: todellisen kyseenalaistamisen – vuorovaikutuksen – yhteistä tilaa, jota nimitämme (Occupy-liikkeestä saadun inspiraation ja impulssin vuoksi) valtauksiksi.

PS: Näyttikö jo siltä, että olemme samaa mieltä herrojen Salminen, Vadén & Suoranta kanssa? Ehei. Haluamme ensin tietää, mistä heidän syömänsä ruoka tulee. Vasta sitten hyväksymme ajatuksen lehtoraatin pilkkaamisesta.

YHTEISTÄ NARUNPÄTKÄÄ TYÖNTÄMÄSSÄ

”Oletko koskaan haaveillut irtisanoutumisesta? Siitä, että harpot pomon toimistoon ja sanot, mitä mieltä olet hänestä ja hänen paskafirmastaan?”

Robert Rowland Smith

Aamiaisella Sokrateen kanssa (Karisto 2011)

Teppo Eskelinen kirjoittaa kirjassaan Kehityksen loppu (Into Kustannus 2011) suunnilleen näin: kehityksen perään huutavat kaikki; rikkaat maat, jotka pelkäävät häviävänsä talouden kilpajuoksussa, keskituloiset maat, jotka haaveilevat rikkauksista, sekä köyhät maat, jotka haluavat mukaan talouden kilpajuoksuun, tavoittelemaan vaurautta, jonka ainoa varma lopputulos on ekologinen itsemurha.

Tausta-ajatus on kaikessa kaavamaisuudessaan yksinkertainen: kun kehitys kehittyy riittävästi, meillä kaikilla on tarpeeksi tavaroita, ruokaa, terveyttä ja koulutusta. Köyhyys poistuu panostamalla kasvuun, investointeihin. Mitä enemmän kasvua, sitä vähemmän köyhyyttä.

”Kehitys” on kätevä sana. Se tarkoittaa milloin mitäkin. Kestävä kehitys tarkoittaa omavaraisviljelijälle ja yritysjohtajalle täysin eri asiaa. Niin ikään kukaan ei tiedä, mitä käsitheirviö vihreä kasvu tarkoittaa. Jotakin tekemistä kehityksen kanssa?

Taistelu on joka tapauksessa hävitty. Kehitys on voittaja. Käänteissään liukkaat mainostoimistot ja rahoituksen perässä kieli vyön alla juoksevat think tankit ovat omineet kestävyys ja vihreyden. Tämän aktivistitkin ovat sisäistäneet. Kuka tahansa meistä voi kävellä kauppaan, ostaa päästöttömän internetyhteyden tai luontoystävällisen sähköskootterin. Kehitys kannattaa!

Kehitysoptimistit eivät jostakin syystä oivalla (eivät ainakaan myönnä oivaltavansa), että luonnonvaroja on käytetty täysin edesvastuuttomasti. Olemme tuhranneet öljyvaramme autoiluun ja

muovikrääsän tuottamiseen Kiinassa. Halpa energia on korvannut työn. Kuten toteamme Öljyn kahleet -kappaleessa, yhden ihmisen työteho on noin 100 wattia. Litra bensiiniä vastaa kahden viikon fyysistä työpanosta. Jos perustat yrityksen, kumpaan päädyt? Bensii- ni maksaa kaksi euroa, kahden viikon työ (Suomessa) vähintään 1000 euroa. Vaikka on olemassa maita, joissa ihmistyö ei maksa käytännössä mitään, se on silti poikkeuksetta kalliimpaa kuin öljy.

Painopiste energiakeskustelussa on siirtynyt uusiutuviin energialähteisiin. Emme vahingossakaan kysy, kuinka uusiutuva energia voi ylläpitää elintapaamme niukkojen resurssien aikakaudella. Emme ole hallinneet väestön määrää sen kasvaessa; silti kuvittelemme, että sen väheneminen olisi hallittua. Emme päässeet eroon sodista ja epätasa-arvosta runsauden aikana; mikä saa meidät kuvittelemaan, että siinä onnistuttaisiin niukkuuden aikana?

Kasvutalouden lupaus paremmasta – kehitys – on alati pakeneva, muotoaan muuttava unelma. Se on riistänyt meiltä sekä työn käsitteen että sen mielekkyyden. Jos työssä on ongelmia, ne liittyvät ulkoiisiin tekijöihin: huonoon työasentoon, liikunnan puutteeseen, organisaatorakenteessa havaittuihin virheisiin, kelvottomaan esimehehen.

Kuinka moni meistä ylipäättään ymmärtää, miksi teemme työtä? Käymme töissä, jotta emme olisi työttömiä (emmekä käsitä, että työttömyys saattaisi ehkä olla parempi vaihtoehto).

Talouden palvelukseen valjastettu valtava inhimillinen kekseliäisyyspääoma tekee yötä päivää työtä muuttaakseen vanhan uudeksi, ilmaisen maksulliseksi, hyödyttömän hyödylliseksi. Olemme luo- neet kuluttamisesta ja työstä ikävystyttävää kappaletta soittavan luupin, jossa merkityksellinen seikka ei ole poliittinen tai talou- dellinen järjestelmä, kuluttamisen kohde tai työn laatu, vaan itse luuppi.

Toisen maailmansodan jälkeen lännessä ostettiin pullo viskiä ja saatiin kaupan päälle ideologia. Itäblokissa asiakas osti ideologian ja sai kaupan päälle pullon vodkaa.

Tämä näkyy missä tahansa mielenosoituksessa mielenosoittajien banderolleissa: Lisää hoitajia. Lisää palkkaa. Lisää opintotukea. Vähemmän leikkauksia. Jos hoitajia on riittävästi, vaaditaan lisää palkkaa. Jos palkkaa on jo riittävästi, vaaditaan lisää hoitajia.

Opimme jo sylvauvoina: on oltava mielekäs työ. Kukapa meistä ei olisi kuullut tätä lausetta: ”Jos et opiskele, istut elämäsi loppuun saakka kaupan kassalla tai siivoat muiden jälkiä.” Tuttua puhetta. Hienoimmista ja tarpeellisimmista palveluammateista on tullut silykuppeja, turhasta puuhastelusta tavoiteltavia, hyvin palkattuja asiantuntija-ammattajeja.

Hämmennystä lisää yhden tekevän työn yllättävä muuttuminen ympäristöystävälliseksi. Tiedäthän: Stora Enso pelastaa Kaakkois-Aasian ja Etelä-Amerikan sademetsät. Jos et halua pestiä Stora Ensolta, voit pestautua sademetsät pelastavan ympäristöliikkeen, ministeriön tai minkä tahansa clean tech -yrityksen palkkalistoille.

Kun kaikesta työstä on jo muokattu ekologisesti ja eettisesti kestävää, voimme kätevästi keskittyä sosioekonomiseen asemaan.

Jos investointipankkiiri ja siivooja putoavat heikkoihin jäihin, kumman nostat ylös?

Brittiläinen aikakauslehti Monocle rankkasi syksyllä 2011 Helsingin elämänlaadultaan parhaaksi suurkaupungiksi. Ajatushautaustoimisto Demos Helsingin tutkija Aleksi Neuvosen mukaan menestys ei ole sattumaa. Neuvonen kirjoitti HS:n pääkirjoitussivun Minne menet, metropoli –sarjassa (25.9.2011):

”Suomalainen yhteiskunta on investoinut koulutukseen ja ihmisten omaehtoiseen pärjäämiseen. Tuloksena on osaava ja taitava väestö.”

Kapitalistisen kilpailu- ja ryöstö talouden sisällä asia on varmastikin näin. Kun investoimme aseisiin (tietoon), koulutamme massamurhaajia, jotka käyttävät aseenaan tietämättömyyttä. Olemme taitavia roistoja. Välinpitämättömyytemme on hiottu huippuunsa!

Tietokirjailija Michael Pollanin mukaan jokaisen kaupasta osta-

mamme kalorin tuottamiseen tarvitaan kymmenen kaloria fossiilisia polttoaineita – alkaen lannoituksesta, päättyen tuotteen jalostukseen, pakkaamiseen, kuljetukseen ja jakeluun.

Tuotantoketjuista puuttuu läpinäkyvyys. Ehkä et edes halua tietää olevasi jo mukana kaulaasi myöten ase- ja orjakaupassa. Kun jaksat vielä hetken pitää silmiä kiinni, saatat päästä bonuksena mukaan geenimanipulaatioteollisuuteen!

Kuinka tämä kaikki on mahdollista? Ethän vie vettäköön saunaan siten, että kaadat kymmenen ämpärillistä lattialle ja vain yhden pataan.

Demos Helsingin toiminnan ytimessä on ”laaja-alainen ja korkeatasoinen tutkimus”, josta syntyy ”skenaarioita, toimintaehdotuksia ja kokeiluja”.

Huippukoulutuksesta ei ole selvästikään ollut apua yrityksessä ymmärtää, että ihmiskunnan energiataseen muuttuminen katastrofaalisesti negatiiviseksi johtuu erikoistumisesta – käsityksestä, jonka mukaan terveet, toimintakykyiset ihmiset voivat harrastaa ”skenaarioita, toimintaehdotuksia ja kokeiluja”, joista syntyy lisää teollisuutta, lisää ahdistavia, luovuuteen ja osaamiseen naamioituja pakopaitoja, joiden ainoa tehtävä on kasvattaa talouden kokoa.

Omaehtoisesti pärjäävä, osaava, taitava väestö ei aja luontoa perikadon partaalle. Ylisukupolvisen perimätiedon tehtävä on estää tilanne, jossa ihminen kadottaa käsityksen luonnon kantokyvystä. Koulutukseen investoineelta, terveen elämän reunaehdot unohtaneelta, ammatikseen lööperiä laskettelevalta yhteisöltä se käy näppärästi.

Luonnonvaroilla ratsastava, luonnon kiertokulusta irronnut, eksynyt, pahoinvoiva kansa selviää mainiosti käsivarren Lapin lumi-myrskyssä, kunhan vain muistaa ruuvata autosta ikkunat kiinni ja säätää ilmaston sopivaksi.

Vuoden 2013 nuorten Nufit-filosofiatapahtumassa puhuneen Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) johtaja Matti Apusen mukaan

vaihtoehtoja on kaksi: peruspalveluiden tuhoutuminen tai kilpailukyyn kasvattaminen. Kilpailukyky kuulemma ylläpitää peruspalveluita, elämämme perustaa.

Mikä on tämä mystinen kilpailukyky? Jos kysymys on öljystä, olemme todella ymmällämme. Eikö öljyn mahdollistama globaali talouskasvu ole käytetty johonkin aivan muuhun kuin perustarpeisiin?

Kääntäen: jos talouskasvusta edes murto-osa olisi käytetty perustarpeisiin, kärsisivätkö ihmiset ympäri maailman köyhyydestä ja köyhyyden aiheuttamista sairauksista?

Apunen välttää puhumasta konkreettisesti. Tärkeintä on usko – kuulijoiden uskoon saaminen liturgisella pelottelulla, jossa todelliset valtasuhteet sekä resurssit piilotetaan mystiikan verhon taakse.

Julistaessaan kulutuskapitalismin ilosanomaa Apunen ei mainitse sitä, kuinka merkittävä osa hänen uskonnollisen pakonomaisesti puolustamastaan uusliberalistisesta markkinataloudesta tuottaa turhaa kulutushyödykettä tai sotakalustoa. Olisi melkoinen muutos, jos kaikki perustarpeiden ulkopuolella sijaitseva palkkatyö ja kulutus lopetettaisiin sillä perusteella, että se on pohjautunut vain uskoon.

Kasvutalous on ideologia, joka ei kunnioita mitään muuta kuin rahaa (ja tietenkin valtaa; on hiukan makuasia, lukeeko rahan ja valan samaan kategoriaan kuuluviksi vai ei). Rahalle alistettu päivittäinen toiminta jakaa kansalaiset jo päiväkodissa menestyjiin ja eimenestyjiin. Kysymys on puhtaasti kilpajuoksusta.

Alfa Romeolla ajavan Apusen mielestä ei ole oikein ottaa niiltä, jotka ovat ansainneet enemmän joko ottamalla riskejä tai tekemällä kovemmin työtä.

Esitämme Apuselle kysymyksen: Onko Apunen (tai kukaan Apusen kavereista) ottanut elämässään yhtäkään niistä riskeistä, joita Afrikan, Aasian ja Etelä-Amerikan kaivoksissa karpäsinä kuolevat köyhät ottavat? Tätäkö Apunen tarkoittaa? Että pääomien olisi virrattava (riskejä ottaneiden, kovasti työtä tehneiden) kaivostyöläisten taskuihin?

Usko rajattomasti kasvavaan talouteen ja syvä teknologianaivius

muodostavat keskenään täydellisen (ja äärimmäisen vaarallisen) yhteisön. Mikään kauhuskenaario ei saa meitä uskomaan, että emme pääsisi pahimman yli kasvutalouden ja teknologian mahdollistamilla keinoilla – kunhan vain muistamme työntää yhteistä narunpätkää.

Lopulta tulokset jaetaan tasan: pääoma ottaa tulot, työntekijät nauttivat aherruksesta.

VALLAN NYÖRIT

"Nykyään kaikki vaativat muutosta, kasvua ja kehitystä. Minä en halua minkään muuttuvan. Jos kaikki vain pysähtyisivät hetkeksi, poliitikkoja alkaisi kuolla kuin kärpäsiä."

Pedro Costa (Fifi-verkkolehti 22.6.2010)

Veijo Meren Sanojen synty -teoksen mukaan muinaisyläsaksan waltan-sanana merkitys on "tulla vahvaksi", "hallita", "omistaa". Sanan alkuperäinen, muinaisgermaaninen muoto waltha on nyky-norjaksi vald (valta) ja nykyruotsiksi våld (väkivalta).

Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin mukaan (Politiikan perusteet, WSOY 1997) valta on toimintavaihtoehtojen asettamista, vastustuksen murtamista, asenteiden ja arvojen muuttamista. Kun valta muuttuu oikeudeksi ja tottelemisvelvollisuudeksi, ollaan tekemisissä sisäistetyn vallan kanssa. Vallanalainen ajattelee, että velvollisuus on totella. Vallankäyttäjää vastaavasti pitää valtaa oikeutenaan.

Kansalaisten arjen tasolla valta ymmärretään paikallispolitiikan mahdollisuutena päättää paikkakunnan leikkipuiston materiaalihankinnoista, tiemäärärahoista tai sairaalan budjetista. Lapset saavat kiipeilytelineen, autot ohitustien. Lääkäri saa palkkansa, ilmestyy työpaikalle ja ihmiset pysyvät korjattuina.

Tosiasiassa puoluepolitiikan ja asukkaiden terveyden välinen suhde on monimutkaisempi. Naapuruston asukkaiden terveyden ja lääkäritoimen välistä suhdetta säätelevä valtalinkki on läsnä kaikkialla: lääkärin ja sairaalan välillä, sairaalan ja paikallishallinnon välillä, paikallishallinnon ja pääoman välillä. Pääomaa hallitsee keinottelu, joka on muutaman kasinotaloudessa riehuvan revolverisankarin hallussa.

Kun revolverisankarit poistuvat paikalta muhkea dollarisalkku kädessä, paikallishallinnon ainoaksi vaihtoehdoksi jää päättää säästötoimista ja sulkea sairaala.

Pääoman valta vaikuttaa tiettyjen resurssien suhteen kiistämät-

tömältä. Sairaalan laitteet vaativat sähköyhtiöiden tuottamaa sähköä, ambulanssit Lähi-idästä tuotettua bensiiniä, potilaat monenlaisia patentoituja lääkkeitä ja työvälineitä.

Mitä tapahtuu, jos lääkäri erottaa työn ja palkan toisistaan, ryhtyy tekemään työtään ilmaiseksi? Mikä romahtaa? Asukkaiden terveys vai palkkatyön sisältämä keinotekoinen valtarakenne? Perustuuko pääoman valta työnantajan ja työntekijän välille solmittuun palkka-suhteeseen? Eikö puoluepolitiikolla olekaan valtaa? Entä byrokraatia? Palveleeko virkamiesarmeija yhteisöä vai pääomaa?

Hanna Nikkanen kirjoittaa Verkko ja vapaus -teoksessaan (Into Kustannus 2012), että pienen maan korruptioon ei pääse käsiksi. Yhteiskunnassa, jossa kaikki tuntevat kaikki,

”lahjominen ei tarkoita rahaa täynnä olevan salkun tuomista liike-neuvotteluun. Sen sijaan korruptio toteutuu hitaasti ja näkymättömänä koko yhteiskunnan läpäisevissä kaveriverkostoissa, lahjaviroissa, oikeudenkäynneissä, tuhansissa pienissä palveluksissa.”

Toimittaja Arvo Tuominen kysyi turkulaiselta kaavoittajalta, onko tätä koskaan yritetty lahjoa. Kaavoittaja vastasi: ”Ei, ei ikinä. Me on aina hoidettu hommat kaveripohjalta.”

Liikemiesten ja poliitikoiden (tai virkamiesten) läheisiä suhteita perustellaan maan tavalla. Siinä molemmat osapuolet hyötyvät sekä taloudellisesti että poliittisesti.

Euroopan unionin 1990-luvun lopulla antaman järjestäytyneen rikollisuuden tunnusmerkistön kriteerit ovat:

1. Useamman kuin kahden henkilön yhteistyö.
2. Jäsenillä on määrätty tehtävät.
3. Toimii pitkän tai määräämättömän ajan.
4. Käyttää sisäistä kuria.
5. Epäillään törkeistä rikoksista.
6. Toimii kansainvälisellä tasolla.
7. Käyttää väkivaltaa tai muita uhkakeinoja.

8. Käyttää peiteyhtiöitä.
9. Harjoittaa rahanpesua.
10. Pyrkii vaikuttamaan poliitikkoihin, julkiseen hallintoon, tiedotusvälineisiin, oikeusviranomaisiin tai talouselämän edustajiin.
11. Toiminnassa taloudellisen hyödyn tai vallan tavoittelu on määräävä tekijä.

Toiminta on järjestäytynyttä rikollisuutta, jos kuusi kriteeriä täyttyy. Pakollisia kriteerejä ovat kohdat 1, 3, 5 ja 11.

Järjestäytynyttä rikollisuutta tutkineen kirjailija Sami Parkkosen mukaan iso rikollisuus ei ole liivimiesten – ylipäätään jengien – toimintaa. Järjestäytynyt rikollisuus on maan tapa.

”Se on liiketoimintaa, maksimaalisten voittojen hankkimista mahdollisimman edullisesti ja nopeasti. Ja toisin kuin meillä annetaan ymmärtää, järjestäytynyt rikollisuus on mukana myös kaikessa laillisessa liiketoiminnassa. Rakennusala, kuljetus, kauppa, turismi, liikennöinti, netti-bisnes, kustannustoiminta, jätehuolto, maatalous – lähes kaikki inhimillisen taloustoiminnan osat ovat järjestäytyneen rikollisuuden toimintaloja.”

”Meillä maan tapa on suuren ja vaikutusvaltaisen järjestäytyneen rikollisuuden muodon kutsumanimi aivan kuten Cosa Nostra on mafian kutsumanimi Sisiliassa. Suomessa maan tapa on tarkoittanut lakien rikkomista. Se on tarkoittanut salaisia sopimuksia liikemiesten ja poliitikkojen välillä. Se on tarkoittanut poliittisen vallan hankkimista ja manipulointia sekä vaalien manipulointia taloudellisen tuen avulla. Se täyttää lähes kaikki EU:n järjestäytyneen rikollisuuden kriteerit ja vertautuu näin muihin järjestäytyneen rikollisuuden muotoihin. Tämän tunnustaminen on ensimmäinen edellytys sille, että poliittinen ja taloudellinen eliittimme voi alkaa pestä kasvojaan – eikä vain käsiään.”

Luvun alkuun lainatun Pedro Costan ajatuksen voi kääntää näin: palkkatyön tekeminen, äänestäminen ja kuluttaminen ovat vallan

ylläpitämisen mekanisme. Kun mekanismeilta vedetään matto alta, alistavat hierarkiat luhistuvat. Poliitikon tai pääoman valta ei perustu äänestysprosenttiin, omaisuuteen tai karismaan. Se perustuu panoksensa palkkатыölle, kuluttamiselle ja äänestämislle vapaaehtoisesti antaviin ihmisiin, kuvitelmaan kollektiivisesti luodusta turvasatamasta, johon voi koska tahansa heittää ankkurin, tuntea olevansa osa pitkälle kehittyntä, turvattua yhteiskuntaa.

Vuoden 1968 opiskelijamellakoihin osallistuneen sosiaalfilosofi, journalisti André Gorzin mukaan (niin&näin 3/10)

"markkinakuvitelma ja kauppatavaroiden valta estävät kaikenlaisen kuvittelemisen kapitalismista pääsystä ja estävät siksi myös halun kuvitella siitä ulos astumista. Niin kauan kuin olemme palkkатыön ja kauppatavaran kuvitelman vankeja, antikapitalismi ja viittaukset kapitalismin ulkopuoliseen yhteiskuntaan jäävät abstrakteiksi utopioiksi ja yhteiskunnalliset kamppailut pääoman politiikkaa vastaan pysyvät puolustustaisteluina, jotka parhaassa tapauksessa voivat vähän aikaa jarruttaa, mutta eivät estää kapitalismin elämänolosuhteiden sisäistämistä."

Kapitalistisessa hyväksikäyttöyhteiskunnassa ei ole olemassa kollektiivista turvasatamaa. Jokaisella meistä varmastikin on ankkuri, mutta ei paikkaa, johon ankkurin voisi heittää. Turvasataman sijaan maapallon näyttöpäätteillä liikkuu päivittäin 4 000 miljardia dollaria, josta reaaliatalous (todelliset investoinnit ja kauppa) käyttää kymmenes- tai kahdeskymmenesosan. Loppu (joidenkin arvioiden mukaan jopa 98 %) on puhtaasti spekulatiivista (keinotteluun perustuva) rahaa.

Kansainvälisen pääomamarkkinan koko on arviolta 75 triljoonaa (miljoona miljoona miljoonaa) dollaria. Kukaan täysissä järjissään oleva ei edes yritä väittää, että summalle, jossa on 18 nollaa, löytyy järkeviä sijoituskohteita. Summasta 10 000 miljardia (ykkönen ja 13 nollaa) on piilotettu veroparatiiseihin, joiden kautta kulkee puolet maailmankaupasta.

Kun kansalaiset menettävät työpaikkansa, julkinen valta vakuut-

taa tekensä kaikkensa uusien työpaikkojen luomiseksi. Se ei kerro, että tehtävä on mahdoton. Työpaikkoja suvereenisti hallitseva finanssitalous ei ole kenenkään hallinnassa. Julkisen vallan mahdollisuus korvata keinottelun (ja teknologian) syrjäyttämiä työpaikkoja on käytännössä olematon.

Järkälemäinen, vapaana riehuva, keinotteluun perustuva pääomamarkkina on ottanut niskalenkin reaalityoudesta. Kaikki on peliä: osakkeet, valuutat, raaka-aineet, maa, ruoka, kehitysmaiden velat.

Ei tarvitse olla rakettitieteiden maisteri ymmärtääkseen kuvion: maailmantalous perustuu puhtaasti keinotteluun, joten taloudelle alistainen toiminta seuraa esimerkkiä, muuttuu keinotteluksi.

Kysymys ei ole pelkästään rahasta. Onko olemassa yhtäkään hyvää syytä, miksi ihmissuhteet eivät muuttuisi osaksi keinottelutaloutta? Mitä tapahtuu, kun näin käy? Miltä Hyvinkäällä, Vantaalla, Myyrmäellä, Jokelalla, Kauhajoella tai Espoossa Leppävaaran joukkosurma näyttää ihmismarkkinoiden kilpailunäkökulmasta katsottuna?

Oli vastaus mikä tahansa, valtaeliitillä on vastaus valmiina: erottamattomaksi osaksi järjestelmää hitsautunut valtavirtapsykologia, joka opettaa ihmisen jo pienestä pitäen tulkitsemaan itseään (omia puutteita ja heikkouksia) ja ympäristöään psykologisten käsitteiden kautta. Psykologia määrittelee terveyden perustilan, jota yksilön on annetuilla keinoilla tavoiteltava. Emme kuitenkaan tarkoita, että mielenterveyden häiriöt olisivat puppuja.

Yhdysvaltojen North-Westernin ja Hollannin Tilburgin yliopistoissa tutkittiin valtaa (tulos julkaistiin Psychological Science -lehdessä). Osa koehenkilöistä sai pääministerin, osa virkamiehen vallan. Koehenkilöiden tehtävä oli ratkoa moraalisia kysymyksiä: muun muassa suhtautumista liikennesääntöjen rikkomiseen ja varastetun polkupyörän palauttamiseen. Tulos: paljon valtaa saaneet huijasivat enemmän. Valta teki koehenkilöistä moraalisesti tekopyhiä. Paljon valtaa saaneet tuomitsivat muiden harjoittaman huijaamisen, mutta huijasivat itse mahdollisuuden avautuessa vielä enemmän.

Kirjoituksissaan säännönmukaisesti lisää kilpailukykyä (lisää

keinottelutaloutta) ja uudenlaista tasapainoa (vähemmän keinottelutaloutta) vaativa Helsingin Sanomien (sitten irtisanottu) vastaava päätoimittaja Mikael Pentikäinen kysyi lehdessään (29.5.2012): ”Mikä tässä ajassa kasvattaa tappajia?”

Pentikäinen luetteli mahdollisia syitä: terrorismi, aikamme minäkuva, suurten kertomusten puute, narsismi, viihdeteollisuus, asekaltaisuus.

Luulisi, että noin laajalla ja ankaralla haarukoinnilla osuisi edes kerran kohdalle.

Jokainen ajatus on teko. Jokainen teko on poliittinen valinta. Ostokset, työssä vietetyt minuutit, hiirellä klikatut internetsivut, koulutus, ruoka – kaikki tämä liittää meidät suoraan miljoonien ihmisten arkipäivään.

Sama koskee tekemättömiä työminuutteja, ostamatta jätettyjä tuotteita, hankkimatonta koulutusta. Voit kuvitella olevasi irrallinen osa todellisuutta, mutta käytännössä et voi tehdä (tai jättää tekemättä) mitään, jolla ei olisi vaikutusta.

Kapitalismin tuhovoima on suoraan verrannollinen tehdyn työn määrään. Puhumme usein fossiilikapitalismista: työn tekevät pääasiassa öljyä käyttävät koneet. Maailman teollisesta tavarantuotannosta 95 % on riippuvaista öljystä.

Kun radikaaliksi luokiteltu demokratia-aktivisti pauhaa Euroopan unionille, pääomalle tai keinottelijoille luovutetusta päätösvallasta, muotoillen yksityiskohtaista vallan uusjakoa (kaupunginosaparlamentti, kansanäänestys...), hän ei näytä ymmärtävän (ainakaan hän ei tuo asiaa esiin), kuinka jokainen tekemme on yhteydessä pääomaan ja että kaiken takana on öljy.

ÖLJYN KAHLEET

*"Niin komea kiituriveneemme oli, että se saattoi nielaista sata litraa bensii-
niä päivässä. Rannassa odotti auto, joka vei kolmekymmentä litraa sata-
sella."*

Kaarina Davis (Irti oravanpyörästä. Omakustanne 2011)

Vuonna 2005 maailman primäärienergian kulutuksesta 12 terawattia saatiin fossiilisista polttoaineista. Yhden ihmisen työteho on noin 100 wattia. Seitsemän miljardin ihmisen työteho on siten 0,7 terawattia. Kahdentoista ja 0,7 terawatin välinen huikea ero merkitsee sitä, että työstä tekee suurimman osan joku muu (pääasiassa öljy, joka on – kivihiilen ja maakaasun lailla – maankuoreen säilöttyä aurinkoenergiaa).

Polttoaineen tekemä työ ei jakaudu maapallolla tasaisesti. Jokaisen suomalaisen käytössä on 40 - 50 energiaorjaa (ts. käytämme 40 – 50 ihmisen työpanoksen verran ulkopuolista energiaa). Energiaselämme on niin kiero, että sen voi helposti piilottaa korkkiruuvien taakse!

Maailman energiatarpeesta arviolta 33 % katetaan öljyllä, 27 % hiilellä, 21 % maakaasulla, 10 % biopolttoaineilla ja jätteillä. Ydinvoiman osuus on 6 %, vesivoiman 2 %.

Mikään polttoaine ei korvaa öljyä. Öljyn sisältämä energiamäärä on huikea, öljyä on helppo tuottaa, varastoida, kuljettaa ja siitä valmistetaan lukuisia jalosteita (mm. muovit ja maalit). Öljyä on myös jäljellä runsaasti (suunnilleen yhtä paljon kuin sitä on tähän asti käytetty).

Yksi toisen maailmansodan merkittävistä motiiveista oli öljy. Sodassa tuhottiin vastustajan tankkereita ja pyrittiin turvaamaan omien tankkereiden matka. Sodan tuhoamat maat elpyivät öljyn avulla.

Käytämme globaalisti päivittäin 86 miljoonaa tynnyriä (1 tynnyri = 159 litraa) öljyä. Jos tynnyrit asetettaisiin jonoon peräkkäin,

tynnyrijono ulottuisi (joka päivä!) puolitoista kertaa maapallon ympäri.

Joka minuutti pumpataan 10 miljoonaa litraa öljyä. Sama energiamäärä saataisiin 2 500 Olkiluodosta (maailmassa on tällä hetkellä noin 440 toimivaa ydinvoimalaa). Viidensadan megawatin hiilivoimaloita tarvittaisiin 5 200 kappaletta.

Yhdysvalloissa liikenne nielaisee 70 % maan päivittäisestä 21 miljoonan tynnyrin kulutuksesta. Maailman suurin yksittäinen öljynostaja on Pentagon.

Kuten edellisessä kappaleessa mainitsimme, Saksan Bundeswehrin vuoden 2010 Peak Oil -raportin mukaan 95 % maailman teollisesta tavarantuotannosta on riippuvaista öljystä. Voisi siis ajatella, että kun öljy loppuu, tavaraa on vain hiukan vähemmän.

Väärin. Emme selviydy ilman ruokaa. Ruoantuotantomme lepää Suomessa täysin tuontiöljyn ja -maakaasun varassa. Pellot kynnetään, kylvetään ja sato korjataan dieselmoneilla. Lannoitteet ja torjunta-aineet valmistetaan öljystä, maakaasusta (typpi) tai kaivannaisista (fosfori, kalium).

Kaivostoiminta tietenkin pyörii öljyn avulla. Tyytöstä usein sanotaan, että se ”otetaan talteen ilmasta”. Rehellisempää olisi kertoa, että hommasta ei tule mitään ilman maakaasun sisältämää vetyä.

On melkoinen vitsi, että Brasilian tuhotuista sademetsistä kotoisin olevalla soijalla ja Siperian maakaasusta valmistetulla rehulla ruokittu liha voidaan myydä kuluttajalle kotimaisena lähiruokana.

Lihatuoannon epäeettisyyttä kritisoiva vegaani istuu samassa veneessä, kun hän kaivaa kaapista ananakset, mangot, papaijat, pähkinät, Goji-marjat ja loihtii eteensä modernin suomalaisen ruokakulttuurin kulmakiven: smoothien.

Olemme energian suhteen pattitilanteessa. Ennen öljyä pääasiallinen energialähde oli kivihiihi. Euroopan 1800-luvun teollisuusihme rakennettiin kivihiihen avulla. Nyt öljyn tuotantohuippu on ohitettu. Hiili on taas hiipimässä takaisin kuvioon. Kiinan hiilikaivoksissa kuolee vuosittain jopa 10 000 työntekijää, osa lapsia. Kansain-

välisen ay-federaatio ICEM:n arvion mukaan kaivostyöläisiä kuolee globaalisti vuosittain kaikkiaan 12 000.

Kiinan hiilikaivosten lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa. Kaivoksia on joka tapauksessa kymmeniä tuhansia. Tuotantoa piilotellaan verojen kiertämiseksi. Myöskään kuolleiden määrää ei tiedetä tarkasti, mutta aivan varmasti se on jyrkässä nousussa. Kiinassa valmistuu yksi suuri hiilivoimala joka viikko. Kiina panostaa kivihiileen, joka on maailman suurin hiilidioksidipäästöjen aiheuttaja.

Jos viiden suurimman öljyntuottajamaan vientikapasiteetti laskee (energiajärjestö IEA:n mukaan globaali öljyhuippu ohitettiin vuonna 2006) ja Kiinan ja Intian tarve saada käyttöönsä öljyä kasvaa ennakoitusti, vuonna 2018 öljyä riittää enää Kiinalle ja Intialle. Jokin seuraavista romahtaa: Kiinan ja Intian talouskasvu tai länsimaiden öljynsaanti.

Kiina tuottaa puolet maailman kivihiilestä (n. 3 000 miljoonaa tonnia) ja käyttää sen itse.

Kasvuluvut ovat hurjia. Maailman hiilen käyttö kasvaa IEA:n arvion mukaan 65 prosenttia vuoteen 2035 mennessä. Sama kasvuprosentti koskee hiilidioksidipäästöjä. Kasvusta pääosa menee Kiinaan. Perinteitä on. Kiinassa kivihiiltä käytettiin jo Han-dynastian aikaan (200 eaa.) raudan valmistukseen.

Fossiilienergiavarantoja on vaikea arvioida luotettavasti. Tietoja salataan taloudellisin, poliittisin ja sotilaallisin perustein. Öljyn paikalleen sahaamaan jääneistä tuotantomääristä voi päätellä, että öljyhuippu todella on ohitettu vuoden 2005 paikkeilla. Maakaasun tuotanto huippu saavutetaan karkean arvion mukaan joidenkin kymmenien vuosien kuluttua. Kivihiiltä on toistaiseksi riittävästi.

Öljyhiekasta ja öljyliuskeesta on esitetty öljyn korvaajia. Öljyhiekan puhdistaminen on kallista. Siitä on ennen raakaöljyksi jalostamista poistettava vesi, savi ja ylimääräiset mineraalit.

Öljyliuskeen eli palavankiven käyttöä jarruttavat päästöt vesistöihin, maaperään ja ilmakehään. Palavankiven energiasisältö on vain kuudennes kivihiilen energiasisällöstä. Viro käyttää globaalista

palavankiven tuotannosta 70 %.

Öljyn ratkaiseva väheneminen pakottaa kysymään: Mitä öljyn jälkeen? Vaihtoehtoja on kolme:

1. Kehitämme uskottavan, puhtaan energiamuodon, josta riittää jaettavaksi kaikille.
2. Käytämme raivokkaasti nykyiset fossiilienergiavarat loppuun.
3. Vähennämme kulutusta. Ryhdymme ajattelemaan kokonaan toisin, mietimme kestäviä vaihtoehtoja.

Leikkimielisen kisamme vastaukset ovat tässä (lähetämme voittajille tiikerinnahkakantisen mielenosoitusmuiston):

1. Ei onnistu. Yksikään propellihatulla varustettu Pelle Peloton ei ole kyennyt ratkaisemaan yhtälöä. Yrittäjiä kyllä riittää, lähtien tyypistä, jonka mukaan ihmiskunta saa tarvitsemansa energian litrasta vettä.
2. Onnistuu! Juuri näin toimimme. Valitettavasti siirtyminen heikosti hyödynnettäviin öljyesiintymiin luo loppumetreillä tilanteen, jossa nettoenergiahyöty katoaa näkyvistä. Yhdysvalloissa tämäkin hullutus tosin on jo keksitty: maissista valmistetun bioetanolin nettoenergiasuhdeluku on huonoimmillaan 1:1. Öljyn EROEI-luku (Energy Return on Energy Invested) oli parhaimmillaan 100:1 (investoimalla tynnyri energiaa saatiin vastineeksi 100 tynnyriä energiaa). Nyt luku on noin 20:1, heikosti hyödynnettävällä Meksikonlahdella ehkä jopa vain 4:1. Kivihiilen EROEI-luku on parhaimmillaan 40:1, ydinvoiman jopa niinkin matala kuin 2:1. Tästä huolimatta Kiinassa on rakenteilla 26 ydinreaktoria.
3. Järkevin vaihtoehto. Siksi emme kollektiivisesti turvaudu tähän kohtaan. Säästäminen uuden energiatehokkaan teknologian (hybridiauto, energiansäästölamppu, jne.) avulla on sekin kuolleena syntynyt ajatus. Taustalla on ns. rebound-ilmiö: syntyneet säästöt kulutetaan muualla.

Ydinjätteen loppusijoitus on merkittävä ongelma. On mahdollista, että ydinjäte ehditään varastoida Suomessa ensimmäisenä maana maailmassa vuonna 2020. Myös Ruotsi ja Ranska tähtäävät 2020-luvulle.

Käytettyä ydinpolttoainetta on jäähdytettävä ennen loppusijoitusta 30 – 50 vuotta. Suomessa ydinjätettä on välivarastoissa 1 900 tonnia. Kaikkiaan maailmalla on välivarastoissa 300 000 tonnia ydinjätettä. Loppusijoituksesta ei ole olemassa missään sitovia, lopullisia päätöksiä.

Japanissa tilanne on erityisen vaikea. Fukushima on onnettomuus romahdutti ydinvoiman suosion, joten loppusijoituskeskustelua on Japanissa toistaiseksi turha käynnistää.

Vesivoiman EROEI-luku on mainio, 40:1, mutta patoaltaat tuottavat merkittäviä ongelmia. Patoaltaisiin mätänevä kasvimassa tuottaa pahimmillaan enemmän kasvihuonepäästöjä kuin jos sama energia olisi tuotettu fossiilisilla polttoaineilla. Patoaminen tuhoaa vaelluskalakannat ja aiheuttaa joskus jopa kokonaisten korvaamattomien ekosysteemien menettämisen. 1960-luvulla hukutettiin Pohjoismaiden suurin aapasuo, Sodankylän Posoaapa, Lokan tekoaltaaseen.

Vaikka kritisoimme tässä kirjassa ympäristöaktivismia kyvyttömyydestä vastata juuri mihinkään haasteeseen, ehkä Lokan tekoaltaan kaltainen ympäristörikos ei olisi enää nykyisin mahdollinen.

Lapin luontoa uhkaava kaivosteollisuus on Lokan tekoallasta monta kertaluokkaa suurempi uhka. Nähtäväksi jää, kykenemmekö laittamaan kampoihin kansainvälisille kaivosjäteille.

Myös itse patorakenteet ovat ongelma. Maailmassa on 45 000 Maailman energianeuvoston suureksi luokittelemaa patoa. Kuinka käy, kun patojen rakenteet väistämättä heikkenevät?

Iso ongelma on myös suoranainen inhimillinen hätä. Kolmen rotkon patoaltaan (22 500 megawattia) tieltä on pakkosierretty Kiinassa miljoonia ihmisiä.

Hämeenkyrön Alhonlahteen pieneen mökkiin muuttanut Kaarina

Davis kertoo kirjassaan Irti oravanpyörästä (omakustanne 2011) tarinan itsemurhan partaalle ajavasta kulutushulluudesta, hyväksytyksi tulemisen tarpeesta sekä käänteestä, jossa vähä muuttuu paljoksi, välinpitämättömyys elämän kunnioitukseksi.

Davisin mukaan ihmisen tärkein perustarve on Luonto. Ilman sitä emme saa mitään muista perustarpeistamme.

”Kun palataan perusasioihin – laadukas ruoka, terveys, lämpö, rakkaus, hyvinvointi, puhdas luonto – paljastuu, kuinka paljon rahaa ja energiaa olemme syytäneet hyvinvointimme kannalta toissijaisiin asioihin.”

”Kulutussyhteiskunnan tuotevalikoimasta puuttuu vapaaehtoisesti vähemmän tyytymisen vaihtoehto, koska meitä joka puolelta ja jatkuvasti ympäröivät mainokset vakuuttelevat onnen syntyvän tuotteista, joita ne myyvät. On kuitenkin ongelmia, joita ei ratkaista kuluttamalla. Jos olemme rasittuneita, saatamme ostaa uuden vuoteen, mutta emme saa kaupanpäälliseksi unta. Voimme ostaa lääkkeitä, mutta emme saa takaisin menetettyä terveyttä. Voimme rakentaa komean talon, mutta se ei tuo mukanaan onnellista kotia.”

Perheineen Pohjois-Karjalassa asuvat Lasse Nordlund ja Maria Dorff ovat haastaneet radikaalisti energiariippuvuuteen ripustautuneen kulutussyhteiskunnan. Nordlund ja Dorff valmistavat vaatteensa ja työkalunsa itse. He kokoavat ravintonsa omalta pienviljelmältä ja lähiluonnosta. Taustalla on käsitys, jonka mukaan vain luontaistalouteen (omavaraisuuteen) perustuva elämä on pitkällä aikavälillä materiaalisesti kestävällä pohjalla.

Nordlundin laskelmat osoittavat, kuinka hämmästyttävän pieniä tarpeemme ovat. Omavaraiseen ravintotalouteen siirtyvä ihminen tarvitsee viisi aaria (5 x 10 m) peltoa. Lisäksi tarvitaan 2 - 5 hehtaarin ala, jolta kerätään marjoja ja sieniä (molempia 200 - 300 kg) sekä poltto- ja muut tarvepuut.

Henkireikänä toimivan puskurivyöhykkeen kanssa aikuisen ihmisen tilan kokonaistarve on käytännössä noin 10 hehtaaria.

”Kaupunkiviljelijät tietävät, miten vähän tarvitaan saadakseen satoa. Luontaistalouden hyödyntämisaste kohti pinta-alaa on korkeampi kuin teollisessa hyödyntämistavassa. Kun lähdän tekemään polttopuuta, siinä sivussa otan talteen oksahankoja, käyriä puunosia kirveenvarsiksi, ym. Tervastautinen puuosa menee tervanpolttoon, kenties otan kuorta nahanparkitukseen. Monet asiat hoituvat rinnakkain samalta pinta-alalta. Teollinen, työvaiheita pilkkova hyödyntämistapa tarvitsee pinta-alan jokaiseen asiaan erikseen.”

Kirjan kulutuskapitalismiin keskittyvä osio on hyvä lopettaa tähän ja siirtyä ponnnettoman vastarinnan kautta syltityhtehtäälle, viherkapitalismiin.

KAPINA GALLERIASSA

"Hyvinvointi on eristysaine."

Paavo Haavikko

Pikkuporvarillisuus on kapitalismin ydinaluetta. Ilman pikkuporvarillista luokkaa kapitalismi olisi olennaisesti jotakin muuta. Kysymys ei ole keskiluokasta. Pikkuporvarillisuus on jotakin, joka ei ole poliittista. Siihen eivät kuulu arvovalinnat.

Kulutuskapitalismiin vaihtoehdottomasti tottuneita pikkuporvareita löytyy oikealta, vasemmalta, fasisteista anarkisteihin, koulutautumattomista ja koulutetuista. Pikkuporvarillisuus on tila, jossa luokkien välinen taistelu ei heikennä kapitalismin voittokulkua. Se on kulutusyhteiskunnan tarvitsema tila, jossa elämän syvien motiivien muuttuminen kuluttamiseksi on mahdollista. Jopa feodalismissa [suojelu ja ylläpito palkkiona alamaisten verosuorituksesta] riistäjällä oli suurempi arvostus riistettyä kohtaan. Pikkuporvari tekee itsestään tavarana. Siihen ei olisi feodalismissa oman arvonsa tunteva työläinen ikinä nöyrytnyt.

Pikkuporvarillisuuden alue on ulottunut kaikkiin sosiaalisiin suhteisiin: taiteeseen, politiikkaan, aktivismiin. Se mahdollistaa apatian, vaikka ei ole sen ainoa syy.

Helsinkiläisen Kallio-liikkeen liikehännässä mukana olevat ihmiset yrittävät – osittain varmasti vilpittömästi – luoda assosiaatioita naapurustossa asuvien ihmisten välille. Gentrifikaatio [ilmiö, jossa aiemmin työväenluokkaiselle alueelle muuttaa keskiluokkaa, jolloin asuntojen hintataso tyypillisesti nousee ja kotitalouksien koko pienenee] on yksi kritiikin kohteista. Paikallisten asukkaiden kritisoidessa alueen arvoa laskevia ruokajonoja liike puolustaa köyhien oikeutta saada leipää.

Jakavatko liikkeen hyvinvoivat edustajat leipäjonoissa seisovien köyhien todellisuutta? Kun sivuuttaa itse toimintaansa kohdistaman

kritiikin, onko kritiikki enää kyseenalaistavaa? Mikä on protesti, jossa omaa elämää ei koeta poliittisena, mutta siihen voi sisältyä (ennalta tarkasti mietittyjä) poliittisia mielipiteitä ja poliittista toimintaa? Ovatko taistelu ruokajonojen puolesta ja pankkilainalla samasta kaupunginosasta ostettu ylihintainen asunto ristiriidassa keskenään?

Väitämme, että kun aktivismi toimii pikkuporvarillisuuden alueella, sen perusta on vieraantunut. Se ei voi johtaa rakenteelliseen kapinaan, todelliseen haastamiseen tai muutokseen. Sitä vastoin se johtaa helposti illuusioon aktiivisuudesta. Se myös himmentää resurssien suhteiden poliittisuuden.

Jos ei kuulu omistavaan luokkaan, tilanne on asunnon suhteen melko vaihtoehdoton: on otettava pankilta laina, maksettava pilviä hipovaa vuokraa tai jäätävä kodittomaksi.

On oleellista tiedostaa, mitkä ovat (erityisesti suurissa kaupungeissa) ne suhteet, jotka pitävät yllä yksityisomaisuuden valtasuhteita. Kaikki valtasuhteisiin vaikuttava toiminta on suora poliittinen kannanotto.

Ylihintaisen asunnon hankkiminen pankkilainalla on poliittinen teko – se nostaa alueen hintatasoa, vahvistaen varakkaiden valtaa suhteessa yksityistettyyn (työläisten rakentamaan!) kaupunkitilaan. Kaupunkitilan omistajalla ei ole tilaan usein mitään muuta suhdetta kuin raha.

Ummistaako leipäajonoaktivisti silmänsä kytkennältä, jossa asunnon ostaja tukee pankkia, joka puolestaan tukee asekauppaa?

Tappamisen muuttuessa (esimerkiksi sodan loppuessa) hetkellisesti huonoksi bisnekseksi, varat palaavat sijoituksina asuntokuplaan, joka johtaa pankkien köyhtymiseen, ja, edelleen, pankkien pelastamiseen vaihtoehdottoman veronmaksajan rahoilla.

Onko kysymys vaihtoehdottomuutta luovista, todellisista suhteista, jotka pitävät ihmiset kasvattamassa leipäajonoa?

Pikkuporvarillinen tila aktivismissa on varma kuvio. Kansalaisvelvollisuus täyttyy puolustamalla heikkoja lähettämällä rahaa ke-

räykseen, käymällä kokouksissa tai marssimalla mielenosoituksissa, varmistaen näin, että muutos suhteessa omistavan luokan yksityistettyyn valtaan – suhteessa vaihtoehtottomuuteen – karkaa aina vain kauemmaksi.

Piilonormit ovat olennainen osa pikkuporvarin päivittäistä elämää. On tiedettävä, missä vaiheessa hyvän pöytäkeskustelun peruselementteihin kuuluva pikkusievä kyseenalaistaminen menee liian pitkälle, menettää pikkusievyytensä, muuttuu todelliseksi kyseenalaistamisen prosessiksi.

Brunssitilaisuuden tärkeä piilonormi on: älä kyseenalaista. Jos kyseenalaistat, tapahtuu pahin. Pöytäseurue putoaa epämurkavan hiljaisuuden välitilaan. Astuit sosiaalisen pakkopaidan – tekeilyn, höpöttämisen, harrastelun – ulkopuolelle.

Ennen kuin ehdit lausua ääneen sanan bruns-si, seurueesi on hajonnut taivaan tuuliin.

Kyseenalaistavalle keskustelulle on pikkuporvarillisessa tilassa yksi ainoa oikea paikka: jossakin muualla.

Moniarvoisen ajattelun kaksiarvoiseksi hölynpölyksi latistava pikkuporvarillisuus on galleria, jonka seinille on nostettu graffititaidetta (keskitymme myöhemmin enemmän taiteen kapinaan). Taaloja taskuihin tunkevan galleristin mukaan kysymys on elävästä kaupunkitilasta.

Jos tahdot välttämättä esittää väärän kysymyksen (ja miksipä et tahtois), sellainen voisi olla: Eikö graffiti-taiteen perusolemus ole kapina? Eikö sen oikea paikka ole virastokolossin seinässä? Eikö taiteilija tuhoa graffitin perusluonteen viemällä taiteensa galleriaan?

Ei, ei ja ei. (Tässä vaiheessa galleristi katsoo sinua jo varsin huvittuneena.) Graffiti-taiteella on funktio myös galleriassa: se on muuttanut kadulta sisään, sen olemus on vain hieman muuttunut; mitä pahaa siinä on, jos taiteilija saa valita pienen rahallisen tunnustuksen työstään? On toki nollatoleranssia parempi vaihtoehto ripustaa katutaide galleriaan, saada sille tätä kautta hyväksyntä, vai mitä? Mitä pahaa on siinä, jos käärii epäkaupallisen kapinan avulla

muutaman miljoonan?

Jos vaihtoehdot ovat galleria ja ei mitään, miksi emme valitsisi galleriaa?

Miksi emme *valitsisi*?

Olet ehkä kuullut väitteen, jonka mukaan todellista vapautta on luoda itse omat vaihtoehdot. Unohda koko juttu! Todellista vapautta on valita kuluttajalle mittatilaustyönä valmiiksi muokatuista vaihtoehdoista. Samasta pakkopaidasta on valmistettu monta mallia, kokoa ja väri vaihtoehtoa. Emme voi olla löytämättä omaamme.

Jos emme halua valmiiksi kudottua kehystä toiminnallemme ja ajattelullemme, voimme kutoa kätevän retropaidan eri aktivistiryhmien keräämistä kierrätetyistä kangaspalasisista.

Pikkuporvarillisuus on tyyli puhdas poliittinen kannanotto. Peseytymällä irti poliittisesta olemuksesta – siitä, että jokainen lause ja teko ovat arvovalintoja – voi olla varma, että on ottanut poliittisesti kantaa ja tukee alistavia valtahierarkioita ja omistussuhteita.

KESTÄVYYSVAJE, MY ASS!

”Julkisen vallan on edistettävä kokoontumisvapauden käyttämistä turvaamalla oikeus kokoontua ilman ulkopuolista häiriötä ja luomalla edellytyksiä yleisten kokousten järjestämiselle.”

Kokoontumislaki 22.4.1999/530, 4. §

Mielenosoitukset on kiellettävä! Jos kiltin tekeilyn – muka-kyseenalaistamisen – muodot saavat rauhassa jatkua ja kehittyä, pumpuliin kääriytynyt toiminta tukehduttaa hengiltä myös yksilöt, joissa on vielä jäljellä todellista vimmaa, halua ottaa osaa konfliktiin, ruokkia konfliktia (oletamme, että heitä on, emme tosin tiedä, missä he ovat).

Itse asiassa pahin on jo tapahtunut. Epäkohtia kritisoivien etujoukko on saanut jo niin monta osumaa oikeudesta paukuttaa kattilan kansia keskellä kaupunkia, että heitä ei voisi enää vähempää kiinnostaa. Kaikki on jo nähty. ”Haiset pahalle, Katainen!” Bang, bang. ”Kestävyysvaje, my ass!” Bang, bang. ”Lisää demokratiaa!” Bang, bang.

Mitäköhän voisi vielä keksiä? Vetää helikopterihenkselit päälle, nousta väkijoukon yläpuolelle leijumaan: ”Kes-tä-vyys-va-je, MY ASS!!”

Useissa kansalaisliikkeissä ajatellaan varsin yleisesti, että niiden on saatava mahdollisimman paljon väkeä kadulle. Miksi? Tukahduttamaan se vähäkin liikehdintä, jonka avulla voi jalostaa käsityksen yhteiskunnan tilasta?

Kuvittelemmeko todella, että pääoma käpertyy jalkojemme juureen, pyytää anteeksi jälkeensä jättämiään ruumiskasoja?

Jos olemme läpikotaisin rehellisiä, mitä vastaamme tähän kysymykseen: Onko kukaan koskaan missään luopunut vallasta vapaaehtoisesti?

Mielenosoitus on mainio tapa pönkittää systeemiä. Mielenosoitus on

ylipaineventtiili, jotakin, jonka avulla purkaudumme, pidämme huolen siitä, että paineet eivät kanavoidu todelliseen kyseenalais-tavaan toimintaan.

Marko Pyhtilä kirjoittaa teoksessaan *Kansainväliset situationistit – speктаakkelin kritiikki* (Like 2005), että speктаakkeliyhteis-kunnassa kuluttamaan ohjelmoitu ihminen on passiivinen oman elämänsä tarkkailija; elämä koostuu valinnoista, jotka joku muu on jo tehnyt.

Paradoksaalisesti myös speктаakkelin vastustajat toimivat spek-taakkelimaisesti: speктаakkelin ehdoilla ja kielellä.

”Tämä merkitsee sitä, ettei itse speктаakkelia kyseenalaisteta, vaan vastustajakin uusintavat sitä kiistelemällä speктаakkelin tarjoaman hyvän jakamisesta.”

Mitä tapahtuu, jos ihmiset lakkaavat kiistelemästä yhdentekevästä seikoista – ottavat systeemin hampaisiinsa kokonaisuudessaan (mu-kaan lukien tietenkin itsensä)? Mihin asentoon ajattelumme nyr-jähtää, kun ei olekaan pankkikonttorin tai eduskuntatalon eteen pys-tytettyä pikkukivaa farssia antamassa pikaista tyydytystä? Ei kivoja banderolleja, joita voi suunnitella ja maalata, sitten piipahtaa uu-dessä Marimekko-myyvälässä ostamassa jotakin kivaa, banderolliin sopivaa?

Jos kukaan ei protestoisi, mitä ihmiset ajattelisivat? Tulisiko ensimmäisenä mieleen, että kaikki on hyvin? Kuin Pohjois-Kore-assa?

Kansainväliset situationistit (SI) oli arjen vallankumoukseen pyrkivä, taidetta ja kapitalismin vastaista radikaalia yhteiskunta-analyysia yhdis-tänyt, vuosina 1957–72 vaikuttanut avantgarderyhmä. Situationistien yhteiskunta-analyysin keskeisin käsite, speктаakkeli, tarkoittaa (hiukan yksinkertaistettuna) kopiona koettua todellisuutta. Situationisteille kapi-talistinen yhteiskunta on pelkkä speктаakkeli: tuotteistettu kasautuma, jossa juuri mikään ei ole aitoa tai alkuperäistä. Prosessia, jossa järjes-

telmän epäkohtia kartoittava toisinajattelu myydään takaisin järjestelmäkritiikin esittäjille, nimitetään rekuperaatioksi. Tämä voidaan välttää SI:n johtohahmo Guy Debordin mukaan kohdistamalla kritiikki koko speaktaakkeliin. Osiin kohdistuva kritiikki rekuperoituu väistämättä.

Ehkä ympäristöliikkeen ekofasistit, talousjärjestötoimijat, yliopiston vasemmistointellektuellit, Occupy-aktivistit, anarkistit – toisenlaisesta maailmasta unelmoivat ovat ymmärtäneet, että vastustaja (kapitalismi) on aivan liian vaikea haastettava. Kun vastustaja on liian iso kaadettavaksi, laskimme yhteen yksi plus yksi ja saimme tulokseksi näkyvän, konkreettisen vastustajan: yhden prosentin, fasismin peikon, tyhmän kansan, väärän puolueen.

Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Kun konkreettinen vihollinen on tähtäimessä, kaikki on hyvin.

Peikko on häkissä. Häkin ulkopuolella kulutuskapitalismin hullu hevonen laukkaa ja riehuu vapaana.

Problematiikka tiivistyy anarkismissa. Kysymyksessä on järkälemäinen filosofia. On iso ja vakava teko määritellä itsensä anarkistiksi. Anarkisti ilmoittautuu ihmisyyden palvelukseen. Puolustamaan heikompia. Anarkismi ottaa vastustajakseen suurimman ja mahtavimman: väkivallan pyhittäneen valtiokoneiston.

Bertrand Russell ja Noam Chomsky mieltävät anarkismin suoran demokratian sosialismina – tilana, jossa poliittisesti ja taloudellisesti vapaa yksilö toimii yhteisönsä yhdenvertaisena ja omaehtoisena osana.

Hierarkiattomuus on anarkismin sykkivä sydän, tila, jonka ulkopuolelle ei pitäisi sulkea ketään. Paitsi fasistit. Ja rasistit. Ja homofobiasta kärsivät. Ja muuten vain epäilyttävät tyypit, joilla on potentiaalisia fasistisia, rasistisia, seksistisiä tai muuten vain epäilyttäviä ajatuksia. Ja kenelläpä ei sellaisia olisi.

Anarkisti Bob Black kirjoittaa teoksessaan *Beneath the Underground* (1994), että anarkisteilla on keskenään enemmän erimielisyyksiä kuin yhdistäviä tekijöitä (toki sama koskee monia muitakin

ryhmiä).

Blackin mukaan anarkistit ovat eri mieltä ainakin työstä, tie-teestä, teollisuudesta, liittoutumisesta, kaupungistumisesta, seksuaalisesta, vapaudesta ja uskonnosta.

Eikö tämän pitäisi olla erinomainen asia? Eikö erimielisyys ole nimenomaan yhteiskuntaa koossa pitävä voima – tila, jonka jatkuessa emme tee yksimielisiä päätöksiä hankkeista, joiden vaikutukset räjäyttävät meidät (kuvaannollisesti) tuusan nuuskaksi?

Valitettavasti anarkistit eivät useinkaan tunnusta moniäänisyytensä. Me olemme samalla puolella -ajattelu edellyttää lojaliteettia, torjuu kritiikin, joka on luovan konfliktin luonnollinen ja välttämätön esiaste.

Sosiaalinen eristäminen perustuu pelkoon omat epävarmuudet paljastavasta konfliktista. Tämä on ristiriidassa konfliktin tärkeyden kanssa horisontaalisuuden mahdollistajana.

Jos olet ollut mukana järjestämässä tapahtumia, olet ehkä huomannut, kuinka ulkopuolelle suljetaan jo järjestelyiden alkuvaiheessa järjestävän kollektiivin epämukavuusalueelle astuvat, eriävät mielipiteet?

Eikö konflikti pitäisi päinvastoin ottaa hurraten vastaan? Eikö juuri konfliktiin – kyseenalaistamisen luovaan tilaan – sisälly vallan kumoutumisen avainmateriaalia? Eikö valtaa ole juuri ryhmäpaineen ylläpitämä hegemonia?

Horisontaalisuus voi perustua vain avoimeen, dynaamiseen konfliktiin toimijoiden välillä.

Horisontaalisuus on konflikti.

Väärin ajateltua – Anarkistisia puheenvuoroja herruudettomasta yhteiskunnasta –teoksen (Kampus Kustannus 2011) esipuheessa kirjoitetaan:

”Pohjimmiltaan anarkismissa on kyse herruudettomuudesta. Tämä tarkoittaa ylivallan instituutioiden purkamista läpikotaisin, niiden kertakaikkista murskaamista. [...] Keskeinen rakennus on valtio – valtio,

joka ruokkii orjamoraalia ja tottelua samalla, kun se uskottelee vaalivansa vapautta.”

Konkreettinen vastustaja on löytynyt. Murskataan valtio! Unohdetaan oma sisäistetty kapitalismin peikkomme ja orjamoraalimme, käydään valtion kimppuun! Kun valtio on revitty kappaleiksi, kaikki on hyvin.

Tällainen ajattelu on hyvä esimerkki siitä, kuinka itse olemme muutoksen keskeinen este – kuinka kyseenalaistamisen luova prosessi luhistuu ryhmytymiseen, mukavuuteen, tekeilyyn, kaikenlaiseen tärkeilyyn, itsensä kohottamiseen, pakenemiseen, osastointiin.

Ihmiset kokevat elämän eri ilmiöt hyvinkin eri tavalla. Anarkistien elämää tuskin helpottaa anarkismista vallalla olevat käsitykset: anarkiaa pidetään kaaoksen ja epäjärjestyksen synonyymina.

Kirjailija Olli Tammilehdon mukaan

”ihmiset vastustavat anarkismia, vaikka toimivat hädässä anarkistisesti, vapaaehtoisen kansalaistoiminnan voimin, vastustaessaan saastuttavaa tehdasta tai lähikirjaston lakkauttamista. Anarkismi on suoraa demokratiaa. Minä – useiden muiden ohella – ajattelen, että epädemokraattisuus on ekologisten ongelmien suurin syy. Luonnon ja ihmisen alistaminen kävelevät käsi kädessä.”

Skinhead-nuorista tehdyn tutkimuksen mukaan ryhmään liitettiin, koska kaveritkin olivat liittyneet. Taustalta ei löytynyt mitään erityistä aatetta.

Syvien motiivien puute on olennainen osa toimintaamme. Se määrittänyt ryhmytymisen kautta. Tekemisen vimman ja motiivien sijaan taustalla ovat usein ystävyysuhteet.

Seikka olisi helpompi havaita, jos siitä käytäisiin kunnollista keskustelua; ymmärtäisimme, miksi kaikenlaisia hyvä veli-verkostoja on olemassa, miksi niiden täytyy olla olemassa, mitkä

niiden rajat ovat.

Hyvä veli -verkostot ovat sekä vaarallisia että välttämättömiä. Paikallinen päätöksenteko ei onnistu ilman inhimillisen kokoisia hyvä veli- tai hyvä sisko -verkostoja. Kun verkostosta katoaa inhimillisyys ja se ryhtyy tekemään päätöksiä, jotka sille eivät kuulu, verkosto muodostuu vaaraksi ympäristölleen.

Emme siis sano: älä liity mihinkään ryhmään. Jos vallankäytön mekanismit pysyvät näkyvissä, ryhmä sinänsä ei ole ongelma. Tämä on yksi kirjamme päätavoitteista: kartoittaa hierarkiattoman yhteistyön mahdollisuuksia; tutkia, mitä se edellyttää; pohtia, missä protestin epäjatkuvuuskohdat sijaitsevat.

Kannattaa myös muistaa, että tyhmyys tiivistyy ryhmässä. Ennen kuin huomaat, olet luopunut ajattelustasi, ryhtynyt ajattelemaan turvallisesti ryhmän tavalla, toteuttamaan yhteisiä, kosmeettisia, yhdentekeviä päämääriä.

Kansalaisen hyveellisyys ja kuuliaisuus kristallisoituvat puolustettaessa oikeutta osoittaa mieltä. Tarvitsemme ne pari pyhittävää lausetta lainsäädäntöön, jotta voimme osoittaa olevamme kunnan kansalaisia. Jos jokin uhkaa oikeutta seistä banderolli kädessä kadunkulmassa, protestoimme. Emme tietenkään mitään todellista epäkohtaa. Osoitamme halumme pitää kiinni oikeudesta osoittaa mieltä. Olemme valtiovallan kanssa samoilla linjoilla: on oltava oikeus osoittaa mieltä!

Espanjassa alkoi vuoden 2011 yleislakkojen ja 15M-liikkeen protestiaallon jälkeen keväällä 2012 hallinnon vastaisku aktivisteja vastaan. Lakkoihin osallistuneita vainottiin pidätyksillä, uhkauksilla pitkistä vankilatuomioista sekä verkkosivuilla, joiden avulla naapurit voivat antaa lakkoilijat ilmi. Mielenosoittamiseen keskittynyt 15M-liike jätettiin pitkälti rauhaan. Viesti hallinnolta oli selvä: lakko on pääomaan kohdistuva uhka, sitä ei hyväksytty. Mielenosoittaminen sen sijaan on kannatettavaa toimintaa.

Sama koskee sananvapautta. Kokeile. Avaa ikkuna ja huuda: ”Viranomainen rikkoo vammaishuoltolakia!” Tai: ”Lainsäädäntöä järjestelmällisesti rikkova sosiaalitoimi syrjäyttää köyhiä!”

Mitä tapahtui? Tuliko joku muukin huutamaan? Syntyikö vallankumous? Katsottiinko sinua kuin lentävää Peter Pania?

Jokainen meistä tietää, että sisäpiirit rikkovat lakia. Jokainen meistä rikkoo joskus jotakin lakia. Sananvapauteen ei kuitenkaan sisälly mekaniikkaa julki tuotujen asioiden automaattisesta oikenemisestä. Voit paukuttaa kattilan kansia tuhat vuotta ja niin ei tapahdu. Asiat eivät oikene automaattisesti. Missään ei ole virastoa, joka oikaisee kaiken koetun vääryyden. Vaikka omistaisit kattilankansitehtaan, yritykset rekisteröityvät veroparatiiseihin ja jättävät veronsa maksamatta. Niin tapahtuu nyt ja niin tapahtuu tuhannen vuoden kuluttua. Jos veroparatiisit kielletään, yritykset kiertävät veronsa jollakin toisella tavalla.

Sananvapaus ei takaa mitään. Mielenosoitukseen ja sananvapauden liittyvät oikeudet ovat pelkkiä sanoja. Niillä ei ole mitään tekemistä tilanteessa, jossa on reagoitava, sanottava mielipiteensä tiukasti tai toimittava jotenkin muuten.

Jos vajoat heikkoihin jäihin, et pyri ylös ainoastaan silloin, kun se on sallittua.

YK:n vuonna 1948 hyväksymä ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on kölin ali vedetyn propagandan aatelia. Julistuksen allekirjoittaneiden 48 maan mielestä kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina, heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä, ketään ei saa pitää orjana tai orjuutettuna, ketään ei saa kiduttaa tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti, kaikki ovat tasavertaisia lain edessä, ketään ei saa pidättää, vangita tai ajaa maanpakoon mielivaltaisesti...

Ranskan suuren vallankumouksen (1789-1815) keskeiset ihanteet, vapaus, tasa-arvo, veljeys (Liberté, Égalité, Fraternité), on nykyisen Ranskan tasavallan tunnuslause.

Vapaus merkitsee mahdollisuutta tehdä kaikkea sitä, mikä ei vahingoita toisen oikeuksia, tasa-arvo syntyperään liittyvän eriarvoisuuden poistumista, veljeys velvollisuutta tehdä toisille ”sitä, mitä et haluaisi itsellesi tehtävän”.

Tällainen todellisuutta hämärtävä paskapuhe ei ole pelkkä neutraali, erehdyksessä päästetty aivopieru.

Vahinko on mittava. YK-julistuksella (tai Ranskan tasavallan tunnslauseella) ihmisten tajuntoihin tehdyn täsmäohjusiskun jälkeen kukaan ei tee mitään. Ei tarvitse tehdä. Kun on se paperi! Joka takaa kaikille maapallon ihmisille kaikkea kivaa, tasa-arvoa ja muuta.

Vau!

Miksi ponnistella, kun kaikesta on kauan sitten sovittu, ja nyt vain odotamme ihmettä, jumalallista lähtölaukausta, joka hoitaa homman?

Voimme kirjoittaa joka päivä julistuksen, ja mitään ei tapahdu, jos emme näe tehtyä havaintoa valtavan urakan alkupisteenä. Loikkaamalla suoraan päätepisteeseen välistä jää pois elintärkeä prosessi – toiminnan ydin! – mutta mitäs pienistä. Sutaistemme kasaan pienen julistuksen ja homma on hoidettu, koska *sellainen pitää olla*.

Olemme luoneet välinpitämättömyyden toimintakulttuurin, jossa asioiden tulee olla tietyllä tavalla. Auto velkaisen rivarikolmion parkkipaikalla. Pitäähän se olla. Luonto. Pitää olla. Paljon tavaraa. Pitää olla. Firman eettiset säännöt (joita kukaan ei noudata). Pitää olla.

Kun pitää olla –osasto on kunnossa, mistään ei tarvitse välittää. Vaikka kaikki menisi päin helvettä (ja meneekin), riittää, että meillä on perusvälinpitämättömyyden edellyttämä repertuaari kunnossa.

No. Jokainen ymmärtää, kuinka absurdi asetus on. Luemme YK:n julistusta, vertaamme sitä ympäröivään todellisuuteen, siihen, mitä kuluttaessamme teemme joka päivä, ja ymmärrämme, että jokin mättää. Kapuamme kännykkäfirman pääkonttoriin, tiedämme, että

yritys käyttää hyväkseen orjatyövoimaa, eikä aio tehdä asialle taatusti mitään – paitsi tietenkin lisätä tehokkuutta pitääkseen kiinni markkinaosuuksistaan.

Tehokkuus merkitsee yhä enemmän kilpailukykyisiä tuotteita. Kilpailukyky merkitsee yhä halvempaa tuotantoa. Yhä halvempi tuotanto merkitsee orjuutta. Orjuus merkitsee tosiasiaa, jota kukaan ei tunnusta.

Työskentelemme sosiaalivirastossa, ja tiedämme, missä vaiheessa on aika lopettaa lainsäädännön mukainen toiminta, laittaa kyseenalaisia toimeentulotukipäätöksiä protestoiva köyhä kyykkyyn.

Kun sosiaalitoimen määrärahoja tiukennetaan, katseemme ei käänny asiasta päättäviin poliitikoihin. Syyllistävä katseemme kääntyy köyhiin.

Työskentelemme verovirastossa, ja tiedämme, että emme voi järjestäytyneelle ylätason rikollisuudelle mitään, joten piiloudumme pusikkoon ja käyrtämme nakkivarkaita.

Kuuntelemme uutisista Yhdysvaltojen ulkoministerin lupauksia tai presidentin Nobel-palkinnon myöntämistilaisuudessa pitämää kiitos-puhetta ja samanaikaisesti tiedämme, minkälaisia ruumiskasoja maan armeija ja tiedustelupalvelut jättävät jälkeensä.

Global Footprint Network –tutkimuslaitoksen mukaan maapallon vuosittaiset uusiutuvat luonnonvarat kulutettiin vuonna 2012 loppuun elokuussa (22.8.). GFN:n mukaan maapallon biokapasiteetti on 1,8 globaalia hehtaaria / henkilö. Suomalaisen ekologinen jalanjälki on 6,2 globaalia hehtaaria.

Aikamoista potaskaa. Jos suuryrityksistä lypsetyissä korruptiorahassa kylpevä WWF olisi itselleen ja toiminnalleen rehellinen, se lopettaisi GFN:n siteeraamisen, toteaisi, että liikkumavaraa ei ole; uusiutuvat luonnonvarat kulutettiin loppuun elokuussa vuonna 1780, tai vuonna 1843, tai jotain.

Apuun tulee fasistisen huumorin logiikka. Se on sukua hiljaisuuden välitilalle. Kaikki on yhtä suurta vitsiä. Epäkohdista tehdyt havainnot, välinpitämättömyys, kaikki menee totaalisesti ohi ym-

märryksen.

Valtio tekee ainoan oikean päätöksen salliessaan kansalaistensa osoittaa vapaasti mieltä, ilman erillistä lupaa. Kun protestoimme pinnallisesti, osoitetuissa rajoissa, emme tee mitään.

Kun emme tee mitään, emme tuhoa kapitalismiin olennaisesti kuuluvia fasistisen huumorin ja hiljaisuuden välitiloja, suunnattomia varastohalleja, joiden kapasiteetista meillä ei – niin ikään – ole harmainta aavistusta.

Ranskan tasavallan vuoden 1789 alkuperäisessä tunnuslauseessa oli neljäskin osa: Liberté, Égalité, Fraternité ou la mort (Vapaus, tasavarvo, veljeys tai kuolema). ”Elää vapaana tai kuolla” oli yksi vallankumouksen keskeisistä ajatuksista.

SIKAMESSIAS

"Harva kuolee katutappelussa tai pedofiilin uhrina verrattuna siihen, kuinka moni kuolee sen vuoksi, että haluamme halvat lenkkarit, banaanit ja bensiinin haluamatta tietää, kenen orjuutuksella ja murhaamisella ne maksetaan."

Teemu Mäki (www.teemumaki.fi)

Mikä on taiteen funktio? Onko taiteen haastettava rakenteet, romutettava sosiaalisesti hyväksytyt tavat ajatella ja toimia? Onko taiteen oltava lähtökohtaisesti kyseenalaistavaa, vai riittääkö, että taiteilija nauraa koko matkan pankkiin?

Väitämme, että taide on eksynyt. Taide on unohtanut tehtävänsä: tuhota passiivinen, kuluttajaksi alistunut katsoja – löytää rakenteita kyseenalaistavia sisältöjä, antaa niiden valita itselleen muoto, törmäyttää lopputulos ympäröivän todellisuuden kanssa – ja katsoa, mitä tapahtuu.

Taiteen tehtävä on astua pyhän alueelle. Konfliktia ei ole välttämättä helppo havaita. Taidokas maisemamaalaus – vaikka lähtökohta olisikin tekijälleen kyseenalaistava – ei ehkä aiheuta hurjistunutta vastareaktiota. Venäläiseen Voina-kollektiiviin kuuluvan Pussy Riot -ryhmän katedraalissa Venäjällä esittämä teos ”Jumalanäiti, karkota Putin” tuhosi passiivisen katsojan kerralla.

Samoin kävi Suomessa vuonna 1988, jolloin taiteilija Teemu Mäki aiheutti valtaisan kohun tappaessaan Sex and Death -videoteoksessaan kissan. Puolituntisen videoteoksen alku ei kiinnostanut ketään. Sotaa. Silmitöntä tappamista. Häkkikanaloita. S&M-seksiä. Nälänhätää. Eläinten tehotuotantoa. Kaatopaikkoja. Henkistä ja rakenteellista väkivaltaa. Poliittista propagandaa. Televisiopastoreita. Mainoksia. Palkkatyöorjuutta. Syrjäytyneisyyttä.

Kuusi sekuntia kestänyt kissan tappaminen oli katsojille liikaa. Mäen mukaan ei ole eroa sillä, tapetaanko eläin ruoaksi vai taiteen vuoksi – kummassakaan ei ole kysymys välttämättömyydestä. Suo-

men elokuvatarkastamo piti Mäen teosta epäsiiveellisenä ja raais-
tavana ja kielsi videon julkisen esittämisen.

Itse asiassa elokuvatarkastamo vahvisti Mäen (aiemmin Markiisi
de Saden esittämän) keskeisen väitteen: väkivalta muuttuu välineel-
listyessään hyödyntavoitteluksi, naamioituu joksikin muuksi, kasvaa
näkösuojan turvin kolossaalisiin mittoihin (esimerkiksi lihateol-
isuus). Lopputulos on maailma, jossa tuhoisin väkivalta on
kätkössä ja siihen syyllistyvät nimenomaan itseään väkivallattomi-
na, tavallisina, lainkuuliaisina pitävät ihmiset.

Kaikkea itsestämme ulkoistettua saa kritisoida. Viherkapitalisti-
sessa keinotodellisuudessa näin on käynyt muun muassa uskonnon
moraali- ja arvokoodistolle. Suomessa Pussy Riot ei saisi aikaiseksi
muutamia otsikoita kummempaa. Ortodoksisessa, vanhoillisessa
Venäjässä tilanne on toinen.

Kuvataiteilija Harro Koskinen sai vuonna 1969 Sikamessias-teok-
sestaan jumalanpilkkatuomion. Nyt, runsas sukupolvi myöhemmin,
ristille nostettu sika ei jaksaisi kiinnostaa ketään. Pyhä on sidottu
aikaan ja paikkaan.

Sisäistettyihin arvoihin ei saa koskea. Ristiriita on ajankoh-
taisempi kuin koskaan. 2000-luvun pyhä instituutio on viher-
kapitalismi. Siinä itsensä lainkuuliaiseksi, tavalliseksi, väkivallat-
tomaksi brändännyt kuluttaja ei halua kuulla olevansa osa kulu-
tuksen ylläpitämää tuhokonetta.

Taiteen tehtävä on tuhota kuvat asenteiden ja havainnon väliltä.
Parhaimmillaan taide tuhoaa viherkapitalismista jotakin olennaista –
kyvyn rekuperoida kritiikki, joka osuu suoraan maaliin.

Konflikti avaa intohimon tilan. Taide, joka ei kyseenalaista, ei ole
taidetta. Jatkuva intohimo löytyy vain kahden subjektin loppumat-
tomasta tanssista, ei objektin ja subjektin välisestä yksipuolisesta
suhteesta. Se on subjektien jatkuvaa vapautumista. Subjektin ja
objektin väliseen suhteeseen perustuva taide on viihdettä. Sitä tulee
joka tuutista. Katsot mitä tahansa kulttuuririentoa, pääosassa on
viihde eri muodoissaan.

Konflikti on olennainen osa taiteen ja taiteilijan välistä suhdetta. Kun katsoja jakaa konfliktin, hänestä tulee tekijä. Jos konflikti puuttuu, subjektista tulee objekti: asiakas, kuluttaja. Taide on muuttunut viihteeksi.

Emme väitä, että konflikti on automaatti, joka tuottaa poikkeukset arvokasta kokemusta. Kokijan ja teoksen välinen linkki saattaa jäädä puuttumaan. On joka tapauksessa merkittävää, että konflikti on läsnä teoksen syntyprosessissa. Ilman välitöntä kokemusta vuorovaikutuksesta todellisuus liudentuu valtahierarkioiksi, tuottajan ja kuluttajan, ostajan ja myyjän väliseksi hyväksikäyttötapahtumaksi, vallaksi, jossa rakkaus korvataan tavaralla.

Rakkaus!

Objektin ei tarvitse tuntea mitään. Kokemus – asema subjektina – sen sijaan on jotakin muuta, avointa vuorovaikutusta, yksilöstä toiseen dynaamisesti siirtyvää intuitiivista, ainutkertaista tietoa.

Avoin, hierarkioista vapaa kokemus purkaa valtarakenteet. Olemme kaikki taiteilijoita. Samanaikaisesti olemme kaikki ei-taiteilijoita.

Suomea nimitetään kulttuurimaaksi, jossa sanat sivistys, kulttuuri ja taide mielletään melko lailla samaa tarkoittavina, aineellista ja henkistä kokonaistilaa merkitsevinä käsitteinä [kulttuuri-sanan alkuperä on latinan sanassa *cultūra*: viljelmä, asutus].

Puhumme kulttuurin luomisesta, ymmärtämättä, mistä kulttuurissa on kysymys. Varsinkin lapsiin suhtaudumme aliarvioivasti ja ylimielisesti. Luomme kulttuurista tyhjiötä, laastaroimme tyhjiyttä perustamalla yhä uusia taiteilija- ja toimintajärjestöjä, joiden toiminta valuu jo ennen ensimmäistä nuijan kopautusta yhteisesti hyväksyttyihin kaavoihin ja muotoihin, sosiaalisesti hyväksyttyihin tapoihin, jotka luovat lisää sitä samaa tyhjiyttä.

Kun valtio vetää osan määrärahoista pois taidelaitoksen alta, valitusvirsi on aina sama: se on pois taiteesta!

No. Ainakin se on pois kulttuurisesta tyhjiöstä.

Espanjassa pidetään kerran vuodessa nörttien kokoontumisajot. Mukana on monenlaisia propellipäitä: yksi rakentaa piraattiradion muistitikusta, toinen virtuaaligraffiteja maalaavat silmälasit.

Paikalla on myös lasten työpaja, johon saapui kesällä 2012 tiukasti enonsa jalkaan kiinnittynyt ujo, seitsemänvuotias nuori tyttö. Eno jätti tytön työpajan vetäjien huostaan: ”Leiki täällä jotakin, eno käy hoitamassa asioita. Neljältä syömään!”

Työpajaa vetävä pedagogi istutti tytön alas ja ryhtyi keskustelemaan tytön kanssa. ”Mihin aikaan lähdet syömään?” ”Neljältä.” ”Miksi?” ”Eno käski.” ”Entä jos sinulla ei ole nälkä?” ”En tiedä.”

Haastamisen edetessä – kiinnostuneen aikuisen inspiroimana – tytön kriittisen ajattelun lukot alkoivat avautumaan. Tunnin kuluttua he keskustelivat jo sujuvasti rakkaudesta ja kuolemasta.

Päivä huipentui suuressa auditoriossa illalla pidettävään elektronisen musiikin esitykseen, jossa asiaan vihkiytyneet elektrogurut kuuntelivat silmät puoliavoimina, partojaan sukien kammottavaa räminää, suhinaa ja pauketta.

Kun musiikkiin tuli tauko, ujo tyttö nousi kahdensadan asian-tuntijan edessä ylös ja laukoi: ”Huh huh, vihdoinkin se on ohi!”, ja käveli salista ulos.

Kyseenalaistamisen prosessia ei tapahtunut lapsille, jotka osallistuivat (rajoihin alistettuun) työpajaan. Valtaaus tapahtui ujolle tytölle, joka sai tehdä jotakin rajatonta: keskustella turvallisen aikuisen kanssa elämän merkittävistä asioista.

Kuinka usein kohtelemme lasta kuin yhdenvertaista, älyllisesti stimuloivaa subjektia?

Enolleen tyttö ilmoitti lähtevänsä iltajunalla Madridiin tekemään tutkimusprojekteja.

EHDOTUKSIA OPETTAJILLE:

Avatkaa musiikkiluokkien ovet. Maalataa koulu. Vapauttakaa soittimet. Polttakaa opetussuunnitelma. Perustakaa oppilaiden kanssa bändejä. Äänittäkää yhdessä tuotoksianne. Erehtykää! Jokainen osaa jotakin.

Unohtakaa hetkeksi rajat. Inspiroikaa lapsia valtaamaan koulu! Suhtautukaa vakavasti lasten esittämiin miksi-kysymyksiin. Kysymys ei ole siitä, mitä pitäisi tapahtua. Kysymys on siitä, mitä tapahtuu.

EHDOTUKSIA LAPSILLE:

Kyseenalaistakaa kaikki.

PAKENE HENKESI EDESTÄ!

”Amerikkalainen Suzan teki töitä vuosia musiikkibisneksessä ja eli glamourtäyteistä elämää. Kun alalla meni 2000-luvun vaihteessa huonosti ja Suzanin firma lopetti toimintansa, nainen päätti lähteä maailmalle. Nykyään Suzan mittaa elämäntavan parhaita puolia vau-tekijällä. Kun hän on kulttuurisesti täysin uudessa ja erilaisessa paikassa, hän tuntee olevansa elossa ja henkäisee: ”Vau!””

Kuvateksti Päivi Kanniston kirjasta *Elämäni nomadina* (Atena 2012)

Liike-elämän konsultti Päivi Kannisto vaihtoi vauraan, työkeskeisen elämänsä vapauteen ja kirjoitti tutusta ja turvallisesta luopumisen kokemuksesta kirjan. Teoksen johtolause on suunnilleen tämä: ”Lensimme ympäri maailmaa kulttuureista, kielistä ja maisemista toiseen, rakastimme toisiamme intohimoisesti ja nautimme joutilaisuudesta.”

Keskiössä on kapitalistisen kulutushanteen muovaama minä. Kun minä ahdistuu, se jättää taakseen omakotitalon Ateenan snobi-kaupunginosassa, lentää päiväntasaajalle rentoutumaan.

Joutilas Kannisto näkee itsensä yhteiskunnan normien ja arvojen kyseenalaistamisen etulinjassa. Tosiasiassa elämä on jatkuvaa kokemusshoppailua – viherkapitalismia olennaisimmillaan. Motiiviksi ujutettu yhteiskuntakritiikki ei pure; eettiseksi toiminnaksi naamioitu, alati uusien ja kiinnostavien kokemusten perässä matkustaminen toteuttaa kuluttamisen hyväksikäyttölogiikkaa puhtaimmillaan.

Kannisto ei mielellään puhu rahasta. Onkin melko surkuhupaisaa, että hän tapaa heti kirjan alussa ”huikealla varallisuudella” varustetun tulevan matkakumppaninsa tämän 70-luvun funkkistalossa Kauniaisissa.

Jos sattuu elämään avaruudessa ja Kanniston kirja on ensimmäinen, jonka avulla tutustuu Maa Pallon elämään, johtopäätös on varmastikin suunnilleen tämä: jokainen suomalainen asuu pääkau-

punkiseudulla sijaitsevassa parisataaneliöisessä funkkistalossa.

Kannisto ei tunnu ymmärtävän rahan ja kokemuksen välistä suhdetta. Tyhjätaskun (todellisen paimentolaisen tai keräilijän: nomadin) on otettava kokemukset vastaan sellaisina kuin ne eteen tulevat.

Jos on rahaa, on varaa valita. Mikäli yösijan tarjoajan naama on vino, wanna-be-nomadi voi mennä hotelliin – tai lentää maahan, jossa naamat ovat suoria. Valinnan mahdollisuus tappaa kokemuksen.

Tekaistut motiivit voivat olla mitä tahansa, mutta pakomatkan keskeinen ongelma on aina sama: oma ajattelu ei selkiinny, sillä juuri sitä ollaan paossa. Emme näe valintojamme osana rakenteellista, monisyistä järjestelmää.

Voimme ohjata lapsemme poliisiopistoon, mutta mitä tiedämme poliisin ylläpitämistä valtasuhteista? Mitä tapahtuu, kun poliisi huomaa hakkaavansa mielenosoituksessa omaa veljeään, isäänsä tai tytärtään?

Kumpi meitä kiinnostaa enemmän: älypuhelin, jonka avulla (aikuinen) käyttäjä voi ampua digitaalisella linnulla porsaiden rakentamia torneja vai Applen tehtaan katolta hyppäävä, vapauden ja orjuuden välillä valinnan tehnyt kiinalainen nuoripari?

Komponentteja Motorolalle, Nokialle ja Sonylle tuottavan Foxconn-yhtiön työntekijöistä 18 yritti vuonna 2010 itsemurhaa. 14 onnistui aikeissaan (BBC News).

Ei ihme, että Foxconn edellyttää nykyisin työntekijöiltään allekirjoitettua lupausta olla tekemättä itsemurhaa.

Kun israelilaissotilas käväisee miehitetyllä alueella rajan toisella puolella ja pitää rynnäkkökiväärin piippua perheenäidin ohimolla, jaksaa hän vielä muuttua kotona kiltiksi, huomaavaiseksi perheenisäksi?

Kuinka huijaus tapahtuu? Väistämmekö osallisuuden tunkemalla tunteet ja logiikan väkisin alitajuntaan – vai rakentamalla osallisuudelle tietoisien itsehuijauksen, jonka kanssa on mahdollista elää?

Onko huijaus luokkakysymys? Onko omistava luokka mukana

tietoisena sekä huijauksen mekanismeista sekä sen seurauksista?

Tunkeeko keskiluokka hajoavat tunteet alitajuntaansa tavalla, jota perheessä, suvussa ja kaupunginosassa on harjoitettu sukupolvien ajan?

Ford Pinto oli yksi menestyneimmistä automerkeistä 1970-luvun Yhdysvalloissa. Autossa oli ongelma: kolarin sattuessa se syttyi helposti palamaan. Bensatankin korjaaminen olisi maksanut 11 dollaria / ajoneuvo. Insinöörit laskivat, että on halvempaa antaa parinsadan ihmisen kuolla ja maksaa tästä korvauksia vuositasolla 36 miljoonaa dollaria (200 000 dollaria / uhri).

Pääoma suunnitteli huijauksen (pikkutarkkoja laskelmia myöten), köyhät (oletamme, että Fordin hyvin palkatut insinöörit eivät ajaneet suunnittelemallaan autolla) kärventyivät Pintoihinsa.

Meillä kaikilla on omat pienet Pinto-salaisuutemme. Laskemme innokkaina hyötyjen ja haittojen välisiä suhteita. Tiedämme, että tieliikenne vaatii EU:n alueella vuosittain 40 000 uhria. 15 minuutin välein murskaantuu jonkun isä, äiti, lapsi tai naapuri auton konepeltiin, ohjaamoon tai takapenkille.

USA:ssa luku on suunnilleen sama: uhreja on vuodessa yhtä paljon kuin Vietnamin sodassa kuoli kaikkiaan sotilaita.

Joku saattaa muistaa Vietnamin sodan vastaiset massiiviset mielenosoitukset. Missä ne ovat nyt? Hyväksymmekö tieliikenteen uhrin, koska massamurhalla on selkeä, yhteisesti hyväksytty motiivi. Emmehän halua, että talouskasvu tyrehtyy?

Tutkijoiden mukaan Suomen syöpätapaukset ovat 90-prosenttisesti itse aiheutettuja. Hyväksymmekö tilanteen, koska elinympäristömme myrkyttämisen taustalla on hyväksytty motiivi, elintason kujanjuoksu, jossa yksilö on valjastettu kätevästi luontoa vastaan?

Missä määrin kysymys on itse itsestämme luomista kuvista, rooleista, joiden avulla huijaamme – tai ainakin yritämme huijata – itseämme?

Kun roolit ovat kunnossa, olemmeko saavuttaneet tilan, jossa motiiveja – olivat ne hyväksytyjä tai eivät – ei ylipäättäen tarvita?

Pihtiputaalaispoliisin kohdalla riski joutua hakkaamaan lähisukulaisiaan (tai naapureitaan) on pieni. Itsehuijauksen mekanismit toimivat. Poliisi partioi kaduilla ja ihmiset kuvittelevat, että turva on rakennettu heitä varten. Kyläläiset moikkaavat raitilla poliisia, ystävää, joka on valjastettu tehtävänsä ylevin periaattein: jonakin päivänä kuka tahansa heistä saattaa tarvita apua. Vasta kriisi sulattaa kapitalismin jäävuoren, raottaa todellisuutta kuvien takana, jolloin alistussuhteet tulevat esiin.

Talouskriisin aikana vuonna 2011 Barcelonassa eräs nainen poltti protestiksi paperia kadulla pörssin edessä. Seurauksena performansistaan tämä yhden lapsen äiti sai 30 vuoden vankilatuomion mahdollistavan syyteryyppään. Esimerkki selittää, miksi korttelien nuoret välttelevät joutumasta poliisihelikopterin kameran kautta poliisin verkkosivulle, jolla etsitään valtion vihollisia.

Valtio ei enää edusta rakenteita, joihin olemme oppineet luotamaan ja turvautumaan. Ennen kriisiä illuusio turvallisuudesta elää ja voi paksusti. Nyt barcelonalaisen naapuruston vanhukset eivät voi olla varmoja, milloin oman kaupunginosan sairaala lakkautetaan tai eläkkeestä leikataan puolet pois.

Sama on edessä Suomessa. Valtio tuntuu tänään hyvältä, luotettavalta ratkaisulta. Entä huomenna tai ylihuomenna?

Kannisto voi huoletta luopua kännykästä (oivaltamatta, että saman tempun olisi voinut tehdä Suomessa), nimittää itseään nomadiksi, lennellä maanosasta toiseen ja kutsua toimintaa vapaudeksi. Väite ylipitkän turistimatkan kyseenalaistamista yhteiskunnan normeista ja arvoista menee helposti läpi. Onhan aiheesta sentään todisteena tohtorin kirjoittama kirja!

Kannisto tuskin myöntää ylläpitämänsä ristiriitaa, mutta israelilaissoitilas saattaa jo olla tilanteessa, jossa ongelma on myönnettävä. Sotilas on joutunut kohtamaan aivan liian paljon aivan liian kamalia asioita – rankaisemaan palestiinalaisia teoista, joita he eivät ole tehneet. Vasta taistelukentällä opitaan, kuinka vaaditaan pientä, housuihinsa laskenutta lasta rukoilemaan armoa osoittamalla tätä

suljetussa huoneessa aseella.

Jos näkisimme valintamme rakenteellisen väkivallan osana, emme muokkaisi ympäristöstämme vaihtoehtotonta. Jos poliisikokelas ymmärtäisi astuvansa pääoman rakenteiden ja valtasuhteiden ylläpitäjän rooliin, hän kävelisi ulos poliisikoulusta – vaikka seinästä läpi.

Jos Israelin armeijan alokas tietäisi, mitä palvelu armeijassa todella merkitsee, tekisikö hän elämällään sittenkin jotakin muuta? I'd rather be playing piano. Eikö ole melko selvää, että vain vahvasti psykopaattinen, empatiakyvytön ihminen haluaa sotia lasten kanssa?

Johtaviin asemiin haetaan poikkeuksetta avointa mieltä, yhteistyökykyä, jämäkkää päätöksentekotaitoa. Emme tarvitse paljoakaan sisälukutaitoa tajutaksemme, että yhtiövallan temmelyskentällä tarvittavat ominaisuudet ovat jotakin aivan muuta.

Ei ole todennäköistä, että suomalainen poliisi tai sotilas joutuu sukulaistensa kanssa vastakkain näissä olosuhteissa, mutta olosuhteet muuttuvat. Mitä tapahtuu, kun rahatalous romahtaa? Luonto sanoo poks? Palkkatyö loppuu? Öljy ehtyy? Maataloudessa ja elintarvikkeiden tehdastuotannossa käytettävät kemikaalit saavat liikelle ennen näkemättömän syöpäepidemian?

Kun tuho käy kestäättömäksi ja barrikadin takana on luonnon itseisarvoa puolustava ympäristöaktivisti, kenen puolella ympäristöliikkeelle säännöllisiä kuukausilahjoituksia tekevä poliisi on? Ketä hän pamputtaa?

Jos ymmärtäisimme tarkastella kokonaisuutta, emme jakaisi yhteiskunnallista toimintaa normitettuihin pelikenttiin, joista tärkein tajuun muokkaaaja on piilonormatiivinen taso – helvetin esikartano, joka jalostaa ryhmäpaineesta timantin. Pelaisimme ja kyseenalais-taisimme epäkohdat!

Tätä kirjaa ei olisi tarvinnut kirjoittaa, jos emme moraalisessa ristitulellemme muokkaisi pelistä tekotodellisuutta, jossa konfliktia ei ole. Pakotamme itsemme muottiin. Näemme konfliktin ja sanom-

me, että emme näe mitään.

Haaskaamme valtavasti voimavaroja todellisuuden aktiiviseen osastointiin. Valtaamisen tehtävä on avata ovet. Osastointi sulkee ne. Konfliktin piilottaminen vaatii paljon huoneita. Kun huoneet loppuvat, niitä on rakennettava lisää. Ovet on pidettävä visusti kiinni.

Konfliktin piilottaminen on yksi kapitalistisen kulutuskulttuurin keskeisistä haasteista. Sen se osaa!

Kapitalismi on nerokas, itse itseään korjaava järjestelmä; se luo kollektiivisen välitilan, jossa falski muuttuu aidoksi. Ennen kapitalismi ei antanut tilaa huonoudelle. Uusi viherkapitalismi sen sijaan jopa edellyttää huonoutta. Ennen kapitalistisessa vapaudessa oli lupaseistä vain parhaiden joukoissa. Nykypäivän uuseettinen viherkapitalisti ei voi enää yhtä läpinäkyvästi hankkiutua eroon työtömästä, vanhuksesta, alkoholistista, nivistä, invalidista tai mielen-terveyspotilaasta.

Tee siis teemapäivä: Osoita välittäväsi! Kanna pinssiä! Osallistu mielenosoitukseen! Valmispakattujen mekanismien avulla tunnet olevasi Suuri Välittäjä!

Varoituksen sana: älä vahingossakaan haasta kärsimystä aiheuttavia rakenteita. Äänestä! Perusta yhdistys!

Kuvio toimii, kun jokainen meistä muistaa kantaa kortensa kekoon yrittämällä parasta, eliminoimalla itsestään oma-aloitteisesti ajattelua ja toimintaa, jota kapitalismin kultainen suoli ei sulata.

Itsehuijaus on kapitalismin edellytys. Se on samalla sen heikoin lenkki. Luhistumaisillaan oleva israelilaissotilas jaksaa ehkä vielä muutaman väkivallanteon. Sama pätee kollektiiviin, sillä erolla, että kollektiivilla ei ole tukea. Vaikeina aikoina kollektiivi tukee yksilöä. Sotilas luhistuu, hänet viedään sairaalaan, joku ehkä työntää pilleripurkin käteen. Niin pitkään kuin autettavia on vähemmän kuin auttajia, kuvio toimii.

Mitä tapahtuu, kun kaikki tarvitsevat apua? Kun talous ei enää kasva? Kun pahaa oloa tunkee ulos jokaisesta postiluukusta? Kuka tukee rajansa löytänyttä kollektiivia?

Erich Frommin (1900-1980) mukaan itsehuijaus on globalisoitunut jo kauan sitten. Miljoonat ihmiset elävät itsensä ja ympäristönsä välisen ristiriidan aiheuttamassa neuroosissa, jonka oireet pysyvät aisoissa viihteen avulla. Listaani voi lisätä alkoholin ja masennuslääkkeet, joita syö puoli miljoonaa suomalaisista.

Lääkityksellä pumpataan vauhtia myös pörssiin. Mielialalääkkeiden käyttö vähentää surun ja pelon tunnetta ja on tätä kautta omiaan nostamaan pörssikursseja. Yhdysvaltalaisen psykiatrian professori Randolph M. Nessenin arvion mukaan joka neljäs amerikkalaissi joittaja käyttää mielialalääkkeitä.

Kun huijaus paljastuu, keisarin ohella vaatteet riisutaan myös narreilta. Kelvollisena myyty tulevaisuus muuttuu keltomaksi menneisyydeksi.

Todistamme parhaillaan (kirjoitimme tämän lauseen 16.10.2013) reaali kapitalismin romahdusta. Liikkumavara on käytetty. Kollektiivinen tajunta on täynnä ylipaineventtiilien vihellystä.

Mitä pitäisi tehdä? Kapitalismin black out kestää vain hetken. Tämän lyhyen tuokion aikana aktivismin tulisi erota selvästi pikkuporvarillisen yhteiskunnan toiminnan ylläpitämiseen tarvittavasta tekeilystä ja pikkupuuhastelusta, varmistaa pontevasti, että oravanpyörä ei enää pyörähdä käyntiin.

Oleellinen kysymys ei ole, mitä edustamasi liike – oli se mikä tahansa – tekee. Liike on kuori. Se ei tee mitään.

Oleellinen kysymys on, *mitä sinä teet*.

VIERAS MEISSÄ

"Juuri nyt tarvitaan ihmisten välisten suhteiden radikaalia uudelleen määrittelyä, joka perustuu pikemmin paikallisiin tarpeisiin kuin globaalin kapitalismin ahneuteen."

Tom Hodgkinson: Vapauden ylistys (Basam Books 2007)

William Goldingin romaani Kärpästen herra (Otava 1960) on kuvaus sisäistetystä kapitalismin logiikasta: lentokoneonnettomuudesta auti-olalle saarelle selviävät englantilaispojat eivät ajaudu rakentamaan yhteisöä hyödyttäviä selviämisen mekanismeja; he luisuvat valtaisteluun.

Kärpästen herran mottona voisi olla: demokratia ei toimi. Tavalliset ihmiset eivät osaa tehdä oikeita päätöksiä.

Tarina varoittaa taidokkaasti monitasoisen vieraantumisen seurauksista. Ydinkysymys kuuluu: minkälaisista osasista vieraantuminen koostuu? Voimmeko ymmärtää vieraantumista, jos emme ymmärrä prosessia, joka aiheuttaa vieraantumisen?

Aki Kaurismäen elokuvassa Calamari Union on repliikki, jossa kroonisesti nälkäinen Frank (Matti Pellonpää) toteaa, kuinka sardii-nit ovat purkeissa, purkit ikkunan takana, ikkunat poliisin takana, poliisi pelon takana.

Miettiessämme perinteisen kulutuskapitalismin vieraantuneisuuden mekanismeja nousee esiin kysymys, luoko juuri pelko auktoriteetin tarpeen. Väitämme, että pohjimmiltaan kysymys on vapauden pelosta. Vapautta pelkäävä ei voi ottaa vastuuta. Eikö ole juuri johtajan tehtävä pitää lauma koossa, varmistaa, että lauman jäsenet eivät katoa mihinkään, varsinkaan vapauteen, jota vastuu viime kädessä tarkoittaa?

Yksi tärkeimmistä vieraantuneisuutta sekä aiheuttavista että ylläpitävistä rakenteista on työ. Voimassaolevan (kirjoitetun ja kirjoittamattoman) työn määritelmän mukaan työtä voi olla lähes mikä

tahansa toiminta, jossa kokonaisuus jää tekijöilleen absurdiksi ja hahmottomaksi möhkäleeksi, kapean osa-alueen hallinnaksi, josta käsin edes kokonaisuuden pienen osan hahmottaminen ei ole mahdollista.

Työn jakaminen ja työn eri osa-alueisiin erikoistuminen ovat vieraantumisen edellytyksiä. Kulutuskapitalismi luhistuu omaan mahdottomuuteensa, jos työ on ymmärrettävää ja pyrkii tuottamaan taloudellisen voiton sijaan yhteisölle perustarpeiden tyydyttämiseen liittyvää hyötyä tavalla, joka lisää sekä yksilöiden että ympäristön elinvoimaa.

Totesimme, että työ ei voi keskittyä vain kapeaan osa-alueeseen. Voiko mikään muukaan elämän osa-alue ulottua ymmärryksen näkökentän ulkopuolelle? Jos ei, on kiinnitettävä huomiota ihmisen kokoiseen toimintaan. Mitä sellainen voisi olla?

Ekosysteempalvelu-termi on taloustieteen panos yritykseen ymmärtää luontoa – asettaa luonto ymmärrettävän kokoihin toiminnallisiin kokonaisuuksiin. Kysymys on laskentamenetelmästä, jonka avulla voidaan laskea luonnon ihmiselle tuottama taloudellinen hyöty. (USA:ssa hyönteisten pölytyspalveluiden arvoksi on laskettu kolme miljardia dollaria. Jos New Yorkin valuma-alueen ekosysteemien tuottama vesi puhdistettaisiin puhdistuslaitoksessa, vuosittainen lasku olisi 10 miljardia dollaria.)

Vain idiootti kuvittelee, että hyötyjä arvioiva menetelmä voi johtaa luonnon suojelemiseen. Monet alansa huippua edustavat tiedemiehet kuvittelevat, joten kai he sitten ovat idiootteja.

On syytä unohtaa ympäröivä luonto. Emme ymmärrä sitä, joten jätämme sen rauhaan. Lähdemme etsimään ihmisen kokoista toimintaa, luomaan yhteisöllisiä projekteja, joiden kautta on mahdollista kartoittaa mielekkään kenttää, ymmärtää, milloin palautekytkentä ei enää toimi.

Palautekytkentä merkitsee suoraa suhdetta tekojen seurauksiin. Jos läträt kaivosta itse nostamasi veden kanssa, palautekytkentä

toimii: mitä enemmän läträä, sitä enemmän käyt kaivolla. Jos vesi on pumpattu fossiilienergian avulla vesitorniin ja saat sen käyttöösi kääntämällä hanaa, palautekytkentä puuttuu. Voit seistä suihkussa puoli tuntia, kastella hyödytöntä nurmikkoa tai viljellä luomuperunoita aavikolla. Ainoa saamasi palaute on vesilasku.

Vieraannumme myös käsittelemistämme materiaaleista. On ratkaisevasti eri asia napsauttaa sähkökiuas päälle kuin hakata puut, sytyttää tulipesä, kuunnella saunoessaan elävän tulen rätinää ja pauketta.

Oman kokonsa voi löytää ympäristössä, jossa ajatteluaan voi kokeilla turvallisesti, ilman rangaistuksen pelkoa. Ongelmia on (hiukan kärjistäen) kaksi. 1. Tällaista ympäristöä ei ole. 2. Olemme jo tottuneet yksityistettyyn kaupunkiympäristöön.

Vaikka olemme rakentaneet kaiken yhdessä, tiloja, joita voivat käyttää kaikki vapaasti, ilman rahaa, ei ole. Asunnoton voi vaeltaa kaupungilla läpi yön ja olla varma siitä, että eteen osuvien tilojen käyttö on omistussuhteen kautta kaupallisesti määriteltä. Vasta silloin tuntee vankilan seinät ympärillään.

Asiakaan tervetulleeksi ostoksille toivottaneen kauppakeskuksen penkillä voi istua kuka tahansa. Hetkeksi nukahtanutta vartijat eivät siedä silmissään. Monet meistä ottavat päivänokoset. Miksi nokosia ei voi ottaa julkisella paikalla? Onko silmät kiinni istuminen virallinen humalan muoto, joka antaa virkapukuun sonnustautuneille vartijoille oikeuden poistaa häiritsevästi käyttäytyvä näköpiiristä?

Pahinta asiassa on se, että olemme hyväksyneet tilanteen. Emme asetu virkapuvun ja nöyryytetyn väliin. Asiahan ei lopulta kuulu meille. Logiikka ei nähdäksemme kovasti poikkeaa 30-luvun lopun Saksasta. Ikävää, mutta ei kuulu meille.

Entä jos saamme yllättäen käyttöömme vapaata tilaa? Olemmeko psyykkisesti jo niin lamaantuneita, että tarvitsemme erityiset toiminnan käyttöohjeet? Onko apatia ja lamaannus edennyt jo niin pitkälle, että tarvitsemme rajoituksia kyetäksemme käyttämään tilaa? Eikö silloin vapaan tilan vaade ole absurdi?

Olemmeko tyytyväisiä vasta kuin olemme laittaneet sellin oven lukkoon, heittäneet avaimen ulos ikkunasta?

Kirjasto on vapaan kaupunkitilan viimeinen keidas. Kirjastot eivät kuitenkaan ole ympäristöjä, joissa käyttäjä voi määritellä itse omaa toimintaansa. Kirjastot avautuvat aamulla ja menevät illalla kiinni. Kirjastoissa on käyttäydyttävä tietyllä tavalla. Järjestyssääntöjä eivät laadi asiakkaat.

Kirjasto saattaa olla paikka, johon voimme mennä talvella hetkeksi lämmittelemään, pitämään sadetta tai lukemaan kirjoja tai lehtiä, mutta sinne ei taatusti mennä väittelemään, rakastamaan tai inhoamaan.

Voit olla tyytyväinen. Barcelonassa kaikki tämä on huonommin! Jos istut penkillä väärällä tavalla, paikalle ilmestyy alta aikayksikön aina sakottamaan valmis poliisi. Jos tanssit kadulla, kädessäsi on kohta sakkolappu. Voit olla vapaasti ilman housuja. Jos liikut ilman paitaa, rikot järjestyssääntöä ja saat sakon.

Omat vieraantumisen välineensä tarjoaa tiede. On omituista kuunnella tiedeuskovaisten vakuutteluita tieteen mahdollisuuksista luotsata ihmiskunta tilaan, jossa pakahdumme edistyneen teknologian sävyttämään onneen, kun samanaikaisesti tiede on pirstoutunut niin kapeisiin osa-alueisiin, että edes tieteen edustajien välinen kommunikaatio ei enää toimi.

Ei voi kuin toivoa, että teknologiaoptimismin ihmemaahan eksyneet tiedeuskovaiset lähtevät risteilylle, eksyvät, eivätkä löydä enää koskaan takaisin rantaan.

Vieraantumisen vastainen prosessi lähtee liikkeelle yksilöistä, soluista, jotka parhaassa tapauksessa muodostavat kyseenalaistavan liikehdinnän. Tällainen ajattelu ei sovi kapitalistisen hyötyajattelun kuvastoon, jossa toiminta on massiivista, valmiiksi kategorisoitua, lähdeviittauksin merkittyä massahysteriaa, jossa päätöksenteon merkittävä osa, ajattelun ja suunnittelun prosessi, on pyyhitty aktiivisesti syrjään.

VIHERKAPITALISMIN PUPPUGENERAATTORI

“Vapauden esitaistelijoiden on korotettava äänensä kaikkialla, missä tätä oikeutta loukkaavat rajojaan mustasukkaisesti vartioivat hallitukset tai tulojaan suojelevat hyvinvointivaltiot. Heidän ääntään on kuultava – ei puolustaaksemme etuoikeutettujen valinnanvapautta – vaan turvataksemme valtioiden, yhtiöiden ja yksilöiden välisen kilpailun, joka on vapauden ja edistyksen ylivertainen takaaja kaikkialla.”

Björn Wahlroos (Markkinat ja demokratia. Otava 2012)

Kapitalismin uusi, nerokas muoto, viherkapitalismi, on jotakin, jota yksikään mainostoimisto ei voisi keksiä. Se on osallistavaa, yhteisöllistä, ekologista. Jos olet sitä mieltä, että toiminta ei saa olla massiivista, että tarvitaan välttämättä yksilöllisiä elementtejä, viherkapitalisti on samaa mieltä, äänestää pienten toimintaryhmien puolesta. Viherkapitalisti pitää kädestä kiinni ja on aina samaa mieltä.

Viherkapitalismi on kaikkea sitä, mitä toivomme: ekologisuuutta, yhteisöllisyyttä, elävää kaupunkikulttuuria, ihmisen kokoisia valintoja.

Suomessa muutamat kaupunginosaliikkeet ovat ottaneet alueensa omatoimisen puuhastelun järjestämisen haltuunsa. Ne järjestävät tavaravaihtotapahtumia, kirppareita, ravintolapäiviä ja kaupunkiviljelyä – kaikkea sitä, mikä on uusimuotoisen vihreän kapitalismin epätoivoisesti tarvitsemaa kasvualustaa.

Vanhan kapitalismin mallit eivät enää uppoa tiedostavalle nuorelle polvelle. Tarvitaan uusi, vihreältä, eettiseltä ja yhteisölliseltä näyttävä, pullantuoksuinen, turvallinen, osallistava, innovatiivinen kapitalismin kasvualusta.

Koko kuviossa jää helposti ymmärtämättä, kuinka valtava ero on siinä, toimiiko yhteisöllisyys kapitalismin ehdoilla, vai todella hyl-

käämällä hyväksikäytön logiikan ja rakenteet, ja täten toimien sen masinoimaa vieraantuneisuutta vastaan. Pystyykö se hylkäämään rahan määrittelemän ajattelun ja valtasuhteet? Onko sillä voimia vastustaa suuryhtiöiden mieletöntä valtaa rekuperoida kaikki heitä hyödyttäväksi toiminnaksi? Onko se todellista vastarintaa vai koe-laboratorio kapitalismin uudelle kasvumaastolle?

Yhteisöllisyyden kaapuun pukeutunut viherkapitalismi on barbaari-suuttaan peittelevän ihmiskunnan nerokkain keksintö. Se kamppailee Marxin ennustukset kapitalismin luhistumisesta omaan mahdotto-muuteensa. Se on nurin kurin kääntyneen maailman viimeinen nyr-jähäys. Tavaraspektaakkelin viimeisin muoto.

Hyväksikäyttö on piilossa ja edessämme siintävä kuvastoto-dellisuus on pettämätön oikeudenmukaisuuden riemuvoitto (ja suur-yhtiön 16. kerroksessa hierotaan käsiä). Siinä kansalaiset pääsevät vaikuttamaan asioihinsa kansanäänestyksillä. Viljelyharrastukset kukkivat. Avoimen teknologian työpajoissa lapset oppivat raken-tamaan itse mikroaaltouuninsa kierrätysroskasta. Pankit ovat luovan auttamisen eettisiä keitoita, suuryhtiöt suuria välittäjiä. Kaikki kri-tiikki ja soraäänät ovat kadonneet. Vartijoita ei tarvita. Ihmisten vartiointi on ulkoistettu ihmisille itselleen. Vallitsee Suuri Yhteis-ymmärrys.

Viherkapitalismi tekee sen, mikä kapitalismilta jäi kesken: muokkaa kollektiivisesta älystä totaalineron, lukemattomista luovista aivoista koostuvan ihmiskoneen, jolle mikään ei ole mahdotonta.

Viherkapitalismi on nerokas puppugeneraattori: se luo uskottavan illuusion eettisyydestä, puhuu tärkeistä asioista yrittämättäkään hylätä hyödyn maksimointiin perustuvaa toimintalogiikkaa. Riiston ja hyväksikäytön mekanismit ovat olennainen osa teollisen sivilis-tusyhteiskunnan olemusta. Ilman riistoa ei ole kapitalismia.

Pyrimme tässä kirjassa valaisemaan riistoa eri psykologisista näkökulmista. Keskitymme syihin, emme seurauksiin. Yritämme ymmärtää itseämme riiston toteuttajina, ulkoistamatta vastuuta

tahoille, joille se ei kuulu. Huolimatta rakentamistamme hienoista järjestelmistä olemme suoraan vastuussa niiden toiminnasta.

Köyhyyden syyksi esitetään helposti yksittäisen valtion johdon ahneus, suhdanteet tai huono tuuri. Tosiasiassa syynä on kaikkien meidän välinpitämättömyytemme.

Saasteista voidaan syyttää yksittäistä tehdasta, kapitalismia tai teknologian heikkoa tasoa. Tosiasiassa saasteista ovat vastuussa kaikki kuluttajat.

Vieraantuminen on poikkeuksetta yhteydessä riistoon. Vieraantumaton kapitalismin ulkopuolinen yhteisö ja elämänmuoto ei ole mahdollista millään riistoon perustuvan toiminnan tasolla. On etsittävä täysin toisenlaisia tapoja suhteuttaa itsemme maailmaan, toisiimme ja nykyisen teollisen yhteiskunnan tuhoisiin rakenteisiin. Tämä voi tapahtua vain meistä itsestä, sisältä ulospäin, alhaalta ylöspäin liikkuvassa, kasvavassa prosessissa. Yksikään terve muutosprosessi ei voi edetä ylhäältä alas, ulkoa sisään.

Ylärakenteista käsin voi johtaa prosesseja, mutta ne perustuvat vallankäyttöön ja niiden tulokset ovat kosmeettisia. Kosmetiikkaan perustuvan prosessin lopputulos on aina tuhoisa.

Kapitalistisen voitontavoittelun kannalta tämä on tietenkin hyvä asia. Bisneksen elinajaksi riittää hetki, jonka kuluessa ehdimme kuitata voitot ulos.

Järjestelmän kokonaisuuden kannalta tämä on huono asia. Kun mittavirheet kasautuvat, yksittäisiä romahduksia (konkurssit, lamat, nälänhädät, aatteelliset kriisit, itsemurhat) seuraa väistämättä koko järjestelmän romahtaminen. Kysymys on vain ajasta.

Yhtä vähän kuin pyramidia voi rakentaa kärjestä käsin, vapautta voi saavuttaa hallinnon suoraan demokratiaan tai kestävään kehitykseen kohdistamalla rakentamistoimenpiteillä.

Syyskuussa 2012 Helsingissä tapahtui jotakin oleellista käsittelemämme vastuun ulkoistamisen – viherkapitalismille oleellisen ilmiön – näkökulmasta katsottuna. Kohtasimme Eduskuntatalon edessä kolme nälkälakon 10.9.2012 aloittanutta afgaanimestä. Vuosikausia

Euroopasta turvapaikkaa etsineet miehet eivät halunneet tulla palautetuiksi turvattomaan kotimaahansa.

Kun kohtaa nälkään kuolevan ihmisen, kohtaamisen ei ymmärksemme mukaan pitäisi jättää mahdollisuutta kokemuksen ja sitä kautta vastuun ulkoistamiseen. Reaktiona oli kuitenkin täydellinen kollektiivinen hiljaisuus. Vain muutama aktiivinen yksilö reagoi tilanteeseen.

Miesten protesti oli Suomessa ainutlaatuinen tapaus. Kun nälkälakko oli kestänyt lähes kaksi kuukautta, se sai näkyvyyttä vasta yhteispohjoismaisen Doxwise-videoprojektin myötä: siinä neljä eri Pohjoismaissa asuvaa nuorta kuvasi elämäänsä kymmenen viikon ajan. Jokaisesta viikosta koostettiin muutaman minuutin pituinen dokumenttijakso.

Tuohtumusta aiheuttaneessa videossa nuoret miehet pystyttivät Eduskuntatalon eteen vastamielenosoituksen: grillasivat islaminuskoksen nälkälakkoilijan nenän edessä porsasta, tarjosivat nälkälakkolaiselle olutta, juoksivat alasti pitkin Eduskuntatalon rappusia. Eräs grillijuhlaan osallistuneista kavereista totesi: ”Paras grillausreissu ikinä.”

Tarvittiin ilmiö, ennen kuin kukaan rohkeni sanoa asiasta mitään. Leimahtanut tuohtumus kohdistui videoon, ei afgaanimiesten saamiin karkotuspäätöksiin, Afganistanin kestävämpään turvallisuustilanteeseen tai EU:n turvapaikkapolitiikkaan. Elokuvasäätio tukotui valituskirjeistä, maahanmuuttovirastoon ei lähetetty yhtäkään.

Kuinka tämä on mahdollista lanseeraamassamme välittämisen hyvinvointiyhteiskunnassa? Eikö meidän olisi kättelyssä pitänyt sivuuttaa Elokuvasäätio ja Doxwise-projekti, keskittyä olennaiseen: väkivaltaan, jonka uhriksi miehet olivat joutuneet sekä kotimaassaan että Euroopassa, johon he nimenomaan olivat paenneet väkivaltaa?

Näin Utöya-ilmiö toimii: 1. Tapahtuu jotakin peruuttamatonta, sellaista, johon emme voi vaikuttaa. 2. Ryhdymme välittämään.

Jos kysymys on massamurhasta ja länsimaisia ruumiita on riittävästi (osa kenties lapsia), avautuu kollektiivinen tila, jossa on

lupa välittää. Tv:n uutisankkurit ottavat käyttöön koko laajan, surua, paheksuntaa ja välittämistä kuvastavan ilmearsenaalinsa. Muutaman päivän ajan bussipysäkeillä on lupa puhua tuntemattomille. Kouluissa pidetään hiljaisia hetkiä. Poliitikot lähestyvät kansalaisia, kuin todella välittäisivät heistä. Presidentti Obama soittaa Norjaan.

On sivuseikka, että nälkään kuolee päivittäin 250 kertaa enemmän ihmisiä (suurin osa lapsia) kuin Utöyan saarella.

Huijauksemme ei ole riippuvainen nälänhädästä. Se on riippuvainen massamurhaajista.

Tieto, jonka mukaan jalkapalloja ompelevien, jätteitä keräävien, elantonsa jotenkuten varastavien tai kerjäävien ihmisorjien lukumäärä on suurempi kuin orjuuden historiassa yhteensä, ei saa meitä välittämään. Se johtuu siitä, että nälänhätä ja orjuus ovat tapahdumia, joihin voimme halutessamme vaikuttaa.

Voimme koska tahansa vaikuttaa afgaanimiesten tapaukseen marssimalla 10 000 ihmisen voimin Maahanmuuttovirastoon, laittamalla tarvittaessa paikat matalaksi. Vaarana on joutua sotketuksi mukaan tapahtumiin. Vaakakupissa on monenlaista: ura, ystävät, kehitysapu-projektien rahoitus. Jos rinkka on jo pakattu ja matkaliput taskussa, mietit taatusti tarkkaan, kenet kanssa paiskaat kättä!

Kun pahin on tapahtunut (tai tapahtuu vailla mahdollisuutta osallistua tapahtumien kulkuun), kuulemme kaikki itsepetoksen muodot. Eteemme piirretään kuva, jossa panostamme sosiaalisen eriarvoisuuden purkamiseen, aktiiviseen puuttumiseen, elämän perusarvojen kunnioittamiseen.

Kun pahin häly vaimenee ja päivystävät dosentit vajoavat takaisin höyryäviin hautoihinsa, voimme taas keskittyä olennaiseen: sosiaalisen eriarvoisuuden kasvattamiseen. Olemme tulleet tänne kilpailemaan, avot!

Fitch Ratings, Moody's ja Standard & Poor's vastaavat Suomen valtion luottoluokitustasoista. Kelpoisuusluokkia on parikymmentä, joista paras, AAA, kuvaa erinomaisen luottokelpoisuuden tasoa. Jos luokitus alkaa B- tai C-kirjaimella, kysymys on maksuhäiriö-

riskitasoista, joiden kanssa emme halua olla tekemisissä.

Vastaava tapahtuu Utöya-ilmiössä: kun kollektiivien tajuntamme reittää tapahtuneen parhaaseen AAA-luokkaan, avautuu lupa yhteiskunnalliseen keskusteluun korkeimmalla mahdollisella tasolla.

Todellisuuden turvallisiksi, näkyväksi ilmiöksi institutionalisoiva AAA-luokitus on välttämätön. Korkein luokitus tuo yhteiskunnalliseen keskusteluun vallassa olevan asiantuntijaluokan liberaalivihreän kaksinaismoralismin, pikkusievän, itsekeskeisen höpötyksen, jonka ei ole tarkoituskaan haastaa rakenteita.

Stadionluokan mittasuhteet saavuttavat ilmiöt ovat turvallisia. Ei tarvitse olla kenenkään kanssa eri mieltä. Asiat on jo päätetty. Vaivatonta. Siistiä.

Pidämme nyt minuutin hiljaisuuden ja paheksomme syvästi Dox-wise-videoprojektia. Se näytti meille maailmasta jotakin sellaista, jota emme olisi halunneet nähdä: kadoksissa olevan, alastoman nuoren, jonka kritisointi hukuttaa alleen koko sen huutavan epäkohtien kirjon, johon meidän kaikkien tulisi viipymättä tarttua.

EETTINEN MINIMI

*"Hereillä oleminen tarkoittaa elossa olemista. En ole vielä koskaan tavan-
nut ihmistä, joka olisi ollut täysin hereillä."*

Henry David Thoreau (1817-1862)

The Guardian julkaisi 25.10.2011 artikkelin "To the Occupy move-
ment – the occupiers of Tahrir Square are with you", jossa Kairon
Tahrir-aukion valtaajat kartoittivat motiivejaan muun muassa näin:

*"Me emme osoita mieltämme. Kenelle me osoittaisimme mieltämme?
Mitä sellaista pyytäisimme heiltä, jonka he voisivat meille lahjoittaa?
Me valtaamme. Me otamme takaisin julkiset tilat, jotka on kaupallistettu,
yksityistetty ja lukittu kasvottoman byrokratian käsiin, kiinteistösalk-
kuihin ja poliisin "suojelukseen". Pitäkää kiinni näistä tiloista, hoitakaa
niitä ja antakaa valtauksienne rajojen laajeta. Kuka oikeastaan rakensi
nämä puistot, nämä aukiot ja nämä rakennukset? Kenen työ teki ne
todellisiksi ja asuttaviksi? Miksi pitäisi nähdä luonnollisena se, että
niiden käyttö evätään meiltä, niitä valvotaan ja niitä pidetään ruodussa?
Näiden tilojen valtaaminen ja niiden hallinnoiminen oikeudenmukaisesti
ja kollektiivisesti on tarpeeksi suuri todiste toimiemme oikeellisuudesta."*

Mitä egyptiläiset valtasivat? Mitä he kehottivat valtaamaan? Jos
todella haluamme päästä eroon sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuu-
desta, riistosta, joka sivuuttaa niin yksilön kuin ympäristön perus-
tarpeet, pitäisikö meidän kyetä hahmottamaan paremmin, minkä-
laisista elementeistä yhteisöllisyys syntyy?

Mitä tarkoitamme puhuessamme valtaamisesta? Edellyttääkö
aktiivinen osallisuus organisoitua kansalaisjärjestötoimintaa – kuu-
lumista herrakerhoon, rouvaseuraan, puolueeseen tai yhdistykseen?

Onko yhteiskunnassamme jo niin vahva organisoituun toimintaan
pakottava emotionaalinen ja sosiaalinen paine, että muunlaista
aktiivisuutta ei pidetä mahdollisena?

Jos suomalaisten lukumäärä lasketaan järjestöjäsenyyksien perusteella, meitä on 15 miljoonaa. Jokainen suomalainen kuuluu keskimäärin kolmeen järjestöön. (Tämä ei ole tietenkään totta; valtava lukumäärä syntyy järjestöjäsenyyksien hevijuuksereista. Neljännes suomalaisista ei kuulu elämänsä aikana yhteenkään yhdistykseen. Kymmenesosa meistä kuuluu useampaan kuin viiteen yhdistykseen.)

Jos kerrot ystävillesi haluavasi olla poliittisesti aktiivinen, vastaus on varma: liity puolueeseen. Jos olet huolissasi lähimetsästä: liity ympäristöjärjestöön.

Aktiivisuuden synonyymiksi käy kuinka pystyyn kuollut järjestötoiminta tahansa. Muoto tukahduttaa sisällöt. Kun ympärille kasataan riittävästi raja-aitoja, yksilön toimintavimma hyytyy kokouskäytännöiksi.

Kansalaisliikkeessä asioista ollaan liikuttavan samaa mieltä. Samanhenkiset, porkkanapusseilla, No Animal Input –tarroilla, Che Guevara -paidoilla ja leijonariipuksilla varustautuneet ihmiset kokoontuvat pöydän ympärille, ovat yksimielisiä rotunsa puhtauden, yritysverotuksen tai auton alle jääneen, käpälänsä loukanneen ketun kohtalosta.

Kuvittele, että olet tukehtumassa mainoksiin. Mainontaa on joka puolella: aamun lehdessä, uutisissa, postilaatikossa, lähikaupan ilmoitustaululla. Saat tarpeeksesi ja kävelet mainosten vastaisen liikkeen kokoukseen, mieli täynnä toimintavimmaa, valmiina muuttamaan umpikaupallistetuksi, tylsäksi, imeläksi muuttunut kaupunginosasi mainosvapaaksi elintilaksi – ja törmäät auktoriteettiuskoiseen apatiaan, jossa tärkein kysymys on (muutoksen sijaan) tunne muutoksesta.

Järjestöviidakossa tuntuu siltä, että pienestä, ahkerasti virkkaavasta eläkeläisryhmästä saattaa löytyä radikaalimpaa ajattelua kuin yhdestäkään mielenosoituksesta tai nuorista koostuvasta aktivistiryhmästä.

Emme väitä, että kaupunginosiemme asukkaat ovat ohjelmalli-

sesti ei-tylsii, ei-kaupallisia, ei-imeliä.

Väitämme, että heillä tulisi olla oikeus määritellä oman elintilansa ja yhteisten prosessien – sosiaalisen yhdessä olemisen – kautta oma imelyytensä, tylsyytensä tai halunsa kaupallistaa itsensä. Nyt tätä mahdollisuutta ei ole.

Kysymys on liikkeen ja valtauksen välisestä erosta. Sisältääkö valtaus mahdollisuuden muutokseen, jonka liike on menettänyt?

Valtaus saattaa olla fyysinen tila – Tahrir, Puerta del Sol, vallattu asuinrakennus kodittomille perheille, naapuruston kulttuurikeskukseksi valtaama teollisuuskompleksi –, mutta pääasiassa kysymys on oikeudesta henkiseen liikkumatilaan, omaan ajatteluun, itsensä määrittelyyn ilman muotteihin alistavia väkivaltaisia pakkoja.

Valtaus on markkinatalouskapitalismin anastaman henkisen, älyllisen, fyysisen, taloudellisen ja poliittisen tilan takaisinvaltausta. Anastettu tila voidaan vallata siirtämällä se takaisin epäkaupallisen alueelle. Muuta keinoa ei ole. Ihminen kuluttajasta takaisin ihmiseksi. Kokemus tavarasta takaisin kokemukseksi. Luonto tuotanto-resurssista takaisin luonnoksi.

Emme väitä, että temppu on helppo. Pääoman logiikan syrjäyttäminen on elämän kokoinen ja mittainen prosessi. On opittava pois opitusta. Tätä ei opeteta koulussa.

Ympäristöä ja ihmistä riistävässä markkinataloudessa toimimisen mallit ovat syvällä ajattelussamme. Niistä ei pääse eroon harhauttamalla, kuvittelemalla, että niitä ei ole, tai tuomalla jotakin muuta tilalle.

Valtaus ottaa väistämättä jonkinlaisen kollektiivisen muodon. Tämä tapahtuu vasta sisällön rakentumisen (alhaalta ylös, sisältä ulos) jälkeen. Valtauksessa muoto ei määrittele sisältöä. Valtaus on määrittelemätön, monikerroksinen, alati liikkuva, muotoaan muuttava tahdon ja toiminnan – itseorganisoitumisen – tila.

Kuinka jokin, joka jatkuvasti hakee muotoa, asettaa kysymyksiä (vastaamatta niihin) voisi olla määriteltävissä?

Valtaus on ainoa tapa kamppata valtaeliitti (mukaan lukien media). Kapitalismin (sisäistämämme pääoman logiikan) rekupe-raatiomekanismit ovat ylivoimaisia. Taistelua ei voi käydä kapita-lismin menetelmin. Sitä ei voi käydä myöskään kapitalismin ulko-puolisin menetelmin. Toimintaansa itsekorjaava kapitalismi kamppi-taa minkä tahansa menetelmän ja sulauttaa sen itseensä.

Valtaus ei ole menetelmä. Pääoman logiikka tuntee kaikki mene-telmät. Alati liikkeessä olevaan, monikerroksiseen valtaukseseen se ei pääse käsiksi.

Valitettavasti valtaus kamppata kaikessa nerokkuudessaan myös valtaajat. Toiminnan radikaaliksi muodoksi vakiintuu helposti mie-lenosoitus. ”Mennään ja näytetään niille, kuinka budjetti raken-netaan!” ”Mennään ja kirjoitetaan todella tiukat banderollit!” ”Lai-tetaan kytät tiukoille!”

Tämän mittakaavan farssiin kykenee vain psyykkiseen kravattiin pukeutunut aktivistiliike. Edes pettämisen, murhaamisen, himon, vallan ja itsekkyyden eri ilmenemismuotoihin perehtynyt Shakes-peare ei olisi kyennyt keksimään vastaavaa näytelmää. Siinä (kaik-keen ei-toivottuun tapahtumiseen kroonisesti syytön) muka-vihai-nen valtausliike seisoo (ne todella tiukat) banderollit käsissä, poli-i-sin osoittamassa karsinassa, vallanpitäjän ja median huomiota odot-taen.

Ei edes odottaen. Kerjäten. Kuin koira. Jalaton koira. Jalaton, nälkäinen koira, jota sokea alkoholisti on juuri potkaissut nivusiin.

Koiralla on musta laikku toisen silmän kohdalla. (Siis: melkein panda. Koira, mutta panda. Melkein.)

Tunnettu amerikkalainen Vietnam-aktivisti Staughton Lynd ihmet-telee kirjassa Zapatistit ja tuplajuulaiset (Into Kustannus 2012) liikkeitä, jotka matkustavat maapallon toiselle puolelle ”viimei-simpään WTO-kokoukseen, mutta eivät onnistu rakentamaan todel-lista liikettä omalla pihamaallaan”.

Lyndin näkemyksen mukaan kyseiset ”radikalismin harrastajat”

käyvät yhtenä viikonloppuna vuodessa näyttäytymässä globaalissa yhteenotossa ja puhuvat kokemuksestaan lopun vuotta.

Median huomion saa helposti kaatamalla sata kiloa silakoita Eduskuntatalon eteen. Samanaikaisesti omasta elämästään ulos potkaistu turvapaikanhakija voi mennä nälkälakkoon ja nääntyä kenenkään huomaamatta hitaasti kuoliaaksi.

Aktivisti väistää todellisuuden takapihallaan, odottaen kaukana-aina-radikaalimpi -aatteen mukaista seuraavaa hulvatonta New Yorkin matkaa, jossa hyvin rahoitettu kansalaisliike järjestää yhteistyössä yritysten ja julkisen hallinnon kanssa tiukan aktivistisemi-naarin.

Tästä on kysymys. Toiminnan motiivit ovat kadoksissa. Aktivistin valepukuun sonnustautuneen cityhipsterin varoituskello ei hälytä, kerro, että osallistuva, hierarkioista vapaa päätöksenteko on täydessä ristiriidassa ”poliitikkojen tulisi kuunnella meitä” –itkuvirren kanssa. Suora toiminta torjuu poliitikoiden toimivallan. Nyt poliitikoihin vedotaan.

Marcel Barbu -niminen mies halusi perustaa Pariisissa 100 vuotta sitten tehtaan. Varojen ja erikoistuneiden teollisuustyöläisten puuttuessa hän kierteli kaupungilla, haali kasaan kaksikymmentäneljä ihmistä, joiden kanssa perusti osuuskunnan. Mukana oli monenlaisia ihmisiä (protestantteja, katolilaisia, materialisteja, humanisteja, ateisteja, kommunisteja), tarkoituksena saada koko mahdottomalta vaikuttava sirkus toimimaan uudella, sosiaalisella, tuottavalla tavalla.

Horisontaalisuuden toteutumiseksi vapautettiin henkilökohtainen ja rakenteellinen kritiikki. Jatkuva kritisointi muodostui hedelmälliseksi, vaikkakin esteeksi työnteon tehokkuudelle, joten osuuskunnassa siirryttiin kerran viikossa järjestettävään tilaisuuteen, jossa kritiikki oli vapaa.

Jatkuvan, avoimen konfliktin lopputuloksena erilaisista ihmisistä koostuva yhteisö löysi yhteisen eettisen minimin, pohjan, jolle Boimondaun kellonkuoritehtaan toiminta lopulta rakentui.

Tehtaassa löydettiin yhteisen tuotantorakenteen lisäksi aivan uusi sosiaalisen olemisen malli.

Arabikevään (Pohjois-Afrikka, Lähi-itä) ja Espanjan kansannousut (aukioiden valtaukset, massiiviset mielenosoitukset) ovat olleet keskenään melko samankaltaisia ilmiöitä: aukioille kokoontuneet ihmiset ovat olleet taustoiltaan ja ajattelutavoiltaan hyvinkin erilaisia, mutta he ovat pyrkineet löytämään – ideologisiin erimielisyyksiin takertumatta – yhteisen minimin, tilan, jossa kollektiivinen toiminta on mahdollista, vaikka asioista ollaan eri mieltä. Tältä pohjalta ryhdyttiin toimimaan: väittelemään, valtaamaan, organisoitumaan, dokumentoimaan, rakentamaan, tuhoamaan, muokkaamaan.

Eettinen minimi rakentaa edellytykset valtaukselle. Mahdollisuudet ovat valtavat, vaarat megalomaaniset.

Kun aika ajaa ohi – alun palava innostus muuttuu hengettömäksi rutiiniksi –, eettisen minimin varaan perustettu yhteisö liudentuu liikkeeksi.

Toiminta hyytyy toimijoiden välisen vapautetun konfliktin suunnan muuttuessa määriteltäväksi liikkeeksi.

Tuottoa tavoittelevassa yhtiössä ajattelun ja toiminnan betonoituminen tiettyyn kaavaan on edellytys (no, vapautta ja kapinaa ylistävät mainoskampanjat tietenkin väittävät toisin). Kaava mahdollistaa liiketoiminnan kasvun sosiaalisten suhteiden ehdoilla. Mitä uskottavampi kaava, sitä varmemmin palkkatyöntekijöiksi muuttaneet ihmiset uhraavat parhaat päivät ainoasta elämästään kaupalliselle tavoitteelle.

Valtauksen ympärille rakentuu väistämättä jokin kollektiivi, tapa olla yhdessä, toimia. Suuri kysymys globaalin kapitalismin haastavalle antikapitalistiselle toiminnalle onkin: kuinka estää yhteisen tahtotilan betonoituminen liikkeeksi? Kuinka vallata oma ajattelu?

Kuinka voimme huolehtia siitä, että eettisen minimin vapaa, hierarkiaton henki on joka aamu vastassa raikkaana, turmeltumattomana?

Erimielisyys on tasapainoa ylläpitävä prosessi. Jos löydät jostakin yhteisön, jossa erimielisyys on upotettu Mariaanien hautaan, poistu paikalta. Olet löytänyt fasismin.

Tuoreuden voi säilyttää tuomalla päivänvaloon oman ajattelumme ja toimintamme tekopyhyiden mekanismeja, käymällä jatkuvaa keskustelua rekuperoitumisen vaaroista, sisäistämällä valtauksen logiikan.

Siksi kirjoitimme tämän kirjan. Ajattelu heijastuu toimintana. Olet, mitä syöt.

Yksilön ja yhteisön rajat löytyvät kokeilemalla, punnitsemalla huolellisesti erilaisia tapoja ajatella ja toimia. Jos yksilön rajat nousevat yhteisön rajojen yläpuolelle, prosessi on kapitalistinen, alistava. Rajat ovat hallinnassa, kun yksilöiden rajat eivät ylitä yhteisön rajoja.

Vieraantumisen muotoja ja suhteita haastava toiminta rikkoo totutut kaavat. Mielekkään toiminnan muodot eivät ole kaavoja. Niitä ei etsitä kello kourassa. On unohdettava aikaan ja tulokseen sidottu kehitysajattelu, jossa edessämme on ratkaistava ongelma, menetelmä, sekä jo varhaisessa vaiheessa päätetty lopputulos.

Tapa, jolla eteemme ladotaan sekä kysymykset että vastaukset, ja enää olisi kehitettävä väliin sopiva käsikirjoitus tapahtumaketjusta, jossa joku otti asian vakavasti, olisi melkeinpä huvittava, jos se ei olisi edesvastuuton.

Mikään suoran demokratian malli ei toimi, jos pohjana ei ole ihmisen kokoinen rakenne. Kysymys on, tavalla tai toisella, itse organisoitumisesta, paikallisuudesta. Eliitin pystyyn polkaisemilla globaaleilla projekteilla (olivat ne mitä tahansa) ei ole mitään tekemistä ihmisten tai luonnon hyvinvoinnin kanssa. 1 000 ihmistä työllistävä betoni-, lasi- tai teräskolossi ei ole työpaikka. Se on vankila.

Ihmisen kokoinen työ on toimintaa, jossa tekijä sisäistää tuotantoprosessin. Hän ymmärtää, miksi, kenelle ja kuinka työtä

tehdään. Hän ymmärtää myös työn vaatimat luontoresurssit. Tämä on mahdollista erityisesti käsityöläisammateissa, jos tekijällä on välitön suhde materiaaleihin, niiden hankkimiseen, omien rajojen jatkuvaan löytymiseen, kokemuspohjaiseen suhteeseen koko luovassa valmistumisprosessissa.

Vieraantumisen elementtien näkyväksi tekeminen merkitsee jatkuvaa yksilön ja kollektiivin välistä vuoropuhelua. Debatti on parhaimmillaan silloin, kun sekä yksilön että kollektiivin rajat katoavat näkyvistä. Jatkuvan kohtaamisen kentässä minä olen sinä ja sinä olet minä.

Mitä ajattelumme kehittäminen tiiviissä, dynaamisessa vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa edellyttää? Vaikka oma ajattelu on kaikessa toiminnassa lähtökohta, missä määrin sen yhteen sovittaminen muiden ajattelun kanssa vaatii kompromisseja? Onko niin, että kun ihmiset löytävät toimivan vuorovaikutuskanavan, kompromisseja ei enää ole, on vain jotakin elävää, alati liikkuvaa, jonka jatkuva havainnointi ja havaintojen purkaminen yhteiseksi kokemukseksi tekee näkyväksi?

Voisiko tilaa nimittää jatkuvan epätietoisuuden tietoiseksi tilaksi? Siinä ideat ovat jatkuvassa konfliktissa. Emme ole varmoja, mutta tsekkaamme asian. Tilanne näyttää selvältä, mutta mietitään vielä.

Tilannetta ei helpota sanojen konflikti tai kritiikki sisältämä negatiivinen varaus. Emme näe konfliktia todellisuuden välttämättömänä rakennusaineena. Sitä pidetään päätöksiä ehkäisevänä kielteisenä elementtinä, josta on päästävä eroon. Kysymys on pakkokonsensusesta.

Kerromme esimerkin: helsinkiläinen retkeilyvarusteliike lupautui antamaan epäkaupalliseksi julistautuneen Occupy-liikkeen käyttöön ilmaisen teltan vastineena teltan viereen sijoitetusta sponsorikyltistä. Ilman yhtä (1) eriävää ääntä yleiskokous olisi hyväksynyt ehdotuksen.

Jatkon voi kuvitella. Hyväksi tulolähteeksi osoittautuvia spon-

sorikylttejä olisi ilmaantunut kuin sieniä sateella. Pankkitoimintaa kritisoivaan mielenosoitukseen olisi lähdetty pankkia mainostavan kyltin alta. Missä parlamentin eteen suuntaavan kulkueen ryhmittyminen olisikaan voinut tapahtua sattuvammin kuin kansanedustajan vaalimainoksen edessä? Kaikki tämä vain siksi, että ihmiset eivät uskaltaneet avata kokouksessa suutaan!

Näin sosiaalinen paine toimii: vaikka ajattelisimme toisin, halumme sulautua joukkoon alistaa meidät olemaan muiden kanssa samaa mieltä.

NO HUMAN, NO PROBLEM

“Järkyttävimpiä olivat Silicon Valleyn nuoret radikaalit: lävistysten ja tatuointien peittämät hakkeriyrittäjät rullalautailivat lakkovartion läpi rukoillen, että tämä olisi se ilta, jona Microsoft ostaisi heidän yrityksensä ennen kuin sijoittajat huomaavat, ettei se tuota mitään ja jättävät heidät.”

Nikil Saval (Occupy! Into Kustannus 2012)

Kysymys vaikuttamisesta politiikkaan on kysymys valtauksesta. Aukion tai talon valtaus on vain aukion tai talon valtaus. Fyysisen tilan valtaus voidaan sovittelaa. Joko valtaajat voivat jäädä tilaan, heidät ajetaan poliisivoimin ulos tilasta tai (ajasta ja paikasta riippuen) heidät ammutaan.

Kun kansalainen valtaa itselleen psyykkistä toimintatilaa, kysymys on järjestelmän kannalta kriittinen. Häätö ei ratkaise ongelmaa.

Psyykkisen toimintatilan valtaus on järjestelmän kannalta system error, vakava järjestelmävirhe. Valtaajaa vastassa on kapitalismin ylläpidon edellyttämä, pikkuporvarilliseen kuvaketodellisuuteen perustuva stalinistinen ratkaisumalli: no human, no problem.

Esimerkiksi voi nostaa kaupungeissa vallitsevan siivoushysterian, jossa porvarillista puhtautta halventavat merkit on heti ilmes-
tyttyään poistettava näkyvistä. Mikä tahansa elävän elämän anarkis-
tinen elementti sisältää vaaran kohtalokkaasta horjahtamisesta kuva-
ketodellisuuden ulkopuolelle. Jos elementtiä ei saada puhdistettua,
se rekuperoidaan voimavaraksi (mainoksiksi muunnetut graffitit,
jne.).

Yksityistetty kaupunkitila – kollektiivisen ajattelumme peili – ei
kestä kuvaketodellisuuden ulkopuolella sinnitteleviä elämänmuotoja
(pultsarit, työttömät, aktivistit). Mihin heidät saisi kipattua, pois
näkyvistä?

Sama puhtauden vaatimus ulottuu olohuoneen ikeasisustukseen:
sen tulee olla esimerkillisen tahraton (ja tietenkin) suorassa, sävyjen

on osuttava sävyihin.

Musiikkitapahtumassa moraalipuhtautta edustaa baaritiskillä varustettu, aidattu karsina, lupa humaltua. Voit onnellisena tuuditautua maksimaaliseen mukavuuteen, tilaan, jossa et häiritse ketään. Jos tottelet kiltisti, saat papukaijamerkin: itseensä käpertyneen, umpikaupallistetun rokkimaailman nahkatakit, hiusvärillä värjätyt irokeesit, kapinasta illuusion luovat hihamerkit.

Illuusiota ylläpitävät yhtyeet ovat itsekin ilmiön vankeja. Musiikkia kuluttavat fanit saavat kapinakuvastonsa yhtyeiltä, yhtyeet tuotantoyhtiöiden lanseeraamista mielikuvista.

Oman ajattelunsa ja toimintansa määrittelevä valveutunut yhteisö on valtaeliitin painajainen. Se ottaa olemattomilla resursseilla haltuunsa poliittista pelitilaa, jonka rakentamiseen huippukoulutetut solmio-kaulat sentään ovat käyttäneet miljoonia työtunteja ja (mikä pahinta) miljoonia euroja.

Haluammeko tähän nyt heilumaan porukan, joka tekee saman ilmaiseksi, vain tahtomalla tiettyjä asioita, puhaltamalla yhteen hiileen, joka sekään – kirottu hiilenkappale! – ei ole maksanut tyhjän-toimittajille mitään!

Jos tämän kirjan lukija sattuu kuulumaan valtaeliittiin (ja miksipä ei kuuluisi), hän voi rauhallisin mielin jatkaa sikarinsa sytyttelyä. Ainakaan se liikehdintä, jonka me tunnemme, ei kykene tarjoamaan päivitettyä analyysia yhteiskunnan tilasta. Vaikka toisin mielellään väitetään, sellaista ei ole myöskään näköpiirissä. Liikehinnässä mukana olevien aktiivien käsitys yhteiskunnan tilasta on suunnilleen se, että luonnolle ja palkoille pitäisi tehdä jotakin, ja olisi ihan hyvä, jos joku valtioneuvoston jäsenistä kuuntelisi aktivisteja.

Samat teesit kuin missikisoissa. Missi haluaa kaikille rauhaa, aktivisti kaikille työtä ja parempaa palkkaa. (Kun yhdistämme missi- ja aktivisti-instituution, saamme kaikille rauhaa ja työtä.) Jos haluat ympärillesi luontoa, voit lisätä yhtälöön ympäristöliikkeen.

Havainto todellisesta, vähin resurssein toteutettavasta syvällisestä muutoksesta on lähellä ja samalla niin kaukana, että se voisi olla

valovuoden päässä.

Kysymys on tahdosta – ja nyt jonkun pitäisi enää järjestää kansalaisliikkeiden aktiiveille seminaari, jossa selvitetään, mitä tahto on ja kuinka sitä käytetään.

Poliittisessa liikkumatilassa on kysymys itsensä valtaamisesta. Siihen emme ole valmiita. Teemme kyllä kaikkea muuta. Tuhoamme ympäristöä (ja siinä sivussa toisiamme; ympäristön ja ihmisen hyväksikäyttö kulkevat käsi kädessä, mutta tämänhän jo tiedämme...) lentämällä, autoilemalla, syömällä saastunutta ruokaa, tekemällä tuhoavaa, merkityksetöntä työtä, shoppailemalla yhden-tekevää rojua ja naurettavia palveluita (jotka on valmistettu shoppailtaviksi, jotta voisit käydä töissä, maksaaksesi auton, jota tarvitset päästäksesi työpaikalle...).

Ylläpidämme uskoa outoon, persoonattomaan tilaan, jossa jotkut omistavat kaiken kollektiivisesti rakennetun ja voivat tämän omistussuhteen vapauttamina käyttää meitä haluamallaan tavalla hyväseen.

Kaiken tämän alkujuurelle käännämme selkämme. Toivomme, että tapahtuu ihme ja jonakin määrättynä aamuna heräämme luonnonmukaisesti viljeltyjen lakanoiden välistä, keitämme kriittiset zapatisti-kahvit, kuulemme aamu-uutisista, kuinka maksettu politiikko X, korruptoitunut pääsihteeri Y ja läpimätä fossiilikapitalisti Z ovat havainneet kasvun pakkoon sidotun talouden tuhovoiman ja sopineet välittömästä kohtuutalouteen siirtymisestä.

Ihmeen – oli se kuinka utopistinen tahansa – odottelu on olen nainen osa liikkeiden elämää. Jos ihmettelet, miksi liikkeiden toiminnasta puuttuu sekä pää että häntä, mieti asiaa hetki ihmeen näkökulmasta.

Autonsa ruuhkaan sulloneen cityhipin harras toive on ihme, jonka avulla ryhdytään säätelemään liikenteen määrää. Hän istuu autossaan, kiroaa ruuhkaa, eikä tajua olevansa osa ongelmaa. Liittyttyään ympäristöliikkeeseen hän tosin ryhtyi sujuvasti kuvittelemaan olevansa osa ratkaisua.

Ympäristötuhosta huolestuneen ympäristöliikkeen viesti on: jos on lapsia, täytyy olla auto. Jos sattuu omistamaan kesämökin, täytyy olla auto. Jos on töitä, täytyy olla auto. Jos on poikamies, täytyy olla auto. Jos sattuu muuten vain huvittamaan – tai kokee tarvitsevansa autoa – täytyy olla auto.

(Emme halua automaattisesti syyllistää kaikkia auton omistavia. Kysymme: tarvitsetko sitä todella? Liittykö auton tarve pitää olla -konseptiin vai todelliseen tarpeeseen?)

Itsensä valtaaminen tarjoaa orgaanisen, avoimen pelikentän: voit pelata mihin suuntaan tahansa. Voit myös olla pelaamatta. Pelin voit keksiä itse. Säännöt joko ovat tai niitä ei ole. Olet auki maailman edessä. Todellisuus virtaa lävitsesi.

Valtaus on itsekriittinen prosessi. Ulkokohtaisella tapahtumisella ei ole siinä mitään merkitystä. Voit seistä Säätytalon, pankin tai parlamentin edessä kymmenen vuotta tulematta hullua hurskaammaksi. Itse asiassa kukaan ei tule hullua hurskaammaksi. Voit äänestää, antaa rahasi WWF:lle, rukoilla, lähettää vetoamuksia, ostaa reilun kaupan banaaneja, riippua oksasta pää alaspäin ja huomata, että oleellisesti mikään ei muutu.

On olemassa lukuisia hyväksyttyjä tapoja toimia ja ajatella. Kokeilet vuorotellen monenlaisia toiminnan kaavoja – ja ihmettelet, miksi elämäsi ei automaattisesti täyty syvällä tarkoituksella.

Lopulta väsyä ja tapat itsesi. Et välttämättä konkreettisesti. Annat vain mennä. Ryhdyt dokaamaan. Ajat kännissä kesämökille. Teet raivokkaasti työtä. Etenet arvoasteikossa. Sinusta tulee edustamasi osaston kaikkien aikojen vittumaisin pomo. Se johtuu siitä, että et enää jaksa välittää.

Valtaus on pelottava prosessi. Vaatimus on, suoraan sanottuna, kohtuuton. Avaat Pelastakaa liikenteen ahdistamat ketut -liikkeen oven ja saat naamallesi koko roskan: vaatimuksen vallata itsestäsi kaiken rakennetun, repiä ikiaikaiset koodit rikki. Ja isoisäsi oli sentään sotaveteraani, ampui ryssiä puolialasti tulipalopakkasessa!

Vastassa ei olekaan Marimekko-paitaan ja kuluneeseen olkalauk-

kuun pukeutunut kreisikiva toiminnanjohtaja, jokaisen lapsen toiveisaisä, jonka kanssa tehdään yltiökivoja asioita: pelastetaan pandoja näppäilemällä tietokonetta, pysäytetään ilmastonmuutos allekirjoittamalla vetoamus, luodaan aivomyrskyn avulla Helsingin, Tampereen tai Oulun ydinkeskustasta kevyen liikenteen esteetön paratiisi.

Tiskin takana seisoo muovisen keinotodellisuuden hylännyt realisti, joka vaatii etenemään saman tien perille asti: avaamaan ympäröivän yhteiskunnan tajuntaan syövyttämän pelkojen, toiveiden, tottumusten ja uskomusten väkivaltaisen, tappavan kudoksen.

Vaatus koskee kaikkea. Perhettä, puolisoa, ystäviä, opiskelua, työtä. Vaikka kuinka kiristelet hampaita (tai saat näyttävän itku-kohtauksen), realisti ei anna siimaa. Valtauksen ulkopuolella ei ole mitään. Valtaus on kaikki. Jos haluat edetä, et voi valita. Joudut tunnustamaan keinottomuutesi. Joudut tekemisiin pelkojesi kanssa. Odotit paratiisia, sait kaaoksen.

Jopa kovan linjan aktivistit kieltävät valtauksen. Tiukkana kaverina tunnettu Antti Nylén ei usko, että voisi olla ei-mitään. ”Täytyyhän jotakin olla”, Nylén parahti eräässä television keskusteluohjelmassa. Nylénille tämä ”jotakin” on usko Jeesukseen (tai jotakin sinne päin; emme tiedä kovin täsmällisesti, kuinka uskovaisen maailmassa palaset ovat järjestyneet).

Ehkä jonakin päivänä oivallamme, että usko, oli sen kohteena kuka tai mikä tahansa, suistaa kaiken päin helvettiä.

Osittainen valtaus ei onnistu. Todellisuutta ei voi vetää höplästä. Voit olla radikaali uskovainen, toisinajatteleva fossiilikapitalisti tai itsekriittinen nisti ja olet samassa pattitilanteessa kansalaisliikkeen väen kanssa: tossut ovat kiinni lähtötelineissä. Sama koskee kaikkia liikkeitä.

Realistin mukaan meidän on opittava ymmärtämään, miksi valtaaminen on merkittävintä, mitä olemme koskaan elämässämme tehneet. Kun olemme rohkaistuneet astumaan valtaamisen prosessiin, huomaamme, kuinka elämämme oli aiemmin pelkkää opitun toistoa, kaavoja, joiden avulla kuva(t) pysyi(vät) siististi kehyksessä.

Valtaamisessa joudumme kohtaamaan kaikki aktiivisesta mielestämme syrjään siirtämämme epäonnistumiset, murskautuneet toiveet, epätoivoiset odotukset. Ne itse asiassa määrittävät meidät. Se, mitä kannan mielessäni, olen minä. Se, mitä sanon olevani, en välttämättä ole minä. Voin rauhassa identifioitua vaikka lehtipuiden joukkoon. Se ei tee minusta lehtipuuta.

Sekasotku on valtava. Tarvitsemme sen selvittämisessä avuksemme muita ihmisiä. Kuvittelit varmaankin olevasi sekasotkusi kanssa yksin? Näin ei ole. Maailmamme on yhtä sekasotkua. Kun pääsemme yhdestä sekasotkusta eroon, toinen on vastassa. Olemme oppineet pitämään sekasotkut omana tietonamme. Sekasotkuista puhumista pidetään epäkohteliaana.

Kuva on kuin suoraan elokuvasta: olemme siinä kaikki kadoksissa. Puhumme kännyköihimme, kuin emme olisi, mutta juuri siksi puhumme kännyköihimme. Istumme jokainen siististi omassa vankikopissamme, kuvitellen olevamme ainoa, jonka laskuvarjo on rikki.

Olemmeko koskaan vakavasti pohtineet yhteistyön mahdollisuutta? Yhdessä projekti saattaisi onnistua! Havainto yhteisestä ongelmasta luo massiivisen inspiraation lähteen. Kuvitelma erityisestä yksityisestä ongelmasta lannistaa.

Ennen kuin lataamme aseemme ja ammuimme ongelman täyteen reikiä, on syytä hahmottaa yhteisen vihollisen ja yhteisöllisen tavoitteen välinen ero. Voitto yhteisestä vihollisesta tappaa valtauksen. Tämä on tyypillinen kuva aktivismista. Jos vihollinen (vuotava kaivos, orjatyövoimaa käyttävä tehdas, diktaattori) kukistetaan, yhteiskuntaa uudistava liikevoima katoaa voiton mukana.

Jatkuvassa valtauksessa, jossa ei ole yksittäistä vihollista, vastarinta yhdistyy yhteisten prosessien ympärille toisin keinoin, rinnakkaistodellisuutta rakentaen.

Kaikissa meissä läsnä oleva näkymätön kapitalismi ei voi olla yhteinen vihollinen. Siitä ei saa otetta; se karkaa määrittelyn ulkopuolelle, sulauttaa kaiken itseensä kohdistuvan kritiikin omaksi hy-

väkseen. Kapitalismi on rekuperoinnissa niin ylivoimainen, että sen kanssa ei kannata kilpailla.

Occupy-liikkeen yritys kaivaa vihollinen ulos poterosta oli määritellä yhden prosentin eliitti, jota kuvaannollinen 99 % vastustaa.

Ei toimi. Ainoa kapitalismin haastamisen mahdollisuus perustuu rinnakkaistodellisuuden rakentamisen ja yksilötason valtauksen yhdistelmään. Se ei voi perustua kuviteltuihin prosentteihin tai raha- ja pankkimaailmasta haettuihin (kieltämättä vakuuttaviin) vihollisiin.

Kyseenalaistamisen prosessi on hyvässä vauhdissa ymmärtäessämme, että emme ole päättämässä mistään. Olemme liikkeessä ilman suuntaa. Luomassa tahtotilaa. Jos liike luo suunnan, hyvä niin. Joissakin tapauksissa saattaa olla tarpeellista määrittää suunta hyvinkin tarkkaan. Useimmiten väljä kehys riittää. Tämä on maastoa, jossa kriittisten toimijoiden ja ryhmien yhteistyö mahdollistuu ilman lukkoon luotua yhteistä suuntaa. Kysymys on vastarintakulttuurista, liikehännästä, ei erityisestä vastarintaliikkeestä.

Nyrkkisääntönä voi pitää, että vaatimus prosessin päätepisteestä tappaa keskustelun. Ei ole mitään syytä käyttää voimavaroja määriä, suuntia ja nopeuksia sisältävän kapitalistisen hyötylogiikan mukaiseen keskusteluun, jossa vastaus odottaa valmiina maaliviivalla.

Paavo Haavikon sanoin:

“Kysymyksiä vailla vastauksia. Vain niillä kysymyksillä on arvoa ja merkitystä. Muut kysymykset ovat valmiita, dialogia, vuorottaista tautologiaa, jossa vastaus konstruoi kysymyksensä. Retoriikkaa. Kahden jäniksen ajamista yhtä aikaa toisen muuttuessa linnuksi, toisen kalaksi, ja niiden ajamista ja pyydystämistä verkoilla.”

Lopputuloks – oli se mikä tahansa – on kapitalistisen logiikan mukainen elementti. Sen sijaan prosessi, joka antaa arvoa kysymyksille, on kyseenalaistavan, moniarvoisen, ympäristöä sekä siinä asuvia lajeja (joista ihminen on yksi) arvostavan yhteiskuntakehityksen elementti.

Toisen on väistyttävä.

Ehdotamme, että annamme huutia lopputulokselle.

Havainto, jonka mukaan valtaus ei ole liike, on mielestämme merkittävä.

Toivo ja usko liikkeiden mahtiin on kapitalismin logiikan mukaista toimintaa, lukkoja, jotka pitävät huolen siitä, että mitään ei tapahdu.

Väitämme, että mielenosoitus on olennainen osa välinpitämättömyyden toimintakulttuuria, hegemoniaa, jossa ei ole tarkoitukseen paneutua luomiimme ja ylläpitämiimme alistaviin rakenteisiin.

Todellisen aktivismin ja aktivismiksi naamioidun, toiminnan kaa-voihin kangistuneen liikkeen välinen ero on huikea.

Kädessäsi oleva kirja on toivoaksemme yksi esimerkki siitä, mitä voi tapahtua, kun valtauksen synnyttämä tahtotila avaa keskustelun valtauksen mahdollisuuksista.

TÄSSÄ JA NYT

”Haluammeko löytää Niilin, Nigerin tai Mississippin salatut alkulähteet vai sisimpämme mannerta kiertävän luoteisväylän? [...] Jos tahdotte oppia puhumaan kaikkia kieliä ja noudattamaan kaikkien kansojen tapoja, matkustaa pidemmälle kuin kukaan muu, tottua kaikkiin ilmastoihin ja saada sfinksin lyömään päänsä kiveen, noudattakaa silloin vanhan filosofin kehotusta: pyrkikää tuntemaan itsenne.”

Henry David Thoreau: Walden (Kirjapaja 2010)

Muistamme Antti Nylénin parahduksen: ”Täytyyhän jotakin olla!” Esitämme Nylénille vastaparahduksen: Miksi? Minkä ihmeen takia täytyy olla jotakin? Miksi ei voi olla ei-mitään?

Putoaako taivas niskaan, jos ei enää usko Vihreisiin, Jeesukseen, Teknologiaan, Puoluepolitiikkaan, jos jättää lukematta päivän lehden tai lopettaa yhdentekevien uutisten seuraamisen?

Käy läpi mielessäsi yhteisöt, joiden läpi suodattamalla elämäsi on muotoutunut sellaiseksi, kuin se on nyt. Kuinka moni yhteisöstä kannusti aktiivisesti havaitsemaan epäkohdat – ajattelemaan kriittisesti, toimimaan väkivallattoman, elinvoimaisen elämän edellytyksiä säilyttävällä ja vahvistavalla tavalla?

Miksi rohkaisemme toisiamme käyttäytymään toisin aivan liian harvoin? Miksi ajaudumme toiminnan kaavoihin? Onko se, että joku loukkaantuu, riittävä syy toimia kuten ennenkin?

Rohkaisun sijaan lähes kaikki saamamme informaatio sisältää pelon ulottuvuuden. Jos et toimi näin, tapahtuu tätä. Jos et mene töihin, rahatalous romahtaa, ulosottomies hakee auton pihasta, puoliso lähtee, menetät mainostoimistossa vuorotta työskentelevät ystäväsi.

Jos kaikki tekisivät, mitä huvittaa, mitä siitäkkin tulisi! Kohutuutalous – kiva idea, mutta haluatko todella istua lopun elämäsi perunakuopassa?

Ympäristö on miinoitettu kasvutaloudella ja sitä tukevalla

ajattelulla. Et voi astua askeltakaan kompastumatta kulutuskapitalismin logiikalla varustettuihin totuuksiin, halpoihin vastauksiin, joiden rinnalla kysymykset menettävät merkityksensä.

Olemme toistemme käveleviä kopioita. Saamme tukea ponnistuksillemme nousta sosioekonomisen nokkimisjärjestelmän huipulle, mutta jos aikomuksenamme on kyseenalaistaa sekä kestäättömät ihmissuhteet että ympäristön tuhoava pyrkyryys, yrittää ymmärtää, mistä siinä on kysymys, tuki loppuu kuin seinään.

Voisimmeko rohkaistua kysymään sekä itseltämme että toisiltamme: Mitä sitten? Mitä tapahtuu, jos luovumme kaavoihin sidotusta ajattelun ja toiminnan pakosta?

Kun olemme käyneet ajatusketjun läpi, loppuun saakka, huomaamme, että todennäköisesti ei tapahdu mitään. Taivas ei sittenkään putoa niskaan. Päinvastoin. Olemme onnellisempia. Ehkä kadotamme kokonaan pelkomme. Tuntemattomasta tulee ystävä. Tajuamme, ettei pelon takana ollutkaan mitään. Ymmärrämme sisällön ja muodon välisen eron. Ymmärrämme myös kuvan ja todellisuuden välisen eron.

Opimme määrittelemään itse, kuinka haluamme käyttää aikamme. Opimme organisoimaan itse. Huomaamme, että ruohonjuuritason ajattelu avaa lukemattomia mahdollisuuksia olla toisillemme hyödyllisiä.

Leikkiminen on ajattelumme etsinnän kannalta oleellista. Lisäksi se mahdollistaa fasistiset logiikat ohittavan yhteistyön – oppimisen tilan, jossa rakenteet eivät estä uuden omaksumista. Ja, mikä parasta, se on hauskaa. Leikki tappaa tylsyyden.

Leikin tila on luonnollinen. Kilpailuyhteiskunta on hierarkiaan pakotettu leikin tila. Hierarkiassa kilpaileminen tappaa leikin, muuttaa yhteiset tavoitteet yksittäisen edun tavoitteluksi; elämän kapitalismiksi.

Jokaisessa ihmisessä elää halu elää levollisesti rakkaidensa parissa, tehdä työtä, tutkia elämää.

Kuten bosnialaisen ystävämme isä, imaami, tiivistä: ”Poikasen. Kun on lasi rakijaa toisessa kädessä, rakas nainen toisessa kainalossa, voi nojata taakse takkatulen äärellä ja olla varma: tämä on Nirvana!”

Kapitalismi pyrkii tuhoamaan todellisten kokemusten – luovan vimman, jatkuvan elossa olemisen – alueen. Vastarinnalla ei voi olla muuta tarkoitusta kuin rohkaista ihmiset pitämään kiinni luovasta elämisen vimmasta. Poliitiikan hegemonialle ei mikään ole parempaa kuin se, että ihmiset ryhtyvät äänestämään aivoillaan, käsillään ja jaloillaan, rakentamaan riiston sivuuttavaa vaihtoehtoista kulttuuria.

Jos lakkaat äänestämästä, rakennat kasvihuoneen, sanot ei alistavalle palkkatyölle – valtaeliitti on takajaloillaan.

Luontoa ei tarvitse erikseen pelastaa, se tarvitsee vain jättää rauhaan. Kulttuuri sen sijaan kuolee, jos se jätetään kuihtumaan. Sen elinvoimaisena pitämiseen tarvitaan aktiivisia, pelottomia leikkiäjiä.

Parlamenttia ei tarvitse räjäyttää taivaan tuuliin. Tehokkaampaa on unohtaa koko juttu, todeta, että kysymyksessä on toistensa yli kiipeilevien pyrkyreiden julkisuushiekkalaatikko, jonka vaikutusvallan illuusiota pidämme vapaaehtoisesti yllä äänestämällä.

Ei kannata kuitenkaan kompastua utopiaan. Yhtiövalta tai taistelu politiikan taivaspaikoista ei katoa mihinkään. Sekä valtiovalta että globaali yhtiövalta perustuvat kaikkien meidän – kuluttajien, äänestäjien, työntekijöiden, vallanpitäjien – välisiin, kirjoitettuihin ja kirjoittamattomiin sopimuksiin.

Kysymys on siitä, mistä valtaus lähtee liikkeelle. Voimme taistella itsemme missä tahansa organisaatiossa henkijieveriin, mutta jos prosessi ei ole lähtenyt liikkeelle meistä itsestämme, välistä puuttuu oleellinen muutostekijä. Muutos lähtee siitä kun mieli muuttuu. Sitä vallankumousta ei voi televisoida!

Elämä koostuu sekä henkilökohtaisesta että yhteisestä poliit-

tisestä tilasta. On tärkeätä antaa valtauksen kasvaa – mahdollisuuksien mukaan – yhteisen tilan alueelle. Yhteiseen poliittiseen tilaan vaikuttava toiminta löytää muotonsa syntyneen prosessin kautta.

Yhteisen muutoksen mahdollistamiseksi meidän on löydettävä keinoja taistella – oman valtauksemme lisäksi – vaihtoehtotomuutta vastaan myös muilla alueilla ja sosiaalisissa ympäristöissä. Ilman maata ja vettä emme selviä. Jos monikansallisille yhtiöille annetaan oikeus yksityistää perinteisesti yhteisomistuksessa olleet viljelysmaat, selviytymisen vaihtoehdot katoavat näkyvistä.

Jos haluamme romahduttaa maailmanlaajuisesti toimivat yhtiöt, irtopisteitä keräävät poliitikot, alistavat hierarkiat, maailmantalouden valtarakenteet ja hyväksikäytön suhdeverkostot, meidän on vain poistettava niiltä tukemme, muutettava mielemme.

Poistamalla kapitalismilta valtuutuksemme vedämme siltä maton alta. Kun tahtotila on olemassa, valtaus etenee ja ryhdymme toimimaan toisin.

Jos olisimme halunneet vahvistaa nykyistä, lannistavaa, impotenttia ilmapiiriä, olisimme kirjoittaneet aktivismin käsikirjan. Siinä olisi kerrottu, kuinka maalataan tosi tiukka banderolli, minkä valmistajan kattilan kannet paukkuvat parhaiten, mitkä iskulauseet saavat vallanpitäjän housut (tai hameen) tuisemaan. Olisimme kertoneet, minkälainen aktivistin pitää olla.

Ymmärtäessämme, että aktivismi on jo kuopattu historiallinen liike, tuli tavoitteestamme toinen: rohkaista tutkimaan, mitä olemme, juuri nyt.

Haluamme pyytää lukijan mukaan luomaan ilmapiiriä, jossa uskallamme taas luottaa itseemme, tulla oman elämämme protagonisteiksi. Ensimmäinen, välttämätön askel on tuhota kuva aktivismista. Kun revimme oman kriittisyytemme, toimintamallimme ja ajattelumme kaavat kappaleiksi, voimme yhdessä tutkia, mitä niiden takaa paljastuu.

Kyseenalaistamisen kautta syntyvä yhteisöllisyys ei perustu kaa-

vaan valetuista intresseistä.

Ihmiset ovat erilaisia. Yhteistä totuutta ei ole, eikä sellaiseen kannata pyrkiä. Erilaisuus on tärkeä voimavara.

Vallan kumoutuminen, tylsyyden räjäyttäminen kappaleiksi, uuden maailman rakentaminen terveelle, omavaraisuuteen pyrkivälle pohjalle voi toteutua vain keskittymällä monimuotoisuuteen. Olemalla läsnä. Yhtäkään vastausta ei ole valmiina.

Yhteisöllisyydessä on kysymys yhteisistä rajapinnoista, jonkin itselle syvällisesti oikean näkemisestä ja kokemisesta toisessa. Emme tiedä, mitä se on. Tiedämme ainoastaan, että yhdessä voimme raottaa salaisuuden verhoa, aloittaa tutkimusmatkan.

Maailmassa mikään ei ole valmista. Olemme tässä ja nyt. Emme ennako, mitä huomina tuo tullessaan. Pohdimme, mitä juuri nyt olemme. Yksin ja yhdessä. Mitään muuta ei ole.

Emme ole liike. Olemme vapauden siteillä yhteen liitetty kollektiivi.

Maanalaisen tanssiliikkeen edustaja on mukana valtaamassa yliopistoa Espanjassa. Tanssija astuu valtaaja-opiskelijoiden täyttämään saliin. Vallitsee täysin uudenlainen rauha. Luova energia herättää yksityiskohdat eloon. Lapsuudesta tuttu löytämisen kokemus on taas läsnä. Ihmiset ympärillä puhuvat, supisevat, unelmoivat, suunnittelevat. Kun vallatun tilan luova konflikti on vaarassa patoutua, tanssija lähtee liikkeelle, rikkoo pyörähdellen padot hajalle.

Vanha mies lähestyy lattialla istuvien nuorten keskellä pyörähtelevää tanssijaa: "Olisimme tarvinneet tätä alusta asti. Leikkiä."

Saliin nostetussa bannerissa lukee: La libertad no se pide, se coge [Vapautta ei pyydetä, se otetaan].

Miksi viivyttellemme?

Olemmehan ne, joita olemme odottaneet.

Pelko lamauttaa juurevan ajattelun, vimmaisen keskustelun, itse itseään määrittelevän toiminnan. Pidämme yllä teatteria, milloin aktivisteina, milloin suuromistajina.

Kädessäsi oleva kirja on analyysi eriarvoistavaa, tuhoavaa kehitystä vastaan suunnatusta ajattelusta. Miksi sen tossut jäävät jatkuvasti kiinni lähtötelineisiin? Onko demokratia jo niin täydellinen vankila, että vangit sulkevat itse itsensä selleihin, heittävät vapaaehtoisesti avaimet ikkunoista ulos?

Viherkapitalismin anastama henkinen, älyllinen, fyysinen, taloudellinen ja poliittinen tila voidaan vallata siirtämällä se takaisin epäkaupallisen alueelle. Muuta keinoa ei ole. Ihminen kuluttajasta takaisin ihmiseksi. Kokemus tavarasta takaisin kokemukseksi. Luonto tuotantoresurssista takaisin luonnoksi.

JOUKO KÄMÄRÄINEN on työskennellyt kärripoikana, kaatopaikkavahtina, siivoojana, myyjänä, ikkunanpesijänä, rakennusmiehenä, pizzakokkina, trukinkuljettajana, postinkantajana, varastomiehenä ja vapaana toimittajana. Hän on saanut useimmista työpaikoistaan potkut.

SAKARI LAURILA on helsinkiläinen tupakoitsija.